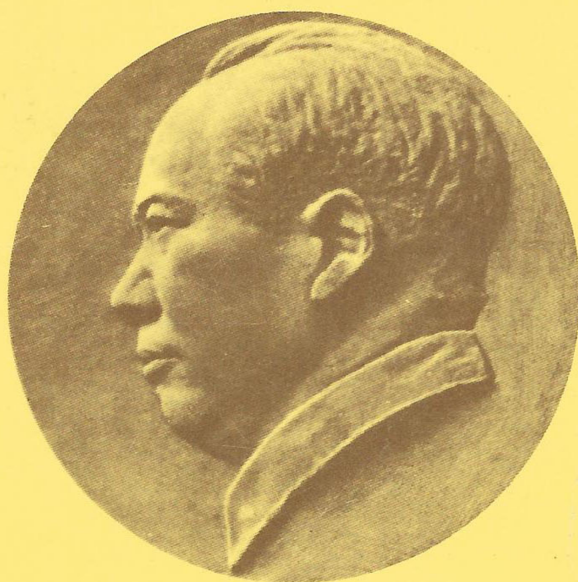

ΜΑΟ ΤΣΕΤΟΥΝΓΚ

ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

«ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ»
ΑΘΗΝΑ 1975

ΜΑΟ ΤΣΕ-ΤΟΥΝΓΚ

ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

«ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ»
ΑΘΗΝΑ 1975

北京外文出版社出版

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΕΚΙΝΟ 1960

ΕΚΔΟΣΗ ΠΡΩΤΗ .... Μάιος 1957
ΕΚΔΟΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗ .... Μάιος 1960
ΕΚΔΟΣΗ ΤΡΙΤΗ .... 'Οκτώβριος 1960

(Μετάφραση θεωρημένη)

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ[1]

'Η μετάφραση[2] αὐτὴ τῆς μελέτης ***Γιὰ τὶς ἀντιθέσεις*** *ἔγινε ἀπὸ τὴ δεύτερη κινέζικη ἔκδοση τῆς* ***'Εκλογῆς ἔργων τοῦ Μάο Τσὲ-τούνγκ*** *— τόμος πρῶτος ('Εκδόσεις τοῦ Λαοῦ, 'Ιούλιος 1952, Πεκίνο). Οἱ ὑποσημειώσεις εἶναι τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Κ. Ε. τοῦ Κουμμουνιστικοῦ κόμματος Κίνας γιὰ τὴν ἔκδοση τῆς ἐκλογῆς ἔργων τοῦ Μάο Τσὲ-τούνγκ.*

---

[1] Τῆς κινέζικης ἔκδοσης. — Σημ. ἑλλ. μετάφ.

[2] Στὴ γαλλικὴ γλώσσα — Σημ. ἑλλ. μετάφ.

Τὸ φιλοσοφικὸ αὐτὸ ἔργο γράφτηκε ἀπὸ τὸ σύντροφο Μάο Τσὲ-τοὺνγκ τὸν Αὔγουστο τοῦ 1937, ὕστερα ἀπὸ τὸ ἔργο του: Γιὰ τὴν πράξη, καὶ μὲ τὸν ἴδιο σκοπό: τὴ διόρθωση τῶν σοβαρῶν λαθῶν δογματικοῦ χαρακτήρα, ποὺ εἶχαν παρουσιαστεῖ στοὺς κόλπους τοῦ Κόμματος· ὁ σύντροφος Μάο Τσὲ-τοὺνγκ ἔκαμε, πάνω στὸ θέμα αὐτό, μιὰ διάλεξη στὸ 'Αντιγιαπωνέζικο στρατιωτικὸ καὶ πολιτικὸ πανεπιστήμιο τοῦ Γενάν. Ὅταν τὸ ἔργο αὐτὸ περιλήφθηκε στὴν 'Εκλογὴ ἔργων τοῦ Μάο Τσὲ-τούνγκ, ὁ συγγραφέας του ἔκαμε μερικὲς προσθῆκες, ἀφαιρέσεις καὶ διορθώσεις σὲ ἐπιμέρους σημεῖα.

'Η ειδικὴ ἐπιτροπὴ τῆς Κ. Ε. τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Κίνας γιὰ τὴν ἔκδοση τῆς 'Εκλογῆς ἔργων τοῦ Μάο Τσὲ-τούνγκ.

Ο νόμος τῶν ἀντιθέσεων, ποὺ εἶναι σύμφυτος στὰ πράγματα, στὰ φαινόμενα, ἢ νόμος τῆς ἑνότητας τῶν ἀντιθέτων, εἶναι ὁ θεμελιώδης νόμος τῆς ὑλιστικῆς διαλεκτικῆς. Ὁ Λένιν λέει : «Στὴν κυριολεξία, ἡ διαλεκτικὴ εἶναι ἡ μελέτη τῶν ἀντιθέσεων μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν οὐσία τῶν πραγμάτων[1]». Ὅπως τόνισε πολλὲς φορὲς ὁ Λένιν, ὁ νόμος αὐτὸς ἀποτελεῖ τὴ βάση, τὸν πυρήνα τῆς διαλεκτικῆς[2]. Γι' αὐτό, ὅταν μελετοῦμε τὸ νόμο αὐτό, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ ἀντιμετωπίσουμε ἕναν πλατὺ κύκλο προβλημάτων, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ ἀντιμετωπίσουμε πλῆθος φιλοσοφικῶν ζητημάτων. Ἂν κατορθώσουμε νὰ ἀποσαφηνίσουμε τὰ ζητήματα αὐτά, θὰ κατανοήσουμε τὶς ἴδιες τὶς βάσεις τῆς ὑλιστικῆς διαλεκτικῆς. Πρόκειται γιὰ τὰ ἀκόλουθα ζητήματα : οἱ δυὸ ἀντιλήψεις γιὰ τὸν κόσμο, ἡ καθολικότητα τῶν ἀντιθέσεων, ὁ εἰδικὸς χαρακτήρας τους, ἡ κύρια ἀντίθεση καὶ ἡ κύρια πλευρὰ τῆς ἀντίθεσης, ἡ ταυτότητα καὶ ἡ πάλη τῶν ἀντιθέτων, ἡ θέση τοῦ ἀνταγωνισμοῦ μέσα στὴ σειρὰ τῶν ἀντιθέσεων.

---

[1] Β. Ι. ΛΕΝΙΝ : Κριτικὴ τοῦ ἔργου τοῦ Χέγκελ : Μαθήματα ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας, τόμ, 1ος τῆς Ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας, «Ἡ σχολὴ τῶν Ἐλεατῶν», *Φιλοσοφικὰ τετράδια*.

[2] Β. Ι. ΛΕΝΙΝ : Γιὰ τὴ διαλεκτική : «Ὁ διχασμὸς τοῦ ἑνὸς καὶ ἡ γνώση τῶν ἀντιφατικῶν μερῶν του (βλ. περικοπὴ τοῦ Φίλωνα γιὰ τὸν Ἡράκλειτο στὴν ἀρχὴ τοῦ 3ου μέρους («Γιὰ τὴ γνώση» στὸ βιβλίο Ὁ Ἡράκλειτος τοῦ Λασσάλ), νά ἡ βάση (μιὰ ἀπὸ τὶς« «οὐσίες», ἕνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικά, ἕνα ἀπὸ τὰ θεμελιώδη εἰδικὰ γνωρίσματα, ἂν ὄχι τὸ πιὸ θεμελιῶδες) τῆς διαλεκτικῆς». Βλ. ἐπίσης Β. Ι. ΛΕΝΙΝ : «Κριτικὴ τῆς Ἐπιστήμης τῆς Λογικῆς τοῦ Χέγκελ» : «Μποροῦμε νὰ ὁρίσουμε σὲ συντομία τὴ διαλεκτικὴ σὰν τὴ θεωρία τῆς ἑνότητας τῶν ἀντιθέτων. Ἔτσι θὰ ἐκφράσουμε τὸν πυρήνα τῆς διαλεκτικῆς, αὐτὸ ὅμως ἀπαιτεῖ ἐπεξηγήσεις καὶ ἀνάπτυξη».

Ἡ κριτική, ποὺ ἔκαμαν οἱ σοβιετικοὶ φιλόσοφοι, τοῦτα τὰ τελευταῖα χρόνια, στὸν ἰδεαλισμὸ τῆς σχολῆς Ντεμπόριν, ξεσήκωσε τεράστιο ἐνδιαφέρον σὲ μᾶς. Ὁ ἰδεαλισμὸς τοῦ Ντεμπόριν ἄσκησε μιὰ ἐξαιρετικὰ ἐπιζήμια ἐπίδραση στὶς γραμμὲς τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος Κίνας, καὶ δὲν μποροῦμε νὰ ἀρνηθοῦμε, πὼς οἱ δογματικὲς ἀντιλήψεις, ποὺ ἐμφανίστηκαν στὸ κόμμα μας, ἔχουν συγγένεια μὲ τὴ σχολὴ αὐτή. Γι' αὐτὸ ὁ κύριος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς μελέτης μας γιὰ τὴ φιλοσοφία, σήμερα, πρέπει νὰ εἶναι τὸ ξερρίζωμα τῶν δογματικῶν ἀντιλήψεων.

1. ΟΙ ΔΥΟ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρώπινης γνώσης ὑπάρχουν, ἀπὸ ἀμνημόνευτα χρόνια, δυὸ ἀντιλήψεις γιὰ τοὺς νόμους ἀνάπτυξης τοῦ κόσμου: ἡ μιὰ εἶναι μεταφυσική, καὶ ἡ ἄλλη διαλεκτική· ἀποτελοῦν δυὸ ἀντίθετες ἀντιλήψεις γιὰ τὸν κόσμο. Ὁ Λένιν λέει:

«Δυὸ θεμελιώδεις ἀντιλήψεις (ἢ δυὸ δυνατές; ἢ δυὸ διαπιστωμένες στὴν ἱστορία;) τῆς ἀνάπτυξης (τῆς ἐξέλιξης): ἡ ἀνάπτυξη σὰ μείωση καὶ αὔξηση, σὰν ἐπανάληψη, καὶ ἡ ἀνάπτυξη σὰν ἑνότητα τῶν ἀντιθέτων (διχασμὸς τοῦ ἑνὸς σὲ ἀντίθετα, ποὺ ἀποκλείονται ἀμοιβαῖα, καὶ ἀμοιβαῖες σχέσεις μεταξὺ αὐτῶν τῶν ἀντιθέτων».[1] Ὁ Λένιν μιλάει ἐδῶ ἀκριβῶς γιὰ τὶς δυὸ αὐτὲς διαφορετικὲς ἀντιλήψεις γιὰ τὸν κόσμο.

Στὴν Κίνα, ὅπως καὶ στὴν Εὐρώπη, ὁ μεταφυσικὸς τρόπος σκέψης, γιὰ μιὰ πολὺ μακρόχρονη ἱστορικὴ περίοδο, χαρακτήριζε τὴν ἰδεαλιστικὴ κοσμοαντίληψη καὶ κυριαρχοῦσε στὸ πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων. Στὴν Εὐρώπη, κι ὁ ἴδιος ὁ ὑλισμός, στὶς ἀρχὲς τῆς ἐμφάνισης τῆς ἀστικῆς τάξης, ἦταν ἐπίσης μεταφυσικός. Χάρη στὸ γεγονός, ὅτι μιὰ ὁλόκληρη σειρὰ ἀπὸ εὐρωπαϊκὰ κράτη στὴν πορεία τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς τους ἀνάπτυξης μπῆκαν στὴ φάση ἑνὸς ὑψηλὰ ἀναπτυγμένου καπιταλισμοῦ, ὅτι οἱ παραγωγικὲς δυνάμεις, ἡ ταξικὴ πάλη καὶ ἡ ἐπιστήμη ἔφτασαν σὲ ἕνα χωρὶς προηγούμενο στὴν ἱστο-

[1] Β. Ι. ΛΕΝΙΝ: Γιὰ τὴ Διαλεκτική.

ρία ἐπίπεδο ἀνάπτυξης καὶ ὅτι τὸ βιομηχανικὸ προλεταριάτο ἔγινε ἡ πιὸ μεγάλη κινητήρια δύναμη τῆς ἱστορίας, γεννήθηκε ἡ μαρξιστικὴ ὑλιστικὴ διαλεκτικὴ κοσμοαντίληψη. Τότε ἀκριβῶς ἐμφανίστηκε, στὸ στρατόπεδο τῆς ἀστικῆς τάξης, πλάι σ' ἕναν ἔκδηλο, ἐντελῶς ἀκάλυπτο ἰδεαλισμό, ἕνας ἀγοραῖος ἐξελικτισμός, ποὺ τασσόταν ἐναντίον τῆς ὑλιστικῆς διαλεκτικῆς.

Ἡ μεταφυσική, ἢ ὁ ἀγοραῖος ἐξελικτισμός, θεωρεῖ ὅλα τὰ πράγματα στὸν κόσμο σὰν ἀπομονωμένα, σὲ κατάσταση ἀνάπαυλας, τὰ θεωρεῖ μονόπλευρα. Ὅλα τὰ πράγματα, ὅλα τὰ φαινόμενα τοῦ κόσμου, οἱ μορφὲς καὶ οἱ κατηγορίες τους, θεωροῦνται ἀπὸ τοὺς ὑποστηρικτὲς τῆς τέτοιας κοσμοαντίληψης σὰν αἰώνια ἀπομονωμένα τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, σὰν αἰώνια ἀναλλοίωτα. Κι' ὅταν ἀκόμα ἀναγνωρίζουν, πὼς συντελοῦνται ἀλλαγές, τὶς παραδέχονται μόνο σὰν ποσοτικὴ αὔξηση ἢ μείωση καὶ σὰ μηχανικὴ μετατόπιση. Ἐπιπλέον, σύμφωνα μὲ τὴν ἄποψή τους, τὰ αἴτια τῆς τέτοιας αὔξησης, τῆς τέτοιας μείωσης, τῆς τέτοιας μετατόπισης δὲ βρίσκονται μέσα στὰ ἴδια τὰ πράγματα ἢ φαινόμενα, μὰ ἔξω ἀπ' αὐτά, δηλαδὴ στὴν ἐπενέργεια ἐξωτερικῶν δυνάμεων. Οἱ μεταφυσικοὶ θεωροῦν, πὼς τὰ διάφορα πράγματα, τὰ διάφορα φαινόμενα στὸν κόσμο, καθὼς καὶ ὁ εἰδικὸς χαρακτήρας τους, παραμένουν ἀναλλοίωτα ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἀρχὴ τῆς ὕπαρξής τους καὶ πὼς οἱ μεταγενέστερες μεταβολὲς δὲν εἶναι παρὰ αὐξήσεις καὶ μειώσεις ποσοτικές. Οἱ μεταφυσικοὶ θεωροῦν, πὼς ἕνα πράγμα δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ αναπαράγεται ἀπεριόριστα, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ μεταβληθεῖ σὲ κάτι ἄλλο, διαφορετικό. Σύμφωνα μὲ τὴν ἄποψη τῶν μεταφυσικῶν, τὴν καπιταλιστικὴ ἐκμετάλλευση, τὸν καπιταλιστικὸ ἀνταγωνισμό, τὶς ἀτομιστικὲς ἰδέες τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας — ὅλα αὐτὰ τὰ συναντοῦμε ἐπίσης καὶ στὴ δουλοκτητικὴ κοινωνία τῆς ἀρχαιότητας, ἀκόμα καὶ στὴν πρωτόγονη κοινωνία, καὶ θὰ ὑπάρχουν αἰώνια καὶ ἀναλλοίωτα. Ὅταν μιλοῦν γιὰ τὰ αἴτια τῆς ἀνάπτυξης τῆς κοινωνίας, οἱ μεταφυσικοὶ ἑρμηνεύουν τὴν ἀνάπτυξη αὐτὴ μὲ τοὺς ἐξωτερικοὺς ὅρους τῆς κοινωνίας: τὸ γεωγραφικὸ περιβάλλον, τὸ κλῖμα κ.τ.λ. Προσπαθοῦν, κατὰ τρόπο ἁπλοϊκό, νὰ βροῦν τὰ αἴτια τῆς ἀνάπτυξης ἔξω ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα καὶ τὰ φαινόμενα, ἀρνούμενοι τὴ θέση τῆς ὑλι-

στικῆς διαλεκτικῆς, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ ἀνάπτυξη τῶν πραγμάτων καὶ τῶν φαινομένων προκαλεῖται ἀπὸ τὶς ἐσωτερικές τους ἀντιθέσεις. Ἀκριβῶς γι' αὐτὸ δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ ἑρμηνεύσουν τὴν ποιοτικὴ ποικιλία τῶν πραγμάτων καὶ τῶν φαινομένων καὶ τὸ μετασχηματισμὸ μιᾶς ποιότητας σὲ ἄλλη. Αὐτὸς ὁ τρόπος σκέψης, στὴν Εὐρώπη, βρῆκε τὴν ἔκφρασή του, στὸ 17ο καὶ 18ο αἰ., στὸ μηχανιστικὸ ὑλισμό, καὶ στὰ τέλη τοῦ 19ου—ἀρχὲς 20οῦ αἰ., στὸν ἀγοραῖο ἐξελικτισμό. Στὴν Κίνα, ἐξάλλου, ὁ μεταφυσικὸς τρόπος σκέψης, ποὺ ἐκφραζόταν μὲ τὰ λόγια : «Ὁ οὐρανὸς εἶναι ἀναλλοίωτος, ἀναλλοίωτος εἶναι κι ὁ Τάο»[1], ὑποστηριζόταν στὴ διάρκεια μιᾶς πολὺ μακρόχρονης περιόδου ἀπὸ τὴ σαπισμένη ὥς τὸ μεδούλι κυρίαρχη τάξη τῶν φεουδαρχῶν. Ὅσο γιὰ τὸ μηχανιστικὸ ὑλισμὸ καὶ τὸν ἀγοραῖο ἐξελικτισμό, ποὺ εἰσαχθῆκαν ἀπὸ τὴν Εὐρώπη τὸν περασμένο αἰώνα, αὐτοὶ ὑποστηρίζονταν ἀπὸ τὴν ἀστικὴ τάξη.

Ἀντίθετα πρὸς τὴ μεταφυσικὴ ἀντίληψη τοῦ κόσμου, ἡ ὑλιστικὴ - διαλεκτικὴ ἀντίληψη ἀπαιτεῖ, κατὰ τὴ μελέτη τῆς ἀνάπτυξης τῶν πραγμάτων καὶ τῶν φαινομένων, νὰ προχωροῦμε ξεκινώντας ἀπὸ τὸ ἐσωτερικό τους περιεχόμενο, ἀπὸ τὸ δεσμό, ποὺ ἑνώνει τὸ πράγμα ποὺ μελετοῦμε μὲ τὰ ἄλλα, δηλαδὴ νὰ θεωροῦμε τὴν ἀνάπτυξη τῶν πραγμάτων καὶ τῶν φαινομένων σὰν τὴν χαρακτηριστικὴ γι' αὐτά, ἀναγκαία, ἐσωτερική τους κίνηση, νὰ θεωροῦμε πὼς κάθε πράγμα (κάθε φαινόμενο), μέσα στὴν χαρακτηριστική του κίνηση συνδέεται καὶ ἐνεργεῖ σὲ ἀλληλοσυσχέτιση μὲ τὰ ἄλλα πράγματα, μὲ τὰ ἄλλα φαινόμενα, ποὺ τὸ περιβάλλουν. Ἡ βασικὴ αἰτία τῆς ἀνάπτυξης τῶν πραγμάτων δὲ βρίσκεται ἔξω ἀπ' αὐτά, ἀλλὰ ἀντίθετα μέσα στὰ πράγματα· βρίσκεται στὴν ἀντιθετικὴ φύση, ποὺ εἶναι ἐσωτερικὰ σύμφυτη μὲ τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Οἱ ἀντιθέσεις εἶναι ἐσωτερικὰ σύμφυτες μὲ ὅλα τὰ πράγματα, ὅπως καὶ μὲ ὅλα τὰ φαι-

[1] Στὴν ἐποχὴ τῶν Χάν, ὁ περίφημος ἐκπρόσωπος τῆς κομφουκιανῆς σχολῆς Τὸνγκ Τσὰνγκ - σοὺ (179—104 π.Χ.) εἶπε στὸν αὐτοκράτορα Βούτι: «Ὁ Τάο ἔρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανό. Ὁ οὐρανὸς εἶναι ἀναλλοίωτος, ἀναλλοίωτος εἶναι κι' ὁ Τάο». Ἡ λέξη «Τάο» χρησιμοποιοῦνταν πλατειὰ ἀπὸ τοὺς φιλόσοφους τῆς ἀρχαίας Κίνας. Σημαίνει «δρόμος», «ἀρχὴ» καὶ ἐπίσης «νόμος».

νόμενα, κι αὐτὸ προκαλεῖ τὴν κίνηση καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῶν πραγμάτων. Οἱ ἐσωτερικὰ σύμφυτες μὲ τὰ πράγματα καὶ τὰ φαινόμενα ἀντιθέσεις, ἀποτελοῦν τὴ βασικὴ αἰτία τῆς ἀνάπτυξής τους, ἐνῶ οἱ ἀμοιβαῖοι δεσμοί, οἱ ἀλληλοεπιδράσεις μεταξὺ τῶν πραγμάτων ἢ τῶν φαινομένων δὲν ἀποτελοῦν παρὰ αἴτια δευτερεύουσας σημασίας. Ἔτσι λοιπόν, ἡ ὑλιστικὴ διαλεκτικὴ ἀπέρριψε ἀποφασιστικὰ τὴ μεταφυσικὴ θεωρία τῶν ἐξωτερικῶν αἰτίων, τῆς ἀπὸ τὰ ἔξω ὤθησης, ποὺ εἶχε προβληθεῖ ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ μηχανιστικοῦ ὑλισμοῦ καὶ τοῦ ἀγοραίου ἐξελικτισμοῦ. Εἶναι ὁλοφάνερο, πῶς τὰ καθαρὰ ἐξωτερικὰ αἴτια εἶναι ἱκανὰ νὰ προκαλοῦν μόνο τὴ μηχανικὴ κίνηση τῶν πραγμάτων, δηλαδὴ τὶς μεταβολὲς στὸν ὄγκο, στὴν ποσότητά τους, καὶ πῶς μ' αὐτὲς δὲν μπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ τὸ γιατὶ εἶναι σύμφυτη μὲ τὰ πράγματα καὶ τὰ φαινόμενα μιὰ ἀπεριόριστη ποικιλία ποιότητας καὶ τὸ πέρασμά τους ἀπὸ τὴ μιὰ ποιότητα σὲ ἄλλη. Στὴν πραγματικότητα, κι αὐτὴ ἀκόμα ἡ μηχανικὴ κίνηση, ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ ἐξωτερικὴ ὤθηση, πραγματοποιεῖται ἐπίσης χάρη στὶς ἐσωτερικὲς ἀντιθέσεις τῶν πραγμάτων. Στὸ φυτικὸ καὶ ζωϊκὸ κόσμο ἡ ἁπλὴ ἀνάπτυξη, ἡ ποσοτικὴ αὔξηση, οὐσιαστικὰ προκαλοῦνται ἐπίσης ἀπὸ τὶς ἐσωτερικὲς ἀντιθέσεις. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ ἀνάπτυξη τῆς κοινωνίας προσδιορίζεται, οὐσιαστικά, ἀπὸ ἐσωτερικὰ καὶ ὄχι ἐξωτερικὰ αἴτια.

Πολλὰ κράτη, ποὺ βρίσκονται κάτω ἀπὸ σχεδὸν ὅμοιες γεωγραφικὲς καὶ κλιματολογικὲς συνθῆκες, διαφέρουν βαθειὰ ὡς πρὸς τὸ ἐπίπεδο τῆς ἀνάπτυξής τους καὶ ἐξελίσσονται κατὰ τρόπο ἐντελῶς ἄνισο. Συμβαίνει ἔτσι ὥστε, σὲ ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ κράτος νὰ συντελεστοῦν τεράστιες κοινωνικὲς ἀνατροπές, χωρίς, στὸ μεταξύ, νὰ ἔχει μεταβληθεῖ τὸ γεωγραφικὸ περιβάλλον καὶ τὸ κλῖμα στὰ ὅριά του. Ἡ ἰμπεριαλιστικὴ Ρωσία ἔγινε ἡ σοσιαλιστικὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση, καὶ ἡ φεουδαρχικὴ Ἰαπωνία μὲ τὴν κλειστὴ οἰκονομία της ἔγινε ἡ ἰμπεριαλιστικὴ Ἰαπωνία, παρ' ὅλο, ποὺ ἡ γεωγραφία καὶ τὸ κλῖμα τῶν χωρῶν αὐτῶν δὲν ἄλλαξαν καθόλου. Στὴν Κίνα, ὅπου στὴ διάρκεια μιᾶς μακρόχρονης περιόδου κυριαρχοῦσε ἡ φεουδαρχία, συντελέστηκαν τεράστιες μεταβολὲς στὴν τελευταία ἑκατονταετία καὶ τώρα συντελοῦνται μεταβολές, ποὺ κατευθύνονται στὴ δημιουργία μιᾶς νέας, χειραφετημένης καὶ λεύτερης Κίνας· κι

ὅμως, οὔτε ἡ γεωγραφία οὔτε τὸ κλῖμα τῆς Κίνας ἔχουν ἀλλάξει. Εἶναι ἀλήθεια, πὼς ἡ γεωγραφία καὶ τὸ κλῖμα τῆς γήινης σφαίρας, ὅπως καὶ τῶν διαφόρων τμημάτων της, ὑφίστανται μεταβολές, ἀλλὰ οἱ μεταβολὲς αὐτὲς σὲ σχέση μὲ τὶς κοινωνικὲς μεταβολές, εἶναι ἐντελῶς ἀσήμαντες· ἐνῶ στὴν πρώτη περίπτωση, γιὰ νὰ συντελεστοῦν αἰσθητὲς μεταβολὲς ἀπαιτοῦνται δεκάδες χιλιάδες ἢ ἑκατομμύρια χρόνια, στὴ δεύτερη περίπτωση ἀρκοῦν χιλιετηρίδες, αἰῶνες, δεκαετίες, ἀκόμα καὶ μερικὰ χρόνια ἢ μόνο μερικοὶ μῆνες (σὲ ἐπαναστατικὴ περίοδο). Ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς ὑλιστικῆς διαλεκτικῆς, οἱ ἀλλαγὲς στὴ φύση προσδιορίζονται, οὐσιαστικά, ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἐσωτερικῶν της ἀντιθέσεων, καὶ οἱ ἀλλαγὲς στὴν κοινωνία ὀφείλονται, οὐσιαστικά, στὴν ἀνάπτυξη τῶν ἐσωτερικῶν ἀντιθέσεων τῆς κοινωνίας, δηλαδὴ τῶν ἀντιθέσεων, ποὺ ὑπάρχουν ἀνάμεσα στὶς παραγωγικὲς δυνάμεις καὶ τὶς παραγωγικὲς σχέσεις, ἀνάμεσα στὶς τάξεις, ἀνάμεσα στὸ καινούργιο καὶ τὸ παλιό. Ἡ ἀνάπτυξη αὐτῶν τῶν ἀντιθέσεων ὠθεῖ πρὸς τὰ μπρὸς τὴν κοινωνία, ὁδηγεῖ στὴν ἀντικατάσταση μιᾶς παλιᾶς κοινωνίας ἀπὸ μιὰ καινούργια.

Ἡ ὑλιστικὴ διαλεκτικὴ ἀποκλείει τὰ ἐξωτερικὰ αἴτια ; Ὄχι, ἡ ὑλιστικὴ διαλεκτικὴ θεωρεῖ, πὼς τὰ ἐξωτερικὰ αἴτια συνιστοῦν τὴν προϋπόθεση τῶν μεταβολῶν, ἐνῶ τὰ ἐσωτερικὰ αἴτια τὴ βάση τους· ἐπιπλέον, τὰ ἐξωτερικὰ αἴτια ἐνεργοῦν μέσο τῶν ἐσωτερικῶν αἰτίων. Τὸ αὐγό, ποὺ δέχθηκε τὴν κατάλληλη ποσότητα θερμότητας, μεταβλήθηκε σὲ νεοσσό. Ἀλλὰ ἡ θερμότητα δὲν μπορεῖ νὰ μεταβάλει τὴν πέτρα σὲ νεοσσό, γιατὶ οἱ βάσεις τους διαφέρουν μεταξύ τους. Οἱ διάφοροι λαοὶ ἐπενεργοῦν σταθερὰ ὁ ἕνας πάνω στὸν ἄλλο. Στὴν ἐποχὴ τοῦ καπιταλισμοῦ, ἰδιαίτερα στὴν ἐποχὴ τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καὶ τῶν προλεταριακῶν ἐπαναστάσεων, ἡ ἀμοιβαία ἐπίδραση πάνω στὰ πολιτικά, οἰκονομικὰ καὶ πολιτιστικὰ προγράμματα καὶ ἡ ἀμοιβαία ἐπενέργεια ἀνάμεσα στὰ διάφορα κράτη φτάνει σὲ πολὺ ὑψηλὸ βαθμό. Ἡ σοσιαλιστικὴ Ὀκτωβριανὴ ἐπανάσταση ἄνοιξε μιὰ καινούργια ἐποχὴ στὴν ἱστορία ὄχι μόνο τῆς Ρωσίας, μὰ καὶ ὅλου τοῦ κόσμου. Ἐπέδρασε στὶς ἐσωτερικὲς ἀλλαγές, ποὺ συντελέστηκαν σὲ διάφορες χῶρες καὶ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ἀλλὰ μὲ ξεχωριστὴ ἔνταση, στὶς ἐσωτερικὲς ἀλλαγές, ποὺ

συντελέστηκαν στὴν Κίνα. Ὡστόσο οἱ ἀλλαγὲς αὐτὲς στὶς διάφορες χῶρες, ὅπως καὶ στὴν Κίνα, ἐπῆλθαν μὲ τὴν ἐπενέργεια ἐσωτερικῶν νόμων, ποὺ ἀναφέρονται στὶς χῶρες αὐτὲς καὶ στὴν Κίνα. Σὲ μιὰ μάχη, ποὺ φέρνει ἀντιμέτωπους δυὸ στρατούς, ἡ νίκη καὶ ἡ ἧττα προσδιορίζονται ἀπὸ αἴτια ἐσωτερικά. Ἡ νίκη εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἰσχύος ἑνὸς στρατοῦ, ἢ τῆς ὀρθότητας τῆς διοίκησής του· ἡ ἧττα καθορίζεται ἀπὸ τὴν ἀδυναμία ἑνὸς στρατοῦ ἢ ἀπὸ τὰ λάθη, ποὺ διέπραξε ἡ διοίκησή του· τὰ ἐξωτερικὰ αἴτια ἐνεργοῦν μέσο τῶν ἐσωτερικῶν αἰτίων. Τὸ 1927, ἡ ἧττα, ποὺ ὑπέστη τὸ προλεταριάτο στὴν Κίνα στὴ σύγκρουσή του μὲ τὴ μεγαλοαστικὴ τάξη, ἦταν ἀποτέλεσμα τοῦ ὀππορτουνισμοῦ, ποὺ εἶχε ἐκδηλωθεῖ στοὺς κόλπους τοῦ ἴδιου τοῦ κινέζικου προλεταριάτου (στὶς γραμμὲς τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος Κίνας). Ὅταν ἀπαλλαχτήκαμε ἀπὸ τὸν ὀππορτουνισμό, ἡ κινέζικη ἐπανάσταση ξαναπῆρε πάνω της. Σὲ συνέχεια, ἡ κινέζικη ἐπανάσταση δεινοπάθησε καὶ πάλι σοβαρά, κάτω ἀπὸ τὰ πλήγματα τοῦ ἐχθροῦ· τὴ φορὰ αὐτὴ ἐξαιτίας τῶν τυχοδιωκτικῶν τάσεων, ποὺ εἶχαν ἐκδηλωθεῖ στοὺς κόλπους τοῦ Κόμματός μας. Κι' ὅταν ἀπαλλαχτήκαμε κι' ἀπὸ τὸν τυχοδιωκτισμό, ἡ ὑπόθεσή μας ξαναπῆρε πάνω της. Ἀπὸ δῶ βγαίνει, πὼς γιὰ νὰ ὁδηγήσει τὴν ἐπανάσταση στὴ νίκη, τὸ Κόμμα ὀφείλει νὰ στηρίζεται σὲ μιὰ ὀρθὴ πολιτικὴ γραμμὴ καὶ σὲ μιὰ γερὴ ὀργάνωση.

Ἡ διαλεκτικὴ κοσμοαντίληψη γεννήθηκε στὴν Κίνα καὶ στὴν Εὐρώπη στὴν περίοδο τῆς ἀρχαιότητας ἀκόμα. Ὡστόσο, ἡ διαλεκτικὴ τῶν ἀρχαίων εἶχε χαρακτήρα αὐθόρμητο, βρισκόταν στὴν ἀρχή της· ἐξαιτίας τῶν κοινωνικῶν καὶ ἱστορικῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, δὲν μποροῦσε ἀκόμα νὰ πάρει ὁλοκληρωμένη μορφή. Δὲν μποροῦσε ἐπίσης νὰ ἐξηγήσει τὸν κόσμο ἀπὸ ὅλες τὶς ἀπόψεις, καὶ στὴ συνέχεια ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὴ μεταφυσική. Ὁ περίφημος γερμανὸς φιλόσοφος Χέγκελ, ποὺ ἔζησε στὰ τέλη τοῦ 18ου - ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰ., πρόσφερε πολὺ σπουδαία συμβολὴ στὴ διαλεκτική, κι ὅμως ἡ διαλεκτική του ἦταν ἰδεαλιστική. Μόνο ὅταν οἱ μεγάλοι ἀγωνιστὲς τοῦ προλεταριακοῦ κινήματος Μὰρξ καὶ Ἔνγκελς γενίκευσαν τὰ θετικὰ ἀποτελέσματα, ποὺ εἶχε πετύχει ἡ ἀνθρωπότητα στὴν πορεία τῆς ἀνάπτυξης τῆς γνώσης καί, ἰδιαίτερα,

ὅταν πῆραν, ὕστερα ἀπὸ κριτικὴ ἐξέταση, τὰ ὀρθολογικὰ στοιχεῖα τῆς διαλεκτικῆς τοῦ Χέγκελ καὶ δημιούργησαν τὴ μεγάλη θεωρία τοῦ διαλεκτικοῦ ὑλισμοῦ καὶ τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ, μιὰ χωρὶς προηγούμενο ἐπανάσταση ἐπῆλθε στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρώπινης γνώσης. Σὲ συνέχεια, ἡ μεγάλη αὐτὴ θεωρία ἀναπτύχθηκε ἀπὸ τὸ Λένιν καὶ τὸ Στάλιν. Ἀπὸ τὴ στιγμή, ποὺ ἡ θεωρία αὐτὴ εἰσχώρησε στὴν Κίνα, προκάλεσε ἀμέσως πολὺ σημαντικὲς ἀλλαγὲς στὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ διαλεκτικὴ κοσμοαντίληψη μᾶς διδάσκει, πρὶν ἀπ' ὅλα, νὰ ἐξετάζουμε καὶ νὰ ἀναλύουμε σωστὰ τὴν κίνηση τῶν ἀντιθέσεων τῶν διαφόρων πραγμάτων καὶ τῶν διαφόρων φαινομένων, καὶ μὲ βάση τὴν ἀνάλυση αὐτή, νὰ καθορίζουμε τὶς κατάλληλες μεθόδους γιὰ τὴ λύση τῶν ἀντιθέσεων αὐτῶν. Γι' αὐτὸ ἡ συγκεκριμένη κατανόηση τοῦ νόμου τῶν σύμφυτων μὲ τὰ πράγματα ἀντιθέσεων, ἔχει γιὰ μᾶς ἐξαιρετικὴ σημασία.

2. Η ΚΑΘΟΛΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΝΤΙΘΕΣΕΩΝ

Γιὰ τὴν καλύτερη παρουσίαση τοῦ θέματος, θὰ σταθῶ πρῶτα στὴν καθολικότητα τῶν ἀντιθέσεων καὶ σὲ συνέχεια στὸν εἰδικὸ χαρακτήρα τους. Εἶναι γεγονός, πὼς ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψη τῆς ὑλιστικῆς - διαλεκτικῆς κοσμοαντίληψης ἀπὸ τοὺς μεγάλους θεμελιωτὲς τοῦ μαρξισμοῦ Μὰρξ καὶ Ἔγκελς καὶ τοὺς συνεχιστὲς τοῦ ἔργου τους Λένιν καὶ Στάλιν, ἡ ὑλιστικὴ διαλεκτικὴ ἐφαρμόστηκε μὲ τὴ μεγαλύτερη ἐπιτυχία σὲ πολυάριθμους τομεῖς ἐρευνῶν, σχετικοὺς μὲ τὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας καὶ τὴ φυσικὴ ἱστορία, σὲ πολυάριθμους τομεῖς, σχετικοὺς μὲ τὸ μετασχηματισμὸ τῆς κοινωνίας καὶ τῆς φύσης (λογουχάρη, στὴν ΕΣΣΔ)· ἡ καθολικότητα τῶν ἀντιθέσεων ἔχει κιόλας ἀναγνωριστεῖ πλατειὰ καὶ γι' αὐτὸ δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ σταθοῦμε πολὺ στὴν ἐξήγηση τοῦ ζητήματος αὐτοῦ· σὲ ὅ,τι ἀφορᾶ τὸν εἰδικὸ χαρακτήρα τῶν ἀντιθέσεων, πολλοὶ σύντροφοι, ἰδιαίτερα οἱ ὀπαδοὶ τοῦ δογματισμοῦ, δὲν ἔχουν ἀκόμα ξεκαθαρίσει στὸ μυαλό τους τὸ ζήτημα αὐτό. Δὲν καταλαβαίνουν, πὼς στὶς ἀντιθέσεις τὸ καθολικὸ ἐνυπάρχει στὸ εἰδικό. Δὲν καταλαβαίνουν ἐπίσης ὅλη τὴν τεράστια σημασία, ποὺ ἔχει

γιὰ τὴν παραπέρα καθοδήγηση τῆς ἐπαναστατικῆς μας πράξης, ἡ μελέτη κάθε εἰδικοῦ στοιχείου, ποὺ ὑπάρχει στὶς ἀντιθέσεις, τὶς σύμφυτες μὲ τὰ πράγματα καὶ τὰ φαινόμενα τῆς ἐποχῆς μας. Γι' αὐτὸ τὸ πρόβλημα τοῦ εἰδικοῦ στὶς ἀντιθέσεις ἀπαιτεῖ σοβαρὴ μελέτη· γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἀσχοληθοῦμε ἀρκετὰ μὲ τὴν ἐξέτασή του. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ἐξετάζοντας τὸ νόμο τῶν σύμφυτων μὲ τὰ πράγματα καὶ τὰ φαινόμενα ἀντιθέσεων, θὰ μελετήσουμε πρῶτα τὸ πρόβλημα τοῦ καθολικοῦ χαρακτήρα τῶν ἀντιθέσεων, ὕστερα θὰ ἀναλύσουμε πιὸ λεπτομερειακὰ τὸ πρόβλημα τοῦ εἰδικοῦ χαρακτήρα τῶν ἀντιθέσεων· τέλος θὰ ἐπανέλθουμε στὸ πρόβλημα τῆς καθολικότητας.

Τὸ πρόβλημα τοῦ εἰδικοῦ ἢ ἀπόλυτου χαρακτήρα τῶν ἀντιθέσεων παρουσιάζει δυὸ ὄψεις : κατ' ἀρχὴν οἱ ἀντιθέσεις ὑπάρχουν μέσα στὸ προτσὲς ἀνάπτυξης ὅλων τῶν πραγμάτων καὶ ὅλων τῶν φαινομένων· δεύτερο, μέσα στὸ προτσὲς ἀνάπτυξης κάθε πράγματος, κάθε φαινομένου, ἡ κίνηση τῶν ἀντιθέσεων ὑπάρχει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὥς τὸ τέλος.

Ὁ Ἔνγκελς λέει : «ἡ ἴδια ἡ κίνηση εἶναι μιὰ ἀντίθεση»[1]. Ὁ ὁρισμὸς τοῦ Λένιν γιὰ τὸ νόμο τῆς ἑνότητας τῶν ἀντιθέτων λέει, πὼς εἶναι : «ἡ ἀναγνώριση (ἡ ἀνακάλυψη) τῶν ἀντιτιθέμενων, ἀντιφατικῶν, ἀ λ λ η λ ο α π ο κ λ ε ι ό μ ε ν ω ν τάσεων, ποὺ ὑπάρχουν μέσα σὲ ὅ λ α τὰ φαινόμενα καὶ τὰ προτσὲς τῆς φύσης (καὶ σ' αὐτὰ περιλαμβάνονται καὶ ἡ νόηση καὶ ἡ κοινωνία)»[2]. Οἱ θέσεις αὐτὲς εἶναι ὀρθές ; Μάλιστα εἶναι ὀρθές. Ἡ ἀλληλεξάρτηση καὶ ἡ πάλη τῶν ἀντιθέτων, ποὺ εἶναι σύμφυτα μὲ κάθε πράγμα, μὲ κάθε φαινόμενο, προσδιορίζουν τὴ ζωὴ ὅλων τῶν πραγμάτων καὶ ὅλων τῶν φαινομένων, ὠθοῦν σὲ ἀνάπτυξη ὅλα τὰ πράγματα καὶ ὅλα τὰ φαινόμενα. Δὲν ὑπάρχει πράγμα, ποὺ νὰ μὴ κλείνει μέσα του ἀντιθέσεις. Χωρὶς ἀντιθέσεις δὲ θὰ ὑπῆρχε σύμπαν.

Οἱ ἀντιθέσεις ἀποτελοῦν τὴ βάση τῶν ἁπλῶν μορφῶν τῆς κίνησης (λογουχάρη, τῆς μηχανικῆς κίνησης) καὶ πολὺ περισσότερο τῶν σύνθετων μορφῶν τῆς κίνησης.

---

[1] Φ. ΕΝΓΚΕΛΣ : Ἀ ν τ ι - Ν τ ύ ρ ι γ κ, Μέρος 1ο : Φιλοσοφία, Κεφ. 12ο : Ἡ διαλεκτική. Ποσότητα καὶ ποιότητα.

[2] Β. Ι. ΛΕΝΙΝ : Γιὰ τὴ διαλεκτική.

Ὁ Ἔνγκελς ἐξήγησε μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο τὴν καθολικότητα τῶν ἀντιθέσεων: «Ἂν ἡ ἴδια ἡ ἁπλὴ μηχανικὴ ἀλλαγὴ τῆς θέσης περιέχει κιόλας μιὰ ἀντίθεση, πολὺ περισσότερο οἱ ἀνώτερες μορφὲς κίνησης τῆς ὕλης καὶ ἐντελῶς ἰδιαίτερα ἡ ὀργανικὴ ζωὴ καὶ ἡ ἀνάπτυξή της... ἡ ζωὴ συνίσταται πρῶτα - πρῶτα ἀκριβῶς στὸ ὅτι ἕνα ὂν εἶναι σὲ κάθε στιγμὴ τὸ ἴδιο κι ὡστόσο διαφορετικό. Ὥστε ἡ ζωὴ εἶναι ἐπίσης μιὰ ἀντίθεση, πού, παροῦσα στὰ ἴδια τὰ πράγματα καὶ τὰ προτσές, τίθεται καὶ ἐπιλύεται συνεχῶς. Καὶ μόλις σταματήσει ἡ ἀντίθεση, σταματᾶ καὶ ἡ ζωή, ἐπέρχεται ὁ θάνατος. Εἴδαμε ἐπίσης, πὼς στὸν τομέα τῆς νόησης ὅμοια δὲν μποροῦμε νὰ ξεφύγουμε ἀπὸ τὶς ἀντιθέσεις καὶ πώς, λογουχάρη, ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴν ἀνθρώπινη γνωστικὴ ἱκανότητα, τὴν ἐσωτερικὰ ἀπεριόριστη, καὶ τὴν πραγματική της παρουσία στοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ὅλοι τους εἶναι ἐξωτερικὰ περιορισμένοι, καὶ ποὺ ἡ γνώση τους εἶναι περιορισμένη, λύνεται μέσα στὴ σειρὰ τῶν γενεῶν, σειρά, πού, γιὰ μᾶς στὴν πράξη εἶναι χωρὶς τέλος — τουλάχιστο μέσα στὴν ἀτελεύτητη πρόοδο... μιὰ ἀπὸ τὶς κυριώτερες βάσεις τῶν ἀνώτερων μαθηματικῶν... εἶναι οἱ ἀντιθέσεις... ἀλλὰ καὶ τὰ στοιχειώδη μαθηματικὰ βρίθουν κιόλας ἀπὸ ἀντιθέσεις».[1]

Καὶ ὁ Λένιν κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἐξήγησε τὴν καθολικότητα τῶν ἀντιθέσεων:

Στὰ μαθηματικά, τὸ + καὶ — διαφορικὸς καὶ ὁλοκληρωτικὸς λογισμός.

Στὴ μηχανική, δράση καὶ ἀντίδραση.

Στὴ φυσική, θετικὸς καὶ ἀρνητικὸς ἠλεκτρισμός.

Στὴ χημεία, ἕνωση καὶ ἀφεταιρισμὸς τῶν ἀτόμων.

Στὶς κοινωνικὲς ἐπιστῆμες, ταξικὴ πάλη.[2]

Στὸν πόλεμο, ἡ ἐπίθεση καὶ ἡ ἄμυνα, ἡ προέλαση καὶ ἡ ὑποχώρηση, ἡ νίκη καὶ ἡ ἧττα, εἶναι φαινόμενα ἀμοιβαῖα ἀντιφατικά. Ἡ μιὰ ὄψη δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει χωρὶς τὴν ἄλλη. Ἡ πάλη καὶ ἡ ἀμοιβαία σύνδεση τῶν δύο αὐτῶν ὄψεων συγ-

---

[1] Φ. ΕΝΓΚΕΛΣ: Ἀντι-Ντύριγκ, μέρος 1ο: Φιλοσοφία, Κεφ. 12ο: Ἡ διαλεκτική. Ποσότητα καὶ ποιότητα.

[2] Β. Ι. ΛΕΝΙΝ: Γιὰ τὴ διαλεκτική.

κροτοῦν τὴν ὁλικὴ ἑνότητα τοῦ πολέμου, προωθοῦν τὴν ἀνάπτυξη τοῦ πολέμου καὶ ἐπιτρέπουν τὴ λύση τῶν πολεμικῶν προβλημάτων.

Κάθε διάσταση στὶς ἰδέες τῶν ἀνθρώπων πρέπει νὰ τὴ θεωροῦμε σὰν ἀντανάκλαση ἀντικειμενικῶν ἀντιθέσεων. Οἱ ἀντικειμενικὲς ἀντιθέσεις ἀντανακλώμενες στὴν ὑποκειμενικὴ σκέψη, σχηματίζουν τὴν ἀντιφατικὴ κίνηση τῶν ἰδεῶν, κεντρίζουν τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἀνθρώπινης σκέψης, λύνουν τὰ προβλήματα, ποὺ συνεχῶς τίθενται στὴν ἀνθρώπινη σκέψη.

Ἡ ἀντίθεση καὶ ἡ πάλη ἀνάμεσα στὶς διάφορες ἀντιλήψεις γεννιοῦνται διαρκῶς στοὺς κόλπους τοῦ Κόμματος κι αὐτὸ ἀποτελεῖ ἀντανάκλαση, μέσα στὸ Κόμμα, τῶν ταξικῶν ἀντιθέσεων, ποὺ ὑπάρχουν στὴν κοινωνία καὶ τῶν ἀντιθέσεων ἀνάμεσα στὸ καινούργιο καὶ τὸ παλιό. Ἂν μέσα στὸ Κόμμα δὲν ὑπῆρχαν ἀντιθέσεις καὶ πάλη ἰδεῶν, ποὺ νὰ λύνει τὶς ἀντιθέσεις αὐτές, ἡ ζωὴ τοῦ Κόμματος θὰ εἶχε πάρει τέλος.

Ξεκαθαρίσαμε λοιπόν, πὼς παντοῦ, σὲ κάθε προτσές, ὑπάρχουν ἀντιθέσεις, τόσο στὶς ἁπλὲς μορφὲς τῆς κίνησης, ὅσο καὶ στὶς σύνθετες, τόσο στὸν ἀντικειμενικὸ κόσμο, ὅσο καὶ στὴν ἀνθρώπινη συνείδηση. Ἄραγε ὅμως ὑπάρχουν ἀντιθέσεις στὸ ἀρχικὸ στάδιο κάθε προτσές; Τὸ προτσὲς ἀνάπτυξης κάθε πράγματος, κάθε φαινομένου εἶναι ἀντιθετικὸ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος;

Ὅπως βλέπουμε διαβάζοντας τὰ ἄρθρα, στὰ ὁποῖα οἱ σοβιετικοὶ φιλόσοφοι ὑποβάλλουν σὲ κριτικὴ τὴ σχολὴ τοῦ Ντεμπόριν, ἡ σχολὴ αὐτὴ θεωρεῖ, πὼς οἱ ἀντιθέσεις δὲν ἐμφανίζονται στὴν ἀρχὴ τοῦ προτσές, ἀλλὰ σὲ ἕνα ὁρισμένο στάδιο τῆς ἀνάπτυξής του. Ἀπὸ δῶ προκύπτει, πώς, σύμφωνα μὲ τὴν ἄποψη τῶν ὀπαδῶν τῆς σχολῆς αὐτῆς, ὡς ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἡ ἀνάπτυξη τοῦ προτσὲς συντελεῖται κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση ἐξωτερικῶν αἰτίων καὶ ὄχι ἐσωτερικῶν. Ἔτσι ὁ Ντεμπόριν γλιστράει στὴ μεταφυσικὴ θεωρία τῆς ἀπὸ τὰ ἔξω ὤθησης, στὸ μηχανισμό. Ἀντικρύζοντας ἀπὸ μιὰ τέτοια σκοπιὰ τὰ συγκεκριμένα προβλήματα, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ντεμπόριν ἔφταναν στὸ συμπέρασμα, πώς, στὶς συνθῆκες τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης, ἀνάμεσα στοὺς κουλάκους καὶ τὶς μάζες τῶν ἀγροτῶν δὲν ὑπάρχει καμιὰ ἀντίθεση, ἀλλὰ μόνο διαφορές, κι᾿ ἔτσι συναντιόνταν

ἀπόλυτα μὲ τὴν ἄποψη τοῦ Μπουχάριν. Ἐξετάζοντας τὴ Γαλλικὴ ἐπανάσταση, ἔκριναν, πώς, πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση, στοὺς κόλπους τῆς τρίτης τάξης, ποὺ ἀποτελοῦνταν ἀπὸ ἐργάτες, ἀγρότες καὶ ἀστούς, δὲν ὑπῆρχαν, ἐπίσης, παρὰ μόνο διαφορές. Οἱ ἀπόψεις αὐτὲς τῆς σχολῆς Ντεμπόριν εἶναι ἀντιμαρξιστικές. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ντεμπόριν δὲν καταλαβαίνουν, πὼς σὲ κάθε διαφορὰ ὑπάρχει κιόλας μιὰ ἀντίθεση, πὼς ἡ διαφορὰ εἶναι ἀντίθεση. Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τῆς ἐμφάνισης τῆς ἀστικῆς τάξης καὶ τοῦ προλεταριάτου γεννήθηκε ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴν Ἐργασία καὶ τὸ Κεφάλαιο, μόνο ποὺ ἡ ἀντίθεση αὐτή, τότε, δὲν εἶχε ἀκόμα ὀξυνθεῖ. Ἀνάμεσα στοὺς ἐργάτες καὶ τοὺς ἀγρότες, ἀκόμα καὶ στὶς κοινωνικὲς συνθῆκες τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης, ὑπάρχει μιὰ διαφορά. Ἡ διαφορὰ αὐτὴ εἶναι μιὰ ἀντίθεση, πού, ὡστόσο, δὲν μπορεῖ νὰ ὀξυνθεῖ καὶ νὰ μετατραπεῖ σὲ ἀνταγωνισμό, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ πάρει τὴ μορφὴ τῆς ταξικῆς πάλης, ποὺ δὲν ἔχει τὴν ἴδια σημασία μὲ τὴν ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴν Ἐργασία καὶ τὸ Κεφάλαιο· οἱ ἐργάτες καὶ οἱ ἀγρότες, στὴν πορεία τῆς σοσιαλιστικῆς οἰκοδόμησης, συνέπηξαν μιὰ στέρεη συμμαχία, καὶ ἡ ἀντίθεση αὐτή, στὸ προτσὲς τῆς ἐξέλιξης ἀπὸ τὸ σοσιαλισμὸ στὸν κομμουνισμό, λύνεται βαθμιαῖα. Ἐδῶ δὲν μποροῦμε νὰ μιλοῦμε παρὰ γιὰ διαφορὲς στὸ χαρακτήρα τῶν ἀντιθέσεων καὶ ὄχι γιὰ παρουσία ἢ ἀπουσία ἀντιθέσεων. Οἱ ἀντιθέσεις εἶναι καθολικές, ἀπόλυτες· ὑπάρχουν σ' ὅλα τὰ προτσὲς ἀνάπτυξης τῶν πραγμάτων καὶ τῶν φαινομένων καὶ διαπερνοῦν ὅλα τὰ προτσές, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὥς τὸ τέλος.

Τί σημαίνει ἡ ἐμφάνιση ἑνὸς νέου προτσές; Αὐτὸ σημαίνει, πὼς ἡ παλιὰ ἑνότητα καὶ τὰ ἀντίθετα, ποὺ τὴ συγκροτοῦν, παραχωροῦν τὴ θέση τους σὲ μιὰ νέα ἑνότητα καὶ στὰ νέα ἀντίθετά της· τότε γεννιέται ἕνα νέο προτσές, ποὺ ἔρχεται νὰ ἀντικαταστήσει τὸ παλιό. Τὸ παλιὸ προτσὲς τελειώνει, ἀρχίζει τὸ νέο. Τὸ νέο προτσές, ποὺ κι αὐτὸ κλείνει μέσα του νέες ἀντιθέσεις, ἀρχίζει τὴν ἱστορία ἀνάπτυξης τῶν δικῶν του, τῶν χαρακτηριστικῶν γι' αὐτό, ἀντιθέσεων.

Ὁ Λένιν ὑπογραμμίζει, πὼς ὁ Μὰρξ στὸ Κεφάλαιο, ἔδωσε ἕνα ὑπόδειγμα ἀνάλυσης τῆς κίνησης τῶν ἀντιθέσεων, ποὺ διαπερνοῦν ὁλόκληρο τὸ προτσὲς ἀνάπτυξης ἑνὸς πράγμα-

τος, ἑνὸς φαινομένου, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὥς τὸ τέλος. Αὐτὴ τὴ μέθοδο πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦμε ὅταν μελετοῦμε τὸ προτσὲς ἀνάπτυξης κάθε πράγματος, κάθε φαινομένου. Κι' ὁ Λένιν ὁ ἴδιος χρησιμοποίησε μὲ τρόπο ὀρθὸ τὴ μέθοδο αὐτή, ποὺ διαποτίζει ὅλα τὰ ἔργα του.

«Ὁ Μὰρξ στὸ Κεφάλαιο ἀναλύει κατ' ἀρχὴν ὅ,τι τὸ πιὸ ἁπλό, τὸ πιὸ συνηθισμένο, τὸ πιὸ θεμελιῶδες, τὸ πιὸ γενικὸ ὑπάρχει, αὐτό, ποὺ συναντιέται δισεκατομμύρια φορές, τὴ σχέση τῆς ἀστικῆς κοινωνίας (τῆς ἐμπορευματικῆς): τὴν ἀνταλλαγὴ τῶν ἐμπορευμάτων. Ἡ ἀνάλυση ἀποκαλύπτει μέσα σ' αὐτὸ τὸ στοιχειῶδες φαινόμενο (σ' αὐτὸ τὸ «κύτταρο» τῆς ἀστικῆς κοινωνίας) ὅλες τὶς ἀντιθέσεις (ἀνάλογα, τὸ ἔμβρυο ὅλων τῶν ἀντιθέσεων) τῆς σύγχρονης κοινωνίας. Ἡ ἔκθεσή του μᾶς δείχνει κατόπι τὴν ἐξέλιξη (καὶ τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν κίνηση) αὐτῶν τῶν ἀντιθέσεων κι' αὐτῆς τῆς κοινωνίας μέσα στὸ Σ τῶν διαφόρων μερῶν της, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὥς τὸ τέλος».

Ὕστερα ἀπ' αὐτὰ ὁ Λένιν ὑποδείχνει: «Τέτοια πρέπει νὰ εἶναι ἡ μέθοδος ἔκθεσης (ἀνάλογα μὲ τὴ μελέτη) τῆς διαλεκτικῆς γενικά...»[1]

Οἱ κινέζοι κομμουνιστὲς ὀφείλουν νὰ γίνουν κάτοχοι αὐτῆς τῆς μεθόδου· μόνο τότε θὰ μπορέσουν νὰ ἀναλύσουν κατὰ τρόπο ὀρθὸ τὴν ἱστορία καὶ τὴν τωρινὴ κατάσταση τῆς κινέζικης ἐπανάστασης καὶ νὰ καθορίσουν τὶς προοπτικές της.

3. Ο ΕΙΔΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΘΕΣΕΩΝ

Ὅπως εἴπαμε κιόλας προηγούμενα, ὁ καθολικὸς καὶ ἀπόλυτος χαρακτήρας τῶν ἀντιθέσεων βρίσκεται στὸ γεγονός, ὅτι οἱ ἀντιθέσεις ἐκδηλώνονται στὸ προτσὲς ἀνάπτυξης ὅλων τῶν πραγμάτων, ὅλων τῶν φαινομένων, καὶ διαπερνοῦν ὅλο τὸ προτσὲς ἀνάπτυξης κάθε πράγματος, κάθε φαινομένου, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὥς τὸ τέλος.

Θὰ σταθοῦμε τώρα σὲ ὅ,τι τὸ εἰδικὸ καὶ σχετικὸ ὑπάρχει στὶς ἀντιθέσεις.

[1] Β. Ι. ΛΕΝΙΝ: *Γιὰ τὴ διαλεκτική.*

Τὸ ζήτημα αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ἐξετάσουμε ἀπὸ πολλὲς ἀπόψεις.

Πρῶτα - πρῶτα, οἱ ἀντιθέσεις ὅλων τῶν διαφορετικῶν μορφῶν κίνησης τῆς ὕλης παίρνουν ὅλες ἕναν εἰδικὸ χαρακτήρα. Ὁ ἄνθρωπος γνωρίζει τὴν ὕλη, γνωρίζοντας τὶς μορφὲς κίνησης τῆς ὕλης, ἀφοῦ εἶναι δεδομένο, πὼς στὸν κόσμο δὲν ὑπάρχει τίποτα ἄλλο παρὰ ἡ ὕλη σὲ κίνηση· ἡ κίνηση τῆς ὕλης ἐξάλλου παίρνει πάντα καθορισμένη μορφή. Ὅταν ἐξετάζουμε μιὰ ὁποιαδήποτε ξεχωριστὰ παρμένη, μορφὴ κίνησης, πρέπει νὰ μελετοῦμε τί τὸ κοινὸ ἔχει μὲ τὶς ἄλλες μορφὲς κίνησης. Ἀλλὰ ἐκεῖνο, ποὺ ἔχει ἀκόμα πιὸ σπουδαία σημασία — κι' αὐτὸ εἶναι ποὺ χρησιμεύει σὰ βάση γιὰ τὴ γνώση τῶν πραγμάτων — εἶναι νὰ λαβαίνουμε ὑπόψη αὐτὸ ποὺ εἶναι ἐντελῶς εἰδικὸ σὲ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς μορφὲς κίνησης, δηλαδή, αὐτό, ποὺ τὴν κάνει νὰ διαφέρει ποιοτικὰ ἀπὸ τὶς ἄλλες μορφὲς κίνησης. Μόνο μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ μποροῦμε νὰ διακρίνουμε ἕνα πράγμα ἀπὸ ἕνα ἄλλο. Κάθε μορφὴ κίνησης κλείνει μέσα της τὶς χαρακτηριστικές της εἰδικὲς ἀντιθέσεις, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν εἰδικὴ οὐσία τοῦ πράγματος, ἡ ὁποία τὸ κάνει νὰ διαφέρει ἀπὸ τὰ ἄλλα. Ἐδῶ βρίσκεται ἡ ἐσωτερικὴ αἰτία ἢ ἡ βάση τῆς ἀπεριόριστης ποικιλίας τῶν πραγμάτων καὶ τῶν φαινομένων, ποὺ ὑπάρχουν στὸν κόσμο. Στὴ φύση ὑπάρχει πλῆθος μορφῶν κίνησης. Ἡ μηχανικὴ κίνηση, ὁ ἦχος, τὸ φῶς, ἡ θερμότητα, ὁ ἠλεκτρισμός, ἡ ἀποσύνθεση, ἡ σύνθεση κ.τ.λ. Ὅλες αὐτὲς οἱ μορφὲς κίνησης τῆς ὕλης βρίσκονται σὲ ἀλληλεξάρτηση, ὡς πρὸς τὴν οὐσία τους, ἀλλὰ διαφέρουν μεταξύ τους. Ἡ εἰδικὴ οὐσία κάθε μορφῆς κίνησης τῆς ὕλης καθορίζεται ἀπὸ τὶς εἰδικὲς ἀντιθέσεις, ποὺ εἶναι σύμφυτες μ' αὐτή. Ἡ κατάσταση αὐτὴ δὲν ὑπάρχει μόνο στὴ φύση· ὑπάρχει στὸν ἴδιο βαθμὸ καὶ στὰ κοινωνικὰ και στὰ ἰδεολογικὰ φαινόμενα. Κάθε κοινωνικὴ μορφή, κάθε μορφὴ συνείδησης κλείνει μέσα της τὶς χαρακτηριστικές της, εἰδικὲς ἀντιθέσεις, καὶ ἔχει τὴ χαρακτηριστική της, εἰδικὴ οὐσία.

Ὁ καθορισμὸς τῶν διαφόρων ἐπιστημονικῶν τομέων στηρίζεται ἀκριβῶς στὶς εἰδικὲς ἀντιθέσεις, ποὺ ὑπάρχουν στὰ διάφορα ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ὑποβάλλονται στὴν ἐπιστημονικὴ μελέτη. Ἀκριβῶς ἡ μελέτη τῶν καθορισμένων ἀντιθέσεων, ποὺ

είναι σύμφυτες μόνο μὲ μιὰ καθορισμένη σφαίρα φαινομένων, ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενο αὐτῆς ἢ τῆς ἄλλης ἐπιστήμης. Λογουχάρη, τὸ σὺν καὶ τὸ πλὴν στὰ μαθηματικά, ἡ δράση καὶ ἡ ἀντίδραση στὴ μηχανική, ὁ θετικὸς κι' ὁ ἀρνητικὸς ἠλεκτρισμὸς στὴ φυσική, ἡ διάλυση καὶ ἡ ἕνωση στὴ χημεία, οἱ παραγωγικὲς δυνάμεις καὶ οἱ παραγωγικὲς σχέσεις, οἱ τάξεις καὶ ἡ ταξικὴ πάλη στὶς κοινωνικὲς ἐπιστῆμες, ἡ ἐπίθεση καὶ ἡ ἄμυνα στὴ στρατιωτικὴ ἐπιστήμη, ὁ ἰδεαλισμὸς καὶ ὁ ὑλισμός, ἡ μεταφυσικὴ καὶ ἡ διαλεκτικὴ στὴ φιλοσοφία κ.τ.λ. Ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν τὰ ἀντικείμενα μελέτης τῶν διαφόρων ἐπιστημῶν, ἐξαιτίας ἀκριβῶς τῆς ὕπαρξης εἰδικῶν ἀντιθέσεων καὶ μιᾶς εἰδικῆς οὐσίας σ' αὐτά. Εἶναι φανερό, πὼς ἐφόσον δὲ γνωρίσουμε τί τὸ καθολικὸ ὑπάρχει στὶς ἀντιθέσεις, εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀνακαλύψουμε τὰ γενικὰ αἴτια ἢ τὶς γενικὲς βάσεις τῆς κίνησης, τῆς ἀνάπτυξης τῶν πραγμάτων καὶ τῶν φαινομένων. Ὡστόσο, ἂν δὲ μελετήσουμε τί τὸ εἰδικὸ ὑπάρχει στὶς ἀντιθέσεις εἶναι ἀδύνατο νὰ καθορίσουμε ἐκείνη τὴν εἰδικὴ οὐσία, ποὺ διακρίνει ἕνα πράγμα ἀπὸ ἄλλα, εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀνακαλύψουμε τὰ εἰδικὰ αἴτια ἢ τὶς εἰδικὲς βάσεις τῆς ἀνάπτυξης τῆς κίνησης τῶν πραγμάτων καὶ τῶν φαινομένων, εἶναι ἀδύνατο νὰ διακρίνουμε τὰ πράγματα καὶ τὰ φαινόμενα, νὰ καθορίσουμε τοὺς ξεχωριστοὺς τομεῖς τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας.

Ἂν ἐξετάσουμε τὴν προοδευτικὴ κίνηση τῆς ἀνθρώπινης γνώσης, βλέπουμε, πὼς αὐτὴ ἐπεκτείνεται βαθμιαῖα ἀπὸ τὴ γνώση τοῦ ξεχωριστοῦ καὶ εἰδικοῦ στὴ γνώση τοῦ γενικοῦ. Οἱ ἄνθρωποι ἀρχίζουν πάντα ἀπὸ τὴ γνώση πρῶτα τῆς εἰδικῆς οὐσίας πολυάριθμων διαφορετικῶν φαινομένων, καὶ μόνο ὕστερα ἀπ' αὐτὸ μποροῦν νὰ περάσουν στὴ γενίκευση, μποροῦν νὰ γνωρίσουν τὴν κοινὴ οὐσία τῶν φαινομένων. Μόνο ἀφοῦ πετύχουν τὴ γνώση αὐτῆς τῆς κοινῆς οὐσίας καὶ καθοδηγούμενοι ἀπὸ τὴν κοινὴ αὐτὴ γνώση, μελετώντας σὲ συνέχεια τὰ διάφορα συγκεκριμένα πράγματα, ποὺ δὲν ἔχουν μελετηθεῖ ἀκόμα ἢ ἔχουν μελετηθεῖ ἀνεπαρκῶς, καὶ ἀνακαλύπτοντας τὴν εἰδικὴ οὐσία τους, μποροῦν νὰ συμπληρώσουν, νὰ πλουτίσουν καὶ νὰ ἀναπτύξουν τὴ γνώση τῆς κοινῆς αὐτῆς οὐσίας, φροντίζοντας, ὥστε νὰ μὴ μετατραπεῖ σὲ κάτι τὸ ἀπολιθωμένο, τὸ ἀπονεκρωμένο. Αὐτὰ εἶναι τὰ δυὸ στάδια τοῦ προτσὲς τῆς γνώσης :

τὸ πρῶτο — ἀπὸ τὸ εἰδικὸ στὸ γενικό, τὸ δεύτερο — ἀπὸ τὸ γενικὸ στὸ εἰδικό. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἀνθρώπινης γνώσης παρουσιάζει πάντα μιὰ σπειροειδῆ κίνηση· κάθε κύκλος ἀνεβάζει τὴ γνώση σὲ μιὰ ἀνώτερη βαθμίδα, τὴ βαθαίνει σταθερὰ (ἐφόσον ἐφαρμόζεται αὐστηρὰ ἡ ἐπιστημονικὴ μέθοδος). Οἱ δογματιστές μας σφάλλουν σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα, γιατί, ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρά, δὲν καταλαβαίνουν, πὼς μόνο ἀφοῦ μελετηθεῖ τὸ εἰδικό, ποὺ ὑπάρχει στὶς ἀντιθέσεις, καὶ κατανοηθεῖ ἡ εἰδικὴ οὐσία τῶν ἐπιμέρους πραγμάτων, τότε μόνο μπορεῖ νὰ ἀποκτηθεῖ ἡ πλήρης γνώση τῆς καθολικότητας τῶν ἀντιθέσεων, καὶ τῆς κοινῆς οὐσίας τῶν πραγμάτων, καί, ἀπὸ τὴν ἄλλη, δὲν καταλαβαίνουν, πὼς ἀφοῦ γνωστεῖ ἡ κοινὴ οὐσία τῶν πραγμάτων, ἐπιβάλλεται ἡ παραπέρα μελέτη τῶν συγκεκριμένων πραγμάτων, αὐτῶν , ποὺ δὲν ἔχουν μελετηθεῖ ἐπαρκῶς ἢ ποὺ ἐμφανίζονται γιὰ πρώτη φορά. Οἱ δογματιτιστές μας εἶναι ἄνθρωποι νωθροί, ποὺ ἀποφεύγουν κάθε ἐπίπονη μελέτη τῶν συγκεκριμένων πραγμάτων. Θεωροῦν τὶς γενικὲς ἀλήθειες σὰν κάτι, ποὺ πέφτει ἀπὸ τὸν οὐρανό, διατυπώνουν γιὰ τὶς ἀλήθειες αὐτὲς φόρμουλες ἐντελῶς ἀφηρημένες, ἀπρόσιτες στὴν ἀνθρώπινη νόηση, ἀρνοῦνται ἀπόλυτα καὶ ἀνατρέπουν τὴν κανονικὴ τάξη, πόὺ ἀκολουθοῦν οἱ ἄνθρωποι γιὰ νὰ φτάσουν στὴ γνώση τῆς ἀλήθειας. Δὲν κατανοοῦν ἐπίσης τὸν ἀμοιβαῖο δεσμό, ποὺ ἑνώνει τὰ δυὸ στάδια τῆς γνώσης : ἀπὸ τὸ εἰδικὸ — στὸ γενικὸ καὶ ἀπὸ τὸ γενικὸ — στὸ εἰδικό. Δὲν κατανοοῦν καθόλου τὴ μαρξιστικὴ θεωρία τῆς γνώσης.

Πρέπει νὰ μελετήσουμε ὄχι μόνο τὶς εἰδικὲς ἀντιθέσεις καθενὸς ἀπὸ τὰ μεγάλα συστήματα τῶν μορφῶν κίνησης τῆς ὕλης, καὶ τὴν οὐσία, ποὺ προσδιορίζεται ἀπὸ τὶς ἀντιθέσεις αὐτές, ἀλλά, ἐπίσης, καὶ τὶς εἰδικὲς ἀντιθέσεις κάθε μιᾶς ἀπὸ τὶς μορφὲς αὐτὲς κίνησης τῆς ὕλης, στὸ κάθε στάδιο τῆς μακρυνῆς πορείας, ποὺ ἀκολουθεῖ ἡ ἀνάπτυξη αὐτῶν τῶν μορφῶν καθὼς καὶ τὴν οὐσία κάθε μιᾶς ἀπὸ τὶς μορφὲς αὐτές. Ὅλες οἱ μορφὲς κίνησης σὲ κάθε προτσὲς πραγματικῆς, καὶ ὄχι φανταστικῆς, ἀνάπτυξης, διαφέρουν ποιοτικά. Γι' αὐτό, κατὰ τὴ μελέτη μας, πρέπει νὰ δώσουμε σ' αὐτὸ ἰδιαίτερη προσοχή, μᾶλλον, ν' ἀρχίσουμε ἀπ' αὐτό.

Οἱ ἀντιθέσεις, οἱ ποιοτικὰ διάφορες, δὲν μπορoῦν νὰ λυθοῦν

παρὰ μὲ μεθόδους ποιοτικὰ διάφορες. Ἔτσι, λογουχάρη, ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὸ προλεταριάτο καὶ τὴν ἀστικὴ τάξη λύνεται μὲ τὴ μέθοδο τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης. Ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὶς λαϊκὲς μάζες καὶ τὸ φεουδαρχικὸ καθεστὼς λύνεται μὲ τὴ μέθοδο τῆς δημοκρατικῆς ἐπανάστασης. Ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὶς ἀποικίες καὶ τὸν ἰμπεριαλισμὸ λύνεται μὲ τὴ μέθοδο τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἐθνικοῦ πολέμου. Ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴν ἐργατικὴ τάξη καὶ τὴν ἀγροτιά, στὴ σοσιαλιστικὴ κοινωνία, λύνεται μὲ τὴ μέθοδο τῆς κολλεκτιβοποίησης καὶ τῆς ἐκμηχάνισης τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας. Οἱ ἀντιθέσεις στοὺς κόλπους τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος λύνονται μὲ τὴ μέθοδο τῆς κριτικῆς καὶ αὐτοκριτικῆς. Οἱ ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στὴν κοινωνία καὶ τὴ φύση λύνονται μὲ τὴ μέθοδο τῆς ἀνάπτυξης τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων. Τὸ προτσὲς μεταβάλλεται, τὸ παλιὸ προτσὲς καὶ οἱ παλιὲς ἀντιθέσεις ἐξαφανίζονται, ἕνα νέο προτσὲς καὶ νέες ἀντιθέσεις γεννιοῦνται. Κατὰ συνέπεια, οἱ μέθοδοι, ποὺ χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴ λύση αὐτῶν τῶν ἀντιθέσεων, ἀλλάζουν κι' αὐτές. Οἱ ἀντιθέσεις, ποὺ λύθηκαν μὲ τὴ Φεβρουαριανὴ ἐπανάσταση καὶ οἱ ἀντιθέσεις, ποὺ λύθηκαν μὲ τὴν Ὀκτωβριανὴ ἐπανάσταση στὴ Ρωσία, καθὼς καὶ οἱ μέθοδοι, ποὺ χρησιμοποιήθηκαν στὶς δυὸ αὐτὲς ἐπαναστάσεις, γιὰ τὴ λύση τῶν ἀντιθέσεων, ἦταν ριζικὰ διάφορες. Τὸ νὰ λύνονται οἱ διαφορετικὲς ἀντιθέσεις μὲ διαφορετικὲς μεθόδους ἀποτελεῖ ἀρχή, ποὺ οἱ μαρξιστὲς - λενινιστὲς ὀφείλουν νὰ τηροῦν αὐστηρά. Οἱ δογματιστές, ἀντίθετα, δὲν τηροῦν τὴν ἀρχὴ αὐτή, δὲν κατανοοῦν τὶς διαφορὲς τῶν συνθηκῶν μέσα στὶς ὁποῖες ξετυλίγονται οἱ διάφορες ἐπαναστάσεις. Δὲν κατανοοῦν, κατὰ συνέπεια πὼς οἱ διαφορετικὲς ἀντιθέσεις πρέπει νὰ λύνονται μὲ διαφορετικὲς μεθόδους. Ἐφαρμόζουν παντοῦ τὸ ἴδιο στερεότυπο σχῆμα, ποὺ τὸ θεωροῦν ἀναλλοίωτο. Αὐτὸ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ὁδηγήσει τὴν ἐπανάσταση στὴν ἀποτυχία, ἢ νὰ δυσκολέψει κάτι, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ἐξελιχθεῖ σὲ καλό.

Γιὰ νὰ ἀνακαλύψουμε στὸ σύνολό τους καὶ στὴν ἀμοιβαία τους σύνδεση, τὰ εἰδικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ἀντιθέσεων μέσα στὸ προτσὲς ἀνάπτυξης ἑνὸς ὁποιουδήποτε φαινομένου, δηλαδή, γιὰ ν' ἀνακαλύψουμε τὴν οὐσία τοῦ προτσὲς ἀνάπτυξης τοῦ φαινομένου, πρέπει ν' ἀνακαλύψουμε τὰ εἰδικὰ χαρακτηριστικὰ

ὅλων τῶν ἀντιθετικῶν ἐκδηλώσεων, ποὺ ἐνυπάρχουν σ' αὐτὸ τὸ προτσές, διαφορετικὰ θὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀνακαλύψουμε τὴν οὐσία τοῦ προτσές. Γι' αὐτὸ ὀφείλουμε νὰ εἴμαστε ἐξαιρετικὰ προσεκτικοὶ κατὰ τὴν ἔρευνά μας.

Στὸ προτσὲς ἀνάπτυξης κάθε σημαντικοῦ φαινομένου, ὑπάρχει ὁλόκληρη σειρὰ ἀντιθέσεων. Λογουχάρη, στὸ προτσὲς τῆς ἀστικοδημοκρατικῆς ἐπανάστασης στὴν Κίνα, ὑπάρχουν: ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὶς διάφορες καταπιεζόμενες τάξεις τῆς κινέζικης κοινωνίας καὶ τὸν ἰμπεριαλισμό, ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὶς λαϊκὲς μάζες καὶ τὸ φεουδαρχικὸ καθεστώς, ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὸ προλεταριάτο καὶ τὴν ἀστικὴ τάξη, ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴν ἀγροτιὰ καὶ τὴ μικροαστικὴ τάξη τῶν πόλεων, ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρά, καὶ τὴν ἀστικὴ τάξη, ἀπὸ τὴν ἄλλη, οἱ ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στὶς διάφορες κυρίαρχες ἀντιδραστικὲς κλίκες κ.τ.λ. Ἐδῶ ἡ κατάσταση εἶναι ἐξαιρετικὰ πολύπλοκη. Ὄχι μόνο ἡ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ἀντιθέσεις αὐτὲς παίρνει τὸν ξεχωριστό, εἰδικὸ χαρακτήρα της καὶ ἔτσι ὅλες αὐτὲς οἱ ἀντιθέσεις δὲν μποροῦν νὰ μποῦν στὴν ἴδια γραμμή, ἀλλὰ καὶ κάτι περισσότερο, οἱ δυὸ πλευρὲς τῆς κάθε ἀντίθεσης ἔχουν κι' αὐτὲς μὲ τὴ σειρά τους τὰ ξεχωριστά, εἰδικὰ γνωρίσματά τους, καὶ δὲν μποροῦμε, οὔτε αὐτές, νὰ τὶς ἀντιμετωπίσουμε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο.

Ἐμεῖς, ποὺ ἀγωνιζόμαστε γιὰ τὴν ὑπόθεση τῆς κινέζικης ἐπανάστασης, ὀφείλουμε νὰ κατανοήσουμε ὄχι μόνο τὸν εἰδικὸ χαρακτήρα τῶν ἀντιθέσεων στὸ σύνολό τους, δηλαδή, στὴν ἀμοιβαία τους σύνδεση, μὰ ἐπιπλέον νὰ μελετήσουμε κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ξεχωριστές τους πλευρές, πράγμα ποὺ ἀποτελεῖ τὸ μοναδικὸ μέσο γιὰ νὰ φτάσουμε, νὰ κατανοήσουμε τὸ σύνολό τους. Τὸ νὰ κατανοήσουμε ὅλες τὶς πλευρὲς μιᾶς ἀντίθεσης, σημαίνει νὰ κατανοήσουμε τὴν ἰδιαίτερη θέση ποὺ κατέχει κάθε μιὰ ἀπὸ αὐτὲς τὶς πλευρές, νὰ κατανοήσουμε κάτω ἀπὸ ποιὲς συγκεκριμένες μορφὲς ἐξαρτιῶνται καὶ ἀντιτίθενται ἀμοιβαῖα, ποιὲς εἶναι οἱ συγκεκριμένες μέθοδοι πάλης, ποὺ χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τὴν κάθε μιὰ πλευρὰ στὴν ἀμοιβαία τους σύνδεση καὶ ἀντίθεση, καθὼς καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴ ρήξη τῆς ἀμοιβαίας τους σύνδεσης. Ἡ μελέτη αὐτῶν τῶν ζητημάτων ἔχει ἐξαιρετικὴ σπουδαιότητα. Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶχε ὑπόψη ὁ Λένιν,

όταν έλεγε πώς ή ίδια ή βάση, ή ζωντανή ψυχή τοῦ μαρξισμοῦ εἶναι ἡ συγκεκριμένη ἀνάλυση, τῆς συγκεκριμένης κατάστασης[1]. Οἱ δογματικοί μας παραβαίνουν τὶς ὑποδείξεις τοῦ Λένιν. Δὲν μπαίνουν στὸν κόπο νὰ ἀναλύσουν ὅ,τιδήποτε κατὰ τρόπο συγκεκριμένο. Στὰ ἄρθρα τους καὶ στοὺς λόγους τους δὲν κάνουν τίποτα ἄλλο παρὰ νὰ ἀναμασσοῦν κατὰ τρόπο ἀνώφελο, κενό, σχήματα στερεότυπα, δημιουργώντας μέσα στὸ Κόμμα ἕνα ἐξαιρετικὰ ὀλέθριο στὺλ δουλειᾶς.

Ὅταν μελετοῦμε ἕνα ὁποιοδήποτε ζήτημα, ὀφείλουμε νὰ ἀποφεύγουμε τὸν ὑποκειμενισμό, τὴ μονόπλευρη καὶ ἐπιφανειακή του ἐξέταση. Ὑποκειμενισμός, εἶναι ἡ ἀδυναμία νὰ ἀντιμετωπίσουμε ἕνα ζήτημα ἀντικειμενικά, δηλαδὴ κατὰ τρόπο ὑλιστικό. Γι' αὐτὸ μίλησα κιόλας στὴ μελέτη «Γιὰ τὴν πράξη». Ἡ μονόπλευρη ἐξέταση συνίσταται στὸ νὰ μὴν εἴμαστε σὲ θέση νὰ ἀντιμετωπίζουμε τὰ ζητήματα ἀπὸ ὅλες τους τὶς πλευρές. Αὐτὸ συμβαίνει, λογουχάρη, ὅταν κατανοοῦμε μόνο τὴν Κίνα κι ὄχι καὶ τὴν Ἰαπωνία, μόνο τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα ὄχι καὶ τὸ Κουόμιντανγκ, μόνο τὸ προλεταριάτο κι ὄχι καὶ τὴν ἀστικὴ τάξη, μόνο τὴν ἀγροτιὰ κι ὄχι καὶ τοὺς γαιοκτήμονες, ὅταν κατανοοῦμε τὶς εὐνοϊκὲς καταστάσεις κι ὄχι καὶ τὶς δυσμενεῖς, ὅταν κατανοοῦμε τὸ παρελθὸν κι ὄχι καὶ τὸ μέλλον, τὴ λεπτομέρεια κι ὄχι καὶ τὸ σύνολο, τὰ ἐλαττώματα κι ὄχι καὶ τὰ προτερήματα, τὸν κατήγορο κι ὄχι καὶ τὸν κατηγορούμενο, τὴν ἐπαναστατικὴ δουλειὰ στὴν παρανομία κι ὄχι καὶ τὴν νόμιμη ἐπαναστατικὴ δουλειὰ κ.τ.λ. — μὲ δυὸ λόγια ὅταν δὲν κατανοοῦμε τὰ ἰδιαίτερα γνωρίσματα τῶν διαφόρων πλευρῶν τῶν ἀντιθέσεων. Αὐτὸ θὰ πεῖ, πὼς ἀντιμετωπίζουμε τὰ ζητήματα κατὰ τρόπο μονόπλευρο, πὼς βλέπουμε τὸ μέρος καὶ ὄχι τὸ ὅλον, τὰ δένδρα καὶ ὄχι τὸ δάσος. Ὅταν ἐνεργοῦμε ἔτσι, εἶναι ἀδύνατο νὰ βροῦμε τὴ μέθοδο ποὺ ἐπιτρέπει νὰ λύσουμε τὶς ἀντιθέσεις, εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀνταποκριθοῦμε στὰ ἐπαναστατικά μας καθήκοντα, εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐκπλη-

[1] Ὁ Β. Ι. ΛΕΝΙΝ, κριτικάροντας τὸν Οὔγγρο κομμουνιστὴ Μπέλα Κοὺν στὸ ἄρθρο του: Ὁ κομμουνισμός, ἔγραφε, πὼς ὁ Μπέλα Κοὺν ἀδιαφορεῖ γιὰ «κεῖνο ποὺ ἀποτελεῖ τὴν ἴδια τὴ βάση, τὴ ζωντανὴ ψυχὴ τοῦ μαρξισμοῦ, τὴ συγκεκριμένη ἀνάλυση τῆς συγκεκριμένης κατάστασης». Ἔργα Τόμ. 31.

ρώσουμε μὲ ἐπιτυχία τὴν ἐργασία ποὺ μᾶς ἐμπιστεύτηκαν, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀναπτύξουμε πιστὰ τὴν πάλη γνωμῶν μέσα στὸ Κόμμα. Ὁ Σουεντσὲ[1] πραγματευόμενος τὰ προβλήματα τοῦ πολέμου, εἶπε: «Γνώρισε τὸν ἀντίπαλό σου, μὰ καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό σου, καὶ θὰ γίνεις ἀκατανίκητος.» Μιλοῦσε ἔτσι καὶ γιὰ τὶς δυὸ ἀντιμαχόμενες πλευρές. Ὁ Βέϊ Τσένγκ, ποὺ ἔζησε στὴν ἐποχὴ τῆς δυναστείας τῶν Τάνγκ, ἔλεγε: «ὅταν ἀκοῦς ὅλες τὶς πλευρές, φωτίζεσαι, ὅταν ὅμως ἀκοῦς μόνο τὴ μιά, πέφτεις στὰ σκοτάδια»[2]. Κι' αὐτὸς κατανοοῦσε πόσο ὀλέθρια εἶναι ἡ μονόπλευρη ἐξέταση τῶν προβλημάτων. Ὡστόσο, οἱ σύντροφοί μας ἀντιμετωπίζουν συχνὰ τὰ προβλήματα κατὰ τρόπο μονόπλευρο καὶ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, ὅλο καὶ συναντοῦν ἐμπόδια στὸ δρόμο τους. Ὁ Σόνγκ Κιάνγκ, ὁ ἥρωας τοῦ μυθιστορήματος, Σουέϊ χοὺ τσουὰν[3] κάνει τρεῖς ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ Τσουκιατσουάνγκ, ἀλλὰ ἀγνοώντας τὴν ὑπάρχουσα κατάσταση καὶ μὲ τὸ νὰ ἐφαρμόζει στὶς ἐνέργειές του μέθοδο ἐσφαλμένη, ἀπέτυχε τὶς δυὸ πρῶτες φορές. Ὅταν δμως ἄλλαξε τὴ μέθοδο τῆς δράσης του καὶ μελετώντας τὴν κατάσταση, εἶδε καθαρὰ τὸ σύστημα τῶν λαβυρίνθων, διέλυσε τὴ συμμαχία ἀνάμεσα στὸ Λικιατσουάνγκ, τὸ Χουκιατσουάνγκ καὶ τὸ Τσουκιατσουάνγκ, ἔστησε ἐνέδρα μέσα στὸ ἐχθρικὸ στρατόπεδο, κατὰ τρόπο παρόμοιο πρὸς τὸ Δούρειο ἵππο, ποὺ ἀναφέρει ξένη παράδοση καὶ ἔτσι ἡ τρίτη του ἐπίθεση στέφθηκε ἀπὸ ἐπι-

---

[1] Σουεντσὲ (ἢ Σουὲν Βού, τὸν ὀνόμαζαν ἐπίσης Σουὲν Βου-τσέ): διάσημος κινέζος στρατηγὸς καὶ στρατιωτικὸς θεωρητικὸς τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ., συγγραφέας τῆς πραγματείας Σουεντσὲ σὲ 13 κεφάλαια. Αὐτὴ ἡ ρήση εἶναι ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ 3ο κεφάλαιο τοῦ Σουεντσέ: «Προετοιμασία τῆς ἐπίθεσης».

[2] Βέι Τσένγκ (580—643). Πολιτικὸς καὶ ἱστορικός, ἔζησε στὴν πρώτη περίοδο τῆς δυναστείας τῶν Τάνγκ. Ἡ ρήση αὐτὴ εἶναι ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίο 192 τοῦ χρονικοῦ: Τσὲ τσὲ τόνγκ κιέν.

[3] Σουέι χου τσουὰν (στὴν ἄκρη τοῦ νεροῦ): σ' αὐτὸ τὸ μυθιστόρημα περιγράφεται ὁ πόλεμος τῶν χωρικῶν ποὺ ξέσπασε στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς δυναστείας τῶν Σόνγκ τοῦ Βορρᾶ. Ὁ Σόνγκ Κιάνγκ εἶναι ὁ κύριος ἥρωας αὐτοῦ τοῦ μυθιστορήματος. Τὸ Τσουκιατσουάνγκ βρισκόταν κοντὰ στὸ Λιανγκσανπό, ποὺ ἀποτελοῦσε τὸ κέντρο τοῦ πολέμου τῶν χωρικῶν. Ἀφέντης του ἦταν ἕνας ἀληθινὸς τύραννος, ὁ μεγαλοκτηματίας Τσοὺ Τσάο - φόνγκ.

τυχία. Τὸ μυθιστόρημα «Σουέι Χου Τσουὰν» περιέχει ὁλόκληρη σειρὰ ἀπὸ παραδείγματα ἐφαρμογῆς τῆς ὑλιστικῆς διαλεκτικῆς, ποὺ τὸ καλύτερο ἀπ' αὐτὰ εἶναι ἡ τριπλὴ ἐπίθεση κατὰ τοῦ Τσουκιατσουάνγκ.

Ὁ Λένιν λέει: «Γιὰ νὰ γνωρίσουμε πραγματικὰ ἕνα ἀντικείμενο, πρέπει νὰ ἀγκαλιάσουμε, νὰ μελετήσουμε ὅλες του τὶς πλευρές, ὅλες τὶς σχέσεις καὶ ὅλα του τὰ «νοήματα». Αὐτὰ δὲ θὰ τὰ ἐξαντλήσουμε ποτέ, ἀλλὰ ἡ ὑποχρέωση ν' ἀντιμετωπίζουμε τὰ προβλήματα ἀπὸ ὅλες τους τὶς πλευρὲς θὰ μᾶς προφυλάξει ἀπὸ πλάνες καὶ ἀπὸ τὴν ἀρτηριοσκλήρωση».[1]

Ὀφείλουμε νὰ θυμούμαστε τὰ λόγια αὐτά.

Ἡ μελέτη μας εἶναι ἐπιφανειακή, ὅταν δὲ λαμβάνουμε ὑπόψη τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τῆς ἀντίθεσης στὸ σύνολό της, οὔτε τὰ ξεχωριστὰ γνωρίσματα τῶν διαφόρων πλευρῶν της, ὅταν ἀρνούμαστε τὴν ἀνάγκη νὰ διεισδύσουμε βαθειὰ στὴν οὐσία τοῦ πράγματος καὶ νὰ μελετήσουμε λεπτομερειακὰ τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τῆς ἀντίθεσης, ὅταν ἀρκούμαστε νὰ παρατηροῦμε ἀπὸ μακρυά, νὰ καθορίζουμε ἐντελῶς, κατὰ προσέγγιση, τὰ γενικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀντίθεσης γιὰ νὰ ἐπιχειρήσουμε νὰ τὴ λύσουμε ἀμέσως (ἀπαντώντας στὰ ἐρωτήματα, δίνοντας λύσεις στὶς διενέξεις, ρυθμίζοντας τὶς τρέχουσες ὑποθέσεις, διευθύνοντας τὶς στρατιωτικὲς ἐπιχειρήσεις). Ὁ τέτοιος τρόπος ἀντιμετώπισης τῶν πραγμάτων φέρνει πάντα δυσάρεστα ἀποτελέσματα.

Ἡ αἰτία, ποὺ οἱ σύντροφοί μας, οἱ ὁποῖοι ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὸ δογματισμὸ καὶ τὸν ἐμπειρισμό, διαπράττουν σφάλματα, εἶναι, ὅτι ἀντιμετωπίζουν τὰ πράγματα κατὰ τρόπο ὑποκειμενικό, μονόπλευρο καὶ ἐπιφανειακό. Ἡ μονόπλευρη καὶ ὑποκειμενικὴ θεώρηση τῶν πραγμάτων εἶναι ὑποκειμενισμός, γιατί, στὸ βαθμὸ ἀκριβῶς πού, ἐνῶ τὰ ἀντικειμενικὰ ὑπαρκτὰ πράγματα εἶναι στὴν πραγματικότητα ἀλληλένδετα καὶ διέπονται ἀπὸ ἐσωτερικοὺς νόμους, ἐμεῖς δὲν τὰ ἀντικατοπτρίζουμε σωστά, ἀντιμετωπίζουμε τὰ φαινόμενα κατὰ τρόπο μονόπλευρο

---

[1] Β. Ι. ΛΕΝΙΝ: «Ἀκόμα μιὰ φορὰ γιὰ τὰ συνδικάτα, γιὰ τὴν παροῦσα στιγμὴ καὶ γιὰ τὰ σφάλματα τοῦ Τρότσκυ καὶ τοῦ Μπουχάριν,» Ἔργα Τόμ. 32.

καὶ ἐπιφανειακὸ ἢ ἀγνοοῦμε τὶς ἀλληλοσυνδέσεις τους καὶ τοὺς ἐσωτερικοὺς νόμους ποὺ τὰ διέπουν, δείχνουμε τὸν ὑποκειμενισμό μας.

Ὀφείλουμε νὰ μελετοῦμε τὶς ἰδιομορφίες τῆς κίνησης τῶν ἀντιθέσεων ὄχι μόνο μέσα στὸ γενικὸ προτσὲς ἀνάπτυξης τῶν φαινομένων, ἀλλά, ἐπίσης, καὶ μέσα στὴν ἀλληλοσύνδεσή τους, λαμβάνοντας ὑπόψη τοὺς ὅρους τῆς κάθε πλευρᾶς· κάθε στάδιο αὐτοῦ τοῦ προτσὲς ἀνάπτυξης ἔχει τὶς δικές του ἰδιομορφίες, ποὺ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὶς παραβλέπει κανείς.

Ἡ βασικὴ ἀντίθεση στὸ προτσὲς ἀνάπτυξης ἑνὸς φαινομένου καὶ ἡ οὐσία τοῦ προτσές, ποὺ προσδιορίζεται ἀπὸ τὴ βασικὴ αὐτὴ ἀντίθεση, δὲν ἐξαφανίζονται πρὶν ἀπὸ τὴν τελείωση τοῦ προτσές. Ὡστόσο, ἡ κατάσταση στὰ διάφορα στάδια τοῦ μακρόχρονου προτσὲς ἀνάπτυξης ἑνὸς φαινομένου, συχνὰ μεταβάλλεται. Αὐτὸ γίνεται, γιατὶ — ἂν καὶ ὁ χαρακτήρας τῆς βασικῆς ἀντίθεσης μέσα στὸ προτσὲς ἀνάπτυξης τοῦ φαινομένου καὶ ἡ οὐσία τοῦ προτσὲς αὐτοῦ δὲν μεταβάλλονται — ἡ βασικὴ ἀντίθεση, στὰ διάφορα στάδια τοῦ μακρόχρονου προτσὲς ἀνάπτυξης, παίρνει μορφὲς ὅλο καὶ ὀξύτερες. Ἐξάλλου, μέσα σ' ὅλη τὴ σειρὰ τῶν ἀντιθέσεων, σημαντικῶν εἴτε ὄχι σημαντικῶν, ποὺ προσδιορίζονται ἀπὸ τὴ βασικὴ ἀντίθεση ἢ ἐπηρεάζονται ἀπ' αὐτή, ἄλλες γίνονται ὀξύτερες, ἄλλες λύνονται ἢ ἐξασθενοῦν προσωρινὰ ἢ ἐν μέρει, κι' ἄλλες, τέλος, μόλις ποὺ γεννιοῦνται. Ἀκριβῶς γι' αὐτὸ τὸ προτσὲς περιλαμβάνει διάφορα στάδια. Ὅσοι δὲ λαμβάνουν ὑπόψη τους τὰ στάδια στὸ προτσὲς ἀνάπτυξης ἑνὸς φαινομένου, εἶναι ἀνίκανοι νὰ λύσουν ὅπως πρέπει τὶς σύμφυτες μὲ τὸ φαινόμενο αὐτὸ ἀντιθέσεις.

Ὅταν, λογουχάρη, ὁ καπιταλισμὸς τῆς ἐποχῆς τοῦ ἐλεύθερου συναγωνισμοῦ μετασχηματίστηκε στὸν ἰμπεριαλισμό, ἡ φύση τῶν δυὸ ἀνταγωνιζόμενων τάξεων — τοῦ προλεταριάτου καὶ τῆς ἀστικῆς τάξης — ὅπως καὶ ἡ καπιταλιστικὴ οὐσία τῆς κοινωνίας αὐτῆς, δὲν ἄλλαξαν σὲ τίποτα, ὡστόσο οἱ ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στὶς δυὸ αὐτὲς τάξεις ἔγιναν ὀξύτερες, ἐμφανίστηκαν οἱ ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στὸ μονοπωλιακὸ κεφάλαιο καὶ τὸ μὴ μονοπωλιακὸ κεφάλαιο, οἱ ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στὶς μητροπόλεις καὶ τὶς ἀποικίες ἔγιναν ὀξύτερες, καὶ τέλος

ὀξύτερες ἔγιναν ἰδιαίτερα οἱ ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στὶς καπιταλιστικὲς χῶρες, δηλαδὴ οἱ ἀντιθέσεις, ποὺ προκαλοῦνταν ἀπὸ τὴν ἀνισόμετρη ἀνάπτυξη τῶν χωρῶν αὐτῶν. Ἔτσι ἐμφανίστηκε ἕνα ἰδιαίτερο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ — τὸ στάδιο τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Ὁ λενινισμὸς ἔγινε ὁ μαρξισμὸς τῆς ἐποχῆς τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καὶ τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασης, ἀκριβῶς γιατὶ ὁ Λένιν καὶ ὁ Στάλιν ἔδωσαν ὀρθὴ ἑρμηνεία στὶς ἀντιθέσεις αὐτὲς καὶ ἐπεξεργάστηκαν τὴ σωστὴ θεωρία καὶ τὴ σωστὴ τακτικὴ τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασης, ποὺ καλεῖται νὰ λύσει τὶς ἀντιθέσεις αὐτές.

Ἐξετάζοντας τὸ προτσὲς τῆς ἀστικοδημοκρατικῆς ἐπανάστασης στὴν Κίνα, ποὺ ἄρχισε μὲ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1911, βρίσκουμε ἐπίσης μερικὰ ἰδιαίτερα στάδια. Εἰδικά, ἡ περίοδος, ποὺ ἐπικεφαλῆς τῆς ἐπανάστασης βρισκόταν ἡ ἀστικὴ τάξη καὶ ἡ περίοδος, ποὺ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐπανάστασης βρισκόταν τὸ προλεταριάτο, ἀντιπροσωπεύουν δυὸ ἐντελῶς διαφορετικὰ στάδια. Ἡ ἄσκηση τῆς ἡγεσίας ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ προλεταριάτου ἄλλαξε ριζικὰ τὴ φυσιογνωμία τῆς ἐπανάστασης, ὁδήγησε σὲ μιὰ νέα ἀναδιάταξη τῶν ταξικῶν δυνάμεων, στὴν πλατειὰ ἀνάπτυξη τῆς ἀγροτικῆς ἐπανάστασης, ἔδωσε στὴν ἐπανάσταση συνεπὴ ἀντιιμπεριαλιστικὸ καὶ ἀντιφεουδαρχικὸ χαρακτήρα, ἔκαμε δυνατὸ τὸ μετασχηματισμὸ τῆς δημοκρατικῆς ἐπανάστασης σὲ σοσιαλιστικὴ ἐπανάσταση κ.τ.λ. Ὅλα αὐτὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ πραγματοποιηθοῦν τὴν ἐποχή, ποὺ ἡ ἡγεσία τῆς ἐπανάστασης ἀνῆκε στὴν ἀστικὴ τάξη. Ἂν καὶ ὁ χαρακτήρας τῆς κύριας ἀντίθεσης ὁλόκληρου τοῦ προτσές, δηλαδὴ ὁ χαρακτήρας αὐτοῦ τοῦ προτσὲς σὰν ἐπανάστασης δημοκρατικῆς, ἀντιφεουδαρχικῆς καὶ ἀντιιμπεριαλιστικῆς (ἡ ἄλλη πλευρὰ αὐτῆς τῆς ἀντίθεσης ἦταν ὁ μισοαποικιακὸς καὶ μισοφεουδαρχικὸς χαρακτήρας τῆς χώρας) δὲν ἄλλαξε σὲ τίποτα, εἴδαμε ὡστόσο νὰ συντελοῦνται σ' ὅλο τὸ διάστημα αὐτὸ γεγονότα τόσο σημαντικά, ὅπως ἡ ἧττα τῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1911, ἡ ἐγκαθίδρυση τῆς ἐξουσίας τῶν μιλιταριστῶν τοῦ Πεϊγιάνγκ, ἡ δημιουργία τοῦ πρώτου ἑνιαίου ἐθνικοῦ μετώπου καὶ ἡ ἐπανάσταση τοῦ 1924 - 1927, ἡ διάσπαση τοῦ ἑνιαίου μετώπου καὶ τὸ πέρασμα τῆς ἀστικῆς τάξης στὸ στρατόπεδο τῆς ἀντεπανάστασης, οἱ ἐσωτερικοὶ πόλεμοι ἀνάμεσα στοὺς νέους μιλιτα-

ριστές, ὁ ἐπαναστατικὸς ἀγροτικὸς πόλεμος, ἡ δημιουργία τοῦ δεύτερου ἑνιαίου ἐθνικοῦ μετώπου καὶ ὁ πόλεμος ἐναντίον τῶν γιαπωνέζων ἐπιδρομέων. Μὲ ἄλλα λόγια, μέσα σὲ εἴκοσι χρόνια καὶ κάτι, διανύθηκαν ἀρκετὰ στάδια ἀνάπτυξης, ποὺ τὰ χαρακτηρίζει τὸ γεγονός, ὅτι ὁρισμένες ἀντιθέσεις ἔγιναν ὀξύτερες (λογουχάρη, ὁ Ἐπαναστατικὸς ἀγροτικὸς πόλεμος καὶ ἡ εἰσβολὴ τῆς Ἰαπωνίας στὶς τέσσερεις ἐπαρχίες τῆς Βορειο-Ἀνατολικῆς Κίνας), ὅτι ἄλλες προσωρινὰ καὶ ἐν μέρει λύθηκαν (λογουχάρη, ἡ διάλυση τῶν μιλιταριστῶν τοῦ Πεϊγιάνγκ, ἡ δήμευση τῆς γῆς τῶν τσιφλικάδων, ποὺ πραγματοποιήσαμε), ὅτι τέλος ἐμφανίστηκαν ἄλλες (λογουχάρη, ἡ πάλη ἀνάμεσα στοὺς νέους μιλιταριστές, ἡ ἀνάκτηση ἀπὸ τοὺς γαιοκτήμονες τῆς δημευμένης γῆς, ὅταν ἀπωλέσαμε τὶς ἐπαναστατικὲς βάσεις τῆς Νότιας Κίνας) κ.τ.λ.

Ὅταν μελετοῦμε τὸν εἰδικὸ χαρακτήρα τῶν ἀντιθέσεων στὰ διάφορα στάδια τοῦ προτσὲς ἀνάπτυξης ἑνὸς φαινομένου, πρέπει ὄχι μόνο νὰ ἐξετάζουμε τὶς ἀντιθέσεις αὐτὲς στὸ σύνολό τους καὶ στὴν ἀμοιβαία του σύνδεση, ἀλλὰ ἐπίσης νὰ τὶς ἀντιμετωπίζουμε λαμβάνοντας ὑπόψη τὴν κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς πλευρὲς τῶν ἀντιθέσεων στὸ καθένα ἀπὸ τὰ στάδια τῆς ἀνάπτυξης.

Ἂς πάρουμε, γιὰ παράδειγμα, τὸ Κουομιντάγκ καὶ τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα: ὅσον καιρὸ τὸ Κουομιντὰγκ (ἡ μιὰ ἀπὸ τὶς πλευρὲς) ἐφάρμοζε, στὴν περίοδο τοῦ πρώτου ἑνιαίου μετώπου, τὶς τρεῖς θεμελιώδεις πολιτικὲς θέσεις τοῦ Σοὺν Γιὰτ - σὲν (συμμαχία μὲ τὴ Ρωσία, συμμαχία μὲ τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα καὶ ὑποστήριξη τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἀγροτῶν), παρέμενε ἐπαναστατικό, στέρεο καὶ ἀντιπροσώπευε τὴ συμμαχία τῶν διαφόρων τάξεων στὴ δημοκρατικὴ ἐπανάσταση. Ὕστερα ἀπὸ τὸ 1927, τὸ Κουομιντὰγκ μετατράπηκε στὸ ἐντελῶς ἀντίθετό του, ἔγινε τὸ ἀντιδραστικὸ μπλὸκ τῶν γαιοκτημόνων καὶ τῆς μεγαλοαστικῆς τάξης. Ὕστερα ἀπὸ τὰ Γεγονότα τοῦ Σιάν, τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1935, ἄρχισε πάλι νὰ συντελεῖται μιὰ στροφὴ στὸ Κουομιντάγκ, πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς κατάπαυσης τοῦ ἐμφύλιου πολέμου καὶ τῆς σύναψης συμμαχίας μὲ τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα, γιὰ τὴ διεξαγωγὴ κοινοῦ ἀγώνα ἐναντίον τοῦ γιαπωνέζικου ἰμπεριαλισμοῦ. Τέτοιες ἦταν οἱ ἰδιομορφίες τοῦ Κουομιντὰγκ στὰ τρία αὐτὰ στάδια. Τὴν ἐμφάνισή τους, ἐν-

νοεῖται, τὴν προκάλεσε μιὰ ὁλόκληρη σειρὰ ἀπὸ παράγοντες. Σὲ ὅ,τι ἀφορᾶ τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα Κίνας (ἄλλη πλευρά), στὴν περίοδο τοῦ πρώτου ἑνιαίου μετώπου ἦταν ἀκόμα νεαρὸ καί, παρ' ὅλο ποὺ καθοδήγησε μὲ ἡρωϊσμὸ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1924 - 1927, ἔδειξε ἔλλειψη ὡριμότητας στὴν κατανόηση τοῦ χαρακτήρα, τῶν καθηκόντων καὶ τῶν μεθόδων τῆς ἐπανάστασης. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ λόγο ὁ τσεντουσιεουισμός,[1] ποὺ ἐμφανίστηκε στὴν τελευταία περίοδο τῆς ἐπανάστασης αὐτῆς, μπόρεσε νὰ παίξει τὸ ρόλο του καὶ νὰ ὁδηγήσει τὴν ἐπανάσταση στὴν ἥττα. Ὕστερα ἀπὸ τὸ 1927, τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα καθοδήγησε ἡρωϊκὰ τὸν Ἐπαναστατικὸ ἀγροτικὸ πόλεμο, δημιούργησε ἐπαναστατικὸ στρατὸ καὶ ἐπαναστατικὲς βάσεις, ἀλλὰ διέπραξε τυχοδιωκτικὰ σφάλματα, ποὺ εἶχαν σὰ συνέπεια νὰ δεχθοῦν βαρειὰ πλήγματα καὶ ὁ στρατὸς καὶ οἱ βάσεις. Ὕστερα ἀπὸ τὸ 1935, τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα, ἀφοῦ διόρθωσε τὰ σφάλματά του, καθοδήγησε τὸ καινούργιο ἑνιαῖο ἀντιγιαπωνέζικο μέτωπο· σήμερα ὁ μεγάλος ἀγώνας του βρίσκεται σε πλήρη ἀνάπτυξη. Στὸ τωρινὸ στάδιο τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα εἶναι ἕνα κόμμα, ποὺ γνώρισε τὶς δοκιμασίες δυὸ ἐπαναστάσεων καὶ ἀπόκτησε πλούσια πεῖρα. Τέτοιες ἦταν οἱ ἰδιομορφίες τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος Κίνας στὰ τρία αὐτὰ στάδια. Τὴν ἐμφάνιση αὐτῶν τῶν ἰδιομορφιῶν τὴν προκάλεσε, ἐπίσης, μιὰ ὁλόκληρη σειρὰ ἀπὸ παράγοντες. Ἂν δὲ μελετήσουμε τὶς ἰδιομορφίες αὐτὲς εἶναι ἀδύνατο νὰ κατανοήσουμε τὶς ἰδιομορφίες τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων ἀνάμεσα στὸ Κουομιντάγκ καὶ τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα στὰ διάφορα στάδια τῆς ἀνάπτυξής τους: δημιουργία ἑνιαίου μετώπου, διάσπαση αὐτοῦ τοῦ μετώπου καί, πάλι, δημιουργία ἑνιαίου μετώπου.

Ἀλλά, γιὰ νὰ μελετήσουμε ὅλες τὶς ἰδιομορφίες τῶν δυὸ κομμάτων, εἶναι ἀκόμα πιὸ ἀπαραίτητο νὰ μελετήσουμε τὴν ταξικὴ βάση τῶν δυὸ κομμάτων καὶ τὶς ἀντιθέσεις, πού, πάνω στὴ βάση αὐτή, ξεπήδησαν, στὶς διάφορες χρονικὲς περιόδους, ἀνάμεσα στὸ καθένα ἀπὸ τὰ κόμματα αὐτὰ καὶ τὶς ἄλλες πλευρές. Λογουχάρη, στὴν περίοδο τῆς πρώτης συμμαχίας τοῦ Κουο-

---

[1] Ἀπὸ τὸ ὄνομα Τσὲν Τοὺ-σιέου — ἡγέτη τῆς δεξιᾶς ὀππορτουνιστικῆς παρέκκλισης στοὺς κόλπους τοῦ ΚΚΚ. — Σημ. μετάφ.

μιντάγκ μὲ τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα ὑπῆρχε, ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος, ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὸ Κουομιντάγκ καὶ τοὺς ξένους ἰμπεριαλιστές, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας τὸ Κουομιντάγκ ἀντιτασσόταν στὸν ἰμπεριαλισμὸ καί, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὸ Κουομιντάγκ καὶ τὶς λαϊκὲς μάζες στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας. Μὲ τὰ λόγια, τὸ Κουομιντάγκ ἔδινε στοὺς ἐργάτες κάθε εἴδους θαυμαστὲς ὑποσχέσεις, στὴν πραγματικότητα ὅμως τοὺς ἔδινε πολὺ λίγα πράγματα ἤ, πιὸ σωστά, δὲν τοὺς ἔδινε τίποτα ἀπολύτως. Στὴν πορεία τοῦ πολέμου, ποὺ διεξήγαγε ἐναντίον τῶν κομμουνιστῶν, πολέμησε σὲ συμμαχία μὲ τὸν ἰμπεριαλισμὸ καὶ τὴ φεουδαρχία, ἐναντίον τῶν λαϊκῶν μαζῶν, κατάργησε μὲ μιὰ μονοκοντυλιὰ ὅλα τὰ δικαιώματα, ποὺ εἶχαν ἀποκτήσει οἱ λαϊκὲς μάζες στὴ διάρκεια τῆς ἐπανάστασης, καθιστώντας ἔτσι τὴν ἀντίθεσή του μὲ τὶς λαϊκὲς μάζες ὀξύτερη. Σήμερα, στὴν περίοδο τοῦ ἀγώνα ἐναντίον τῶν γιαπωνέζων ἐπιδρομέων, ἐξαιτίας τῆς ὕπαρξης ἀντιθέσεων ἀνάμεσα στὸ Κουομιντάγκ καὶ τὸ γιαπωνέζικο ἰμπεριαλισμό, τὸ Κουομιντάγκ, ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος, ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴ συμμαχία μὲ τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα ἀλλά, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, δὲ μειώνει καθόλου τὸν ἀγώνα καὶ τὴν καταπίεσή του σὲ βάρος τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος καὶ τοῦ κινέζικου λαοῦ. Τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα βρίσκεται πάντα μὲ τὸ μέρος τῶν λαϊκῶν μαζῶν στὸν ἀγώνα ἐναντίον τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καὶ τῆς φεουδαρχίας. Ὡστόσο, στὴν τωρινὴ περίοδο τοῦ ἀγώνα ἐναντίον τῶν γιαπωνέζων ἐπιδρομέων, δεδομένου ὅτι τὸ Κουομιντάγκ τάχθηκε ὑπὲρ τῆς ἀντίστασης κατὰ τῶν εἰσβολέων, τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα ἄρχισε νὰ ἐφαρμόζει μιὰ μετριοπαθῆ πολιτικὴ ἀπέναντι στὸ Κουομιντάγκ καὶ τὶς φεουδαρχικὲς δυνάμεις τῆς χώρας. Ἐξαιτίας ὅλων αὐτῶν τῶν παραγόντων, ἄλλοτε συνάπτεται μιὰ συμμαχία ἀνάμεσα στὰ δυὸ αὐτὰ κόμματα, κι' ἄλλοτε ξαναδυναμώνει ὁ ἀγώνας ἀνάμεσά τους. Ἐξάλλου, ἀκόμα καὶ στὶς περιόδους τῆς συμμαχίας, ἡ κατάσταση εἶναι περίπλοκη, ἀφοῦ ὑπάρχουν ταυτόχρονα καὶ ἡ συμμαχία καὶ ἡ πάλη. Ἂν δὲ μελετήσουμε τὶς ἰδιομορφίες τῶν δυὸ αὐτῶν ἀντίθετων πλευρῶν, δὲ θὰ μπορέσουμε νὰ κατανοήσουμε, ὄχι μόνο τὶς ἀμοιβαῖες σχέσεις, ποὺ ὑπάρχουν ἀνάμεσα στὸ καθένα ἀπὸ τὰ δυὸ αὐτὰ κόμματα καὶ τὶς ἄλλες πλευρές, ἀλλὰ οὔτε καὶ τὶς σχέσεις,

ποὺ ὑπάρχουν ἀνάμεσα στὰ ἴδια τὰ δυὸ αὐτὰ κόμματα.

Ἀπὸ δῶ προκύπτει, πὼς ὅταν μελετοῦμε τὶς ἰδιομορφίες ὁποιωνδήποτε ἀντιθέσεων: τῶν ἀντιθέσεων στὶς διάφορες μορφὲς κίνησης τῆς ὕλης, τῶν ἀντιθέσεων στὶς μορφὲς κίνησης στὴν πορεία διαφόρων προτσὲς ἀνάπτυξης, διαφόρων πλευρῶν ἀντιθέσεων σ' αὐτὸ ἢ τὸ ἄλλο προτσὲς ἀνάπτυξης, τῶν ἀντιθέσεων μέσα στὰ προτσὲς ἀνάπτυξης στὰ διάφορα στάδια τῶν προτσὲς αὐτῶν καὶ ἐπίσης διαφόρων πλευρῶν ἀντιθέσεων στὰ διάφορα στάδια τῆς ἀνάπτυξης — ὅταν μελετοῦμε ὅλες αὐτὲς τὶς ἰδιομορφίες τῶν ἀντιθέσεων δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παρασυρόμαστε σὲ ὑποκειμενικὲς ἐκτιμήσεις· ἐδῶ ἐπιβάλλεται μιὰ συγκεκριμένη ἀνάλυση. Χωρὶς συγκεκριμένη ἀνάλυση εἶναι ἀδύνατο νὰ γνωρίσουμε τὴν ὁποιαδήποτε ἰδιομορφία τῶν ἀντιθέσεων. Ὀφείλουμε νὰ θυμόμαστε πάντα τὰ λόγια τοῦ Λένιν: συγκεκριμένη ἀνάλυση τῆς συγκεκριμένης κατάστασης.

Ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔνγκελς ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι, ποὺ μᾶς ἔδωσαν θαυμάσια παραδείγματα μιᾶς τέτοιου εἴδους συγκεκριμένης ἀνάλυσης.

Ὅταν ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔνγκελς χρησιμοποίησαν τὸ νόμο τῶν σύμφυτων μὲ τὰ πράγματα καὶ τὰ φαινόμενα ἀντιθέσεων στὴ μελέτη τοῦ προτσὲς τῆς ἱστορικῆς ἀνάπτυξης τῆς κοινωνίας, διαπίστωσαν τὴν ἀντίθεση ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὶς παραγωγικὲς δυνάμεις καὶ τὶς παραγωγικὲς σχέσεις, τὴν ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴν τάξη τῶν ἐκμεταλλευτῶν καὶ τὴν τάξη τῶν ἐκμεταλλευόμενων, ὅπως καὶ τὴν ἀντίθεση, ποὺ γεννιέται ἀπὸ δῶ ἀκριβῶς, ἀνάμεσα στὴν οἰκονομικὴ βάση καὶ τὸ πολιτικό, ἰδεολογικὸ κ.τ.λ. ἐποικοδόμημα· καὶ εἶδαν, πὼς αὐτὲς οἱ ἀντιθέσεις στὶς διάφορες ταξικὲς κοινωνίες προκαλοῦν κοινωνικὲς ἐπαναστάσεις διαφόρων χαρακτήρων.

Ὅταν ὁ Μὰρξ χρησιμοποίησε τὸ νόμο αὐτὸ στὴ μελέτη τῆς οἰκονομικῆς διάρθρωσης τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας, εἶδε, πὼς ἡ βασικὴ ἀντίθεση τῆς κοινωνίας αὐτῆς εἶναι ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὸν κοινωνικὸ χαρακτήρα τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν ἀτομικὴ μορφὴ τῆς ἰδιοποίησης. Ἡ ἀντίθεση αὐτὴ ἐκδηλώνεται μὲ τὴν ἀντίθεση ἀνάμεσα στὸν ὀργανωμένο χαρακτήρα τῆς παραγωγῆς στὶς ξεχωριστὲς ἐπιχειρήσεις καὶ τὸν ἀνοργάνωτο χαρακτήρα τῆς παραγωγῆς στὴν κλίμακα ὁλόκληρης τῆς

κοινωνίας. Στὶς σχέσεις πάλι ἀνάμεσα στὶς τάξεις, ἡ ἀντίθεση αὐτὴ ἐκδηλώνεται μὲ τὴν ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴν ἀστικὴ τάξη καὶ τὸ προλεταριάτο.

Ἐξαιτίας τῆς τεράστιας ποικιλίας τῶν πραγμάτων καὶ τῶν φαινομένων καὶ τοῦ ἀπεριόριστου χαρακτήρα τῆς ἀνάπτυξης, συμβαίνει ὥστε, ἐκεῖνο, ποὺ σὲ μιὰ καθορισμένη περίπτωση εἶναι καθολικό, μπορεῖ σὲ μιὰ ἄλλη καθορισμένη περίπτωση νὰ γίνει εἰδικό. Καὶ ἀντίστροφα, ἐκεῖνο, ποὺ σὲ μιὰ καθορισμένη περίπτωση εἶναι εἰδικό, μπορεῖ σὲ μιὰ ἄλλη καθορισμένη περίπτωση νὰ γίνει καθολικό. Ἡ σύμφυτη μὲ τὸ καπιταλιστικὸ σύστημα ἀντίθεση ἀνάμεσα στὸν κοινωνικὸ χαρακτήρα τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία πάνω στὰ μέσα παραγωγῆς, ἔχει τὴ θέση της γενικὰ σὲ ὅλες τὶς χῶρες, ὅπου ὑπάρχει καὶ ἀναπτύσσεται ὁ καπιταλισμός. Γιὰ τὸν καπιταλισμὸ αὐτὴ ἡ ἀντίθεση ἀποκτᾶ καθολικὸ χαρακτήρα. Ὡστόσο, ἡ ἀντίθεση αὐτή, ἡ χαρακτηριστικὴ γιὰ τὸν καπιταλισμό, ἀντιπροσωπεύει ἕνα φαινόμενο, ποὺ εἶναι σύμφυτο σὲ ἕνα καθορισμένο ἱστορικὸ στάδιο ἀνάπτυξης τῆς ταξικῆς κοινωνίας γενικά, καί, ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς ἀντίθεσης ἀνάμεσα στὶς παραγωγικὲς δυνάμεις καὶ τὶς παραγωγικὲς σχέσεις στὴν ταξικὴ κοινωνία γενικά, ἡ ἀντίθεση αὐτὴ εἶναι εἰδική. Καὶ ὅμως, ὁ Μὰρξ, ἀφοῦ ἀνακάλυψε τὸν εἰδικὸ χαρακτήρα ὅλων τῶν ἀντιθέσεων τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας, ξεκινώντας ἀκριβῶς ἀπὸ δῶ, ἀποκάλυψε μὲ ἕναν τρόπο ἀκόμα πιὸ βαθύ, πιὸ ὁλοκληρωμένο, πιὸ πλήρη, τὸν καθολικὸ χαρακτήρα τῆς ἀντίθεσης ἀνάμεσα στὶς παραγωγικὲς δυνάμεις καὶ τὶς παραγωγικὲς σχέσεις στὴν ταξικὴ κοινωνία γενικά.

Ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ γεγονός, ὅτι τὸ μερικὸ συνδέεται μὲ τὸ καθολικό, ὅτι σὲ κάθε φαινόμενο εἶναι ἐσωτερικὰ σύμφυτο ὄχι μόνο ὅ,τι εἶναι μερικὸ στὴν ἀντίθεση, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι εἶναι καθολικό, τὸ καθολικὸ ἐνυπάρχει στὸ μερικό. Ὅταν λοιπὸν μελετοῦμε ἕνα καθορισμένο φαινόμενο, πρέπει νὰ ἀνακαλύπτουμε τὶς δυὸ αὐτὲς πλευρὲς καὶ τὴν ἀμοιβαία τους σύνδεση, νὰ ἀνακαλύπτουμε κάθε τὶ τὸ καθολικὸ καὶ τὸ μερικό, ποὺ εἶναι σύμφυτο μὲ τὸ δοσμένο φαινόμενο, καθὼς καὶ τὴν ἀμοιβαία σύνδεσή τους, νὰ ἀνακαλύπτουμε τὴν ἀμοιβαία σύνδεση τοῦ ἐξεταζόμενου φαινομένου μὲ τὰ πολυάριθμα ἄλλα φαινό-

μενα, πού είναι ἔξω ἀπ' αὐτό. Ὁ Στάλιν στὸ περίφημο ἔργο του Οἱ βάσεις τοῦ λενινισμοῦ, ἐνῶ ἀποκαλύπτει τὶς ἱστορικὲς ρίζες τοῦ λενινισμοῦ, ἀναλύει ταυτόχρονα τὴ διεθνὴ κατάσταση, μέσα στὴν ὁποία γεννήθηκε ὁ λενινισμός, ἀναλύει τὶς ἀντιθέσεις τοῦ καπιταλισμοῦ, ἀντιθέσεις, πού ἔφτασαν στὸ ἀκρότατο σημεῖο τους στὶς συνθῆκες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ· δείχνει πῶς οἱ ἀντιθέσεις αὐτὲς ὁδήγησαν στὸ νὰ γίνει ἡ προλεταριακὴ ἐπανάσταση ζήτημα τῆς ἄμεσης πράξης καὶ νὰ δημιουργηθοῦν οἱ εὐνοϊκὲς συνθῆκες γιὰ μιὰ ἄμεση ἔφοδο κατὰ τοῦ καπιταλισμοῦ· ἐπίσης, ἀναλύει τὰ αἴτια, πού ἡ Ρωσία ἔγινε τὸ λίκνο τοῦ λενινισμοῦ, ἀναλύει τὸ γιατὶ ἡ τσαρικὴ Ρωσία ἔγινε τότε τὸ κρίσιμο σημεῖο ὅλων τῶν ἀντιθέσεων τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καὶ γιατὶ ἀκριβῶς τὸ προλεταριάτο τῆς Ρωσίας μπόρεσε νὰ γίνει ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τοῦ διεθνοῦς ἐπαναστατικοῦ προλεταριάτου.

Ἔτσι, ἀφοῦ ἀνέλυσε ὅ,τι τὸ γενικὸ ὑπάρχει στὶς ἀντιθέσεις, τὶς χαρακτηριστικὲς γιὰ τὸν ἰμπεριαλισμό, ὁ Στάλιν ἔδειξε πὼς ὁ λενινισμὸς εἶναι ὁ μαρξισμὸς τῆς ἐποχῆς τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καὶ τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασης· ἀφοῦ ἀνέλυσε ὅ,τι τὸ εἰδικὸ ὑπῆρχε στὶς γενικὲς ἀντιθέσεις, ὅ,τι τὸ χαρακτηριστικὸ ὑπῆρχε στὸν ἰμπεριαλισμὸ τῆς τσαρικῆς Ρωσίας, ἐξήγησε γιατὶ ἀκριβῶς ἡ Ρωσία ἔγινε ἡ πατρίδα τῆς θεωρίας καὶ τῆς τακτικῆς τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασης, — τὸ εἰδικὸ αὐτό, πού, ἐξάλλου, ἔκλεινε μέσα του καὶ ὅ,τι γενικὸ ὑπῆρχε στὶς ἀντιθέσεις αὐτές. Ἡ ἀνάλυση αὐτὴ τοῦ Στάλιν ἀποτελεῖ γιὰ μᾶς ἕνα ὑπόδειγμα μεθόδου γιὰ τὴ γνώση τοῦ εἰδικοῦ καὶ τοῦ γενικοῦ στὶς ἀντιθέσεις καὶ τῆς ἀλληλοσχέσης τους.

Ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔνγκελς, καὶ τὸ ἴδιο ὁ Λένιν καὶ ὁ Στάλιν, χρησιμοποιώντας τὴ διαλεκτικὴ στὴ μελέτη τῶν ἀντικειμενικῶν φαινομένων, ὑπόδειχναν πάντα, πὼς εἶναι ἀπαράδεκτος ὁποιοσδήποτε αὐθαίρετος ὑποκειμενισμός, ὑπογράμμιζαν πάντα, πὼς πρέπει, ξεκινώντας ἀπὸ τὶς συγκεκριμένες συνθῆκες, τὶς σύμφυτες μὲ τὴν κίνηση τῆς ἀντικειμενικῆς πραγματικότητας, νὰ διακρίνουμε μέσα στὰ φαινόμενα αὐτὰ τὶς συγκεκριμένες ἀντιθέσεις, νὰ μελετοῦμε τὴ συγκεκριμένη κατάσταση τῶν πλευρῶν τῆς ἀντίθεσης καὶ τὴ συγκεκριμένη ἀμοιβαία σχέση

τῶν ἀντιθέτων. Οἱ δογματιστές μας ὁδηγοῦνται ἀπὸ τὴ μιὰ ἀποτυχία στὴν ἄλλη, ἀκριβῶς γιατὶ δὲν ἐνεργοῦν ἔτσι. Ὀφείλουμε νὰ διδαχθοῦμε ἀπὸ τὶς ἀποτυχίες τῶν δογματιστῶν, καὶ νὰ γίνουμε κύριοι τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου, γιατὶ ἄλλες μέθοδοι ἔρευνας δὲν ὑπάρχουν.

Ἡ σχέση ἀνάμεσα στὸν καθολικὸ χαρακτήρα καὶ τὸν εἰδικὸ χαρακτήρα τῶν ἀντιθέσεων, εἶναι ἡ σχέση ἀνάμεσα στὸ γενικὸ καὶ τὸ μερικό. Τὸ γενικὸ ἔγκειται στὴν ὕπαρξη ἀντιθέσεων σὲ ὅλα τὰ προτσές, στὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἀντιθέσεις διαπερνοῦν ὅλα τὰ προτσές, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὥς τὸ τέλος: καὶ ἡ κίνηση, καὶ τὸ πράγμα, καὶ τὸ προτσές, καὶ ἡ σκέψη εἶναι ἀντιθετικά. Ὅταν ἀρνούμαστε τὴν ὕπαρξη ἀντιθέσεων στὰ πράγματα καὶ στὰ φαινόμενα, εἶναι σὰ νὰ ἀρνούμαστε τὰ πάντα. Αὐτὸ εἶναι μιὰ καθολικὴ ἀρχή, ποὺ ἰσχύει γιὰ ὅλους τοὺς καιροὺς καὶ γιὰ ὅλες τὶς χῶρες ἀνεξαίρετα. Γι' αὐτὸ ἡ ἀντίθεση εἶναι γενικὴ καὶ ἀπόλυτη. Ὡστόσο αὐτὸ τὸ γενικὸ ὑπάρχει μέσο τοῦ μερικοῦ καὶ χωρὶς τὸ μερικὸ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει γενικό. Πῶς μπορεῖ νὰ ὑπάρξει τὸ γενικὸ ὅταν ἀποκλειστεῖ κάθε τὶ τὸ μερικό; Τὸ μερικὸ γεννιέται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι κάθε ἀντίθεση ἔχει τὸν ξεχωριστὸ εἰδικὸ χαρακτήρα της. Κάθε τὶ τὸ μερικὸ εἶναι ἐξαρτημένο, πρόσκαιρο καὶ ἑπομένως σχετικό.

Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ γιὰ τὸ γενικὸ καὶ τὸ μερικό, τὸ ἀπόλυτο καὶ τὸ σχετικό, ἀποτελεῖ τὴν πεμπτουσία τοῦ ζητήματος τῶν ἀντιθέσεων, τῶν σύμφυτων μὲ τὰ πράγματα καὶ τὰ φαινόμενα· ὅποιος δὲν τὸ καταλαβαίνει αὐτό, ἀρνεῖται τὴ διαλεκτική.

4. Η ΚΥΡΙΑ ΑΝΤΙΘΕΣΗ ΚΑΙ Η ΚΥΡΙΑ ΠΛΕΥΡΑ ΤΗΣ ΑΝΤΙΘΕΣΗΣ

Στὸ ζήτημα τοῦ εἰδικοῦ χαρακτήρα τῶν ἀντιθέσεων, ὑπάρχουν ἀκόμα δυὸ στοιχεῖα, ποὺ πρέπει νὰ προσεχθοῦν ἰδιαίτερα: ἡ κύρια ἀντίθεση καὶ ἡ κύρια πλευρὰ τῆς ἀντίθεσης.

Σὲ κάθε πολύπλοκο προτσὲς ἀνάπτυξης τῶν φαινομένων, ὑπάρχει μιὰ ὁλόκληρη σειρὰ ἀπὸ ἀντιθέσεις, ἀνάμεσα στὶς ὁποῖες μιὰ εἶναι ἡ κύρια ἀντίθεση· ἡ ὕπαρξή της καὶ ἡ ἀνάπτυ-

ξή της καθορίζουν τὴν ὕπαρξη καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἄλλων ἀντιθέσεων καὶ ἐπενεργοῦν πάνω σ' αὐτές.

Στὴν καπιταλιστικὴ κοινωνία, λογουχάρη, οἱ δυὸ ἀντιτιθέμενες δυνάμεις, τὸ προλεταριάτο καὶ ἡ ἀστικὴ τάξη, ἀποτελοῦν τὴν κύρια ἀντίθεση. Οἱ ἄλλες ἀντιθέσεις, ὅπως, λογουχάρη, ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὰ ὑπολείμματα τῆς τάξης τῶν φεουδαρχῶν καὶ τὴν ἀστικὴ τάξη, ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στοὺς ἀγρότες μικροκτηματίες καὶ τὴν ἀστικὴ τάξη, ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὸ προλεταριάτο καὶ τοὺς ἀγρότες μικροκτηματίες, ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴ μὴ μονοπωλιακὴ ἀστικὴ τάξη καὶ τὴ μονοπωλιακὴ ἀστικὴ τάξη, ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴν ἀστικὴ δημοκρατία καὶ τὸ φασισμό, οἱ ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στὶς καπιταλιστικὲς χῶρες, οἱ ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στὸν ἰμπεριαλισμὸ καὶ τὶς ἀποικίες καὶ οἱ ἄλλες ἀντιθέσεις: ὅλες αὐτὲς καθορίζονται ἀπὸ τὴν κύρια ἀντίθεση καὶ ὑπόκεινται στὴν ἐπίδρασή της.

Στὶς μισοαποικιακὲς χῶρες, ὅπως εἶναι, λογουχάρη, ἡ Κίνα, οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στὴν κύρια ἀντίθεση καὶ τὶς δευτερεύουσες ἀντιθέσεις σχηματίζουν ἕναν πολυσύνθετο πίνακα.

Σὲ περίπτωση, ποὺ οἱ ἰμπεριαλιστὲς ἐξαπολύσουν ἕναν ἐπιθετικὸ πόλεμο ἐναντίον μιᾶς τέτοιας χώρας, οἱ διάφορες τάξεις τῆς χώρας αὐτῆς, ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ μικρὴ κλίκα ἐθνοπροδοτῶν, μποροῦν νὰ ἑνωθοῦν προσωρινά, γιὰ νὰ διεξαγάγουν ἐθνικὸ πόλεμο ἐναντίον τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Σὲ μιὰ τέτοια περίπτωση ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὸν ἰμπεριαλισμὸ καὶ τὴ δοσμένη χώρα γίνεται ἡ κύρια ἀντίθεση καὶ ὅλες οἱ ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στὶς διάφορες τάξεις στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας (μαζὶ καὶ ἡ κύρια ἀντίθεση ἀνάμεσα στὸ φεουδαρχικὸ καθεστὼς καὶ τὶς λαϊκὲς μάζες) ὑποχωροῦν προσωρινὰ σὲ δεύτερο πλάνο καὶ δὲν ἔχουν παρὰ δευτερεύουσα σημασία. Ἔτσι διαμορφώθηκαν τὰ πράγματα στὴν Κίνα στὸν πόλεμο τοῦ Ὀπίου τὸ 1840, στὸν κινεζο - γιαπωνέζικο πόλεμο τὸ 1894, στὸν πόλεμο τῶν Ἰχοτουὰν τὸ 1900 καὶ στὸν τωρινὸ Κινεζο - γιαπωνέζικο πόλεμο.

Ὡστόσο, σὲ μιὰ ἄλλη κατάσταση, ὁ ρόλος τῶν ἀντιθέσεων μεταβάλλεται. Ὅταν ὁ ἰμπεριαλισμὸς δὲν καταφεύγει στὸν πόλεμο σὰ μέσο καταπίεσης, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ πιὸ μετριοπαθεῖς, πολιτικές, οἰκονομικὲς καὶ πολιτιστικὲς μορφὲς καταπίεσης, ἡ κυρίαρχη τάξη τῆς δοσμένης μισοαποικιακῆς χώρας

μπορεῖ νὰ συνθηκολογήσει μπροστὰ στὸν ἰμπεριαλισμό· σχηματίζεται τότε μεταξύ τους μιὰ συμμαχία, ποὺ ἀποβλέπει στὴν ἀπὸ κοινοῦ καταπίεση τῶν λαϊκῶν μαζῶν. Σὲ τέτοιες περιπτώσεις οἱ λαϊκὲς μάζες καταφεύγουν συχνὰ στὸν ἐμφύλιο πόλεμο, σὰ μορφῆς ἀγώνα ἐναντίον τῆς συμμαχίας τῶν ἰμπεριαλιστῶν καὶ τῆς τάξης τῶν φεουδαρχῶν· ὅσο γιὰ τὸν ἰμπεριαλισμό, αὐτός, συχνά, χωρὶς νὰ καταφεύγει σὲ ἀπευθείας ἐνέργειες, χρησιμοποιεῖ καμουφλαρισμένα μέσα, γιὰ νὰ βοηθᾶ τοὺς ἀντιδραστικοὺς τῆς δοσμένης μισοαποικιακῆς χώρας νὰ καταπιέζουν τὸ λαό· αὐτὸ ὁδηγεῖ σὲ μιὰ ξεχωριστὴ ὄξυνση τῶν ἐσωτερικῶν ἀντιθέσεων. Μιὰ τέτοια κατάσταση χαρακτήριζε τὸν ἐπαναστατικὸ πόλεμο τοῦ 1911, τὸν ἐπαναστατικὸ πόλεμο τοῦ 1924 - 1927, τὸ δεκάχρονο ἐπαναστατικὸ ἀγροτικὸ πόλεμο, ποὺ ἀκολούθησε ὕστερα ἀπὸ τὸ 1927 στὴν Κίνα. Ἀνάλογη κατάσταση παρατηροῦμε στοὺς ἐσωτερικοὺς πολέμους ἀνάμεσα στὶς διάφορες ἀντιδραστικὲς κυρίαρχες κλίκες στὶς μισοαποικιακὲς χῶρες, λογουχάρη στοὺς πολέμους ἀνάμεσα στοὺς μιλιταριστὲς στὴν Κίνα.

Ὅταν σὲ μιὰ χώρα ὁ ἐπαναστατικὸς πόλεμος παίρνει τέτοια ἔκταση, ὥστε ἀρχίζει νὰ ἀπειλεῖ τὴν ἴδια τὴν ὕπαρξη τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καὶ τῶν πρακτόρων του, ἡ ἐσωτερικὴ ἀντίδραση, ὁ ἰμπεριαλισμός, γιὰ νὰ διατηρήσει τὴν κυριαρχία του καταφεύγει συχνὰ καὶ σὲ ἄλλα, ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ ποὺ ἀναφέρθηκαν παραπάνω, μέσα: ἢ σπέρνει τὴ διχόνοια στὸ στρατόπεδο τῆς ἐπανάστασης ἢ ἀκόμα ἐπεμβαίνει ἄμεσα μὲ ξένες στρατιωτικὲς δυνάμεις, γιὰ νὰ βοηθήσει τὴν ἐσωτερικὴ ἀντίδραση. Σὲ μιὰ τέτοια περίπτωση, ἀκριβῶς ἀνάμεσα στὸν ξένο ἰμπεριαλισμὸ καὶ τὴν ἐσωτερικὴ ἀντίδραση τῆς χώρας, ποὺ συνασπίζονται κατὰ τρόπο ἐντελῶς ἀπροκάλυπτο στὸν ἕνα πόλο, καὶ τὶς λαϊκὲς μάζες, ποὺ συνενώνονται στὸν ἄλλο πόλο, παρουσιάζεται ἡ κύρια ἀντίθεση, ποὺ καθορίζει τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἄλλων ἀντιθέσεων καὶ ἐπιδρᾶ πάνω σ' αὐτή. Παράδειγμα τέτοιας ἔνοπλης ἐπέμβασης εἶναι ἡ βοήθεια τῶν διαφόρων καπιταλιστικῶν χωρῶν πρὸς τοὺς ἀντιδραστικοὺς τῆς Ρωσίας, ὕστερα ἀπὸ τὴν Ὀκτωβριανὴ ἐπανάσταση. Παράδειγμα διχασμοῦ τοῦ ἐπαναστατικοῦ μετώπου εἶναι ἡ προδοσία τοῦ Τσὰγκ Κάϊ - σὲκ τὸ 1927.

Ὁπωσδήποτε, δὲν ὑπάρχει καμιὰ ἀπολύτως ἀμφιβολία, πὼς σὲ καθένα ἀπὸ τὰ στάδια ἀνάπτυξης τοῦ προτσές, μόνο μιὰ κύρια ἀντίφαση ὑπάρχει, ποὺ παίζει πρωτεύοντα ρόλο.

Ἀπὸ δῶ βγαίνει, πὼς σὲ κάθε προτσές, ἂν ὑπάρχουν πολλὲς ἀντιθέσεις, ὡστόσο ὑπάρχει πάντα μιά, ποὺ εἶναι ἡ κύρια ἀντίθεση καὶ ποὺ παίζει ρόλο πρωτεύοντα, ἀποφασιστικό, ἐνῶ οἱ ἄλλες κατέχουν δευτερεύουσα, ὑποδεέστερη θέση. Ἑπομένως, ὅταν μελετοῦμε ἕνα προτσές, ἐφόσον αὐτὸ εἶναι ἕνα προτσὲς πολύπλοκο, ποὺ περιέχει περισσότερες ἀπὸ δυὸ ἀντιθέσεις, πρέπει νὰ προσπαθοῦμε νὰ βρίσκουμε τὴν κύρια ἀντίθεση. Ὅταν προσδιορίσουμε τὴν κύρια ἀντίθεση, εἶναι εὔκολο νὰ λύσουμε ὅλα τὰ προβλήματα. Αὐτὴ εἶναι ἡ μέθοδος, ποὺ μᾶς ὑποδείχνει ὁ Μὰρξ στὴ μελέτη του γιὰ τὴν καπιταλιστικὴ κοινωνία. Τὴν ἴδια αὐτὴ μέθοδο μᾶς ὑποδείχνουν καὶ ὁ Λένιν καὶ ὁ Στάλιν στὴ μελέτη τους γιὰ τὸν ἰμπεριαλισμὸ καὶ τὴ γενικὴ κρίση τοῦ καπιταλισμοῦ, στὴ μελέτη τους γιὰ τὴν οἰκονομία τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης. Χιλιάδες καὶ χιλιάδες ἐπιστήμονες καὶ ἄνθρωποι τῆς πρακτικῆς δὲν καταλαβαίνουν τὴ μέθοδο αὐτή: τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι περιπλανιοῦνται κυριολεκτικὰ στὰ σκοτάδια, ὅτι δὲ βρίσκουν τὸ βασικὸ κρίκο, καὶ ἔτσι δὲν μποροῦν νὰ βροῦν οὔτε τὴ μέθοδο λύσης τῶν ἀντιθέσεων.

Εἴπαμε προηγούμενα, πὼς δὲν πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζουμε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ὅλες τὶς ἀντιθέσεις, ποὺ ὑπάρχουν σὲ ἕνα προτσές, πὼς εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ξεχωρίζουμε τὴν κύρια ἀντίθεση ἀπὸ τὶς δευτερεύουσες ἀντιθέσεις καὶ πώς, ὕστερα ἀπ' αὐτό, τὸ οὐσιῶδες εἶναι νὰ συγκεντρώσουμε τὴν προσοχή μας στὴν κύρια ἀντίθεση. Καὶ μποροῦμε μήπως νὰ ἀντιμετωπίζουμε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ τὶς δυὸ πλευρὲς τῶν διαφόρων ἀντιθέσεων, εἴτε πρόκειται γιὰ τὴν κύρια ἀντίθεση εἴτε πρόκειται γιὰ τὶς δευτερεύουσες ἀντιθέσεις; Ὄχι, οὔτε κι' αὐτὸ μποροῦμε νὰ κάνουμε. Οἱ πλευρὲς ὁποιασδήποτε ἀντίθεσης ἀναπτύσσονται ἄνισα. Μερικὲς φορὲς φαίνεται σὰ νὰ ὑπάρχει μεταξύ τους μιὰ ἰσορροπία, μὰ αὐτὸ δὲν εἶναι παρὰ μιὰ κατάσταση προσωρινή, σχετική· κυριαρχοῦσα κατάσταση εἶναι ἡ ἄνιση ἀνάπτυξη. Ἀπὸ τὶς δυὸ πλευρὲς τῆς ἀντίθεσης, ἡ μιὰ εἶναι ἀναπόφευκτα ἡ κύρια, ἐνῶ ἡ ἄλλη εἶναι ἡ δευτερεύουσα. Κύρια εἶ-

ναι ἐκείνη, ποὺ παίζει τὸν πρωτεύοντα ρόλο στὴν ἀντίθεση. Ὁ χαρακτήρας τῶν πραγμάτων καὶ τῶν φαινομένων καθορίζεται κατὰ βάθος ἀπὸ τὴν κύρια πλευρὰ τῆς ἀντίθεσης, ποὺ κατέχει πρωτεύουσα θέση.

Ὅμως ἡ θέση αὐτὴ τῶν πλευρῶν τῆς ἀντίθεσης δὲν εἶναι ἀναλλοίωτη — ἡ κύρια πλευρὰ καὶ ἡ δευτερεύουσα πλευρὰ τῆς ἀντίθεσης μετατρέπονται ἡ μιὰ στὴν ἄλλη καί, ἑπομένως, μεταβάλλεται καὶ ὁ χαρακτήρας τῶν φαινομένων. Ἂν σὲ ἕνα καθορισμένο προτσὲς ἢ σὲ ἕνα καθορισμένο στάδιο ἀνάπτυξης τῆς ἀντίθεσης ἡ κύρια πλευρὰ εἶναι Α καὶ ἡ δευτερεύουσα πλευρὰ Β, σὲ ἕνα ἄλλο στάδιο τῆς ἀνάπτυξης ἢ σὲ ἕνα ἄλλο προτσὲς ἀνάπτυξης, ἡ σχετικὴ θέση τῶν πλευρῶν μεταβάλλεται· μεταβάλλεται ἀνάλογα μὲ τὸ βαθμὸ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ συσχετισμοῦ τῶν δυνάμεων ἀνάμεσα στὶς δυὸ πλευρὲς τῆς ἀντίθεσης, ποὺ ἀντιπαλεύουν μέσα στὸ προτσὲς ἀνάπτυξης τοῦ φαινομένου.

Μιλοῦμε συχνὰ γιὰ «ἀντικατάσταση τοῦ παλιοῦ ἀπὸ τὸ καινούργιο». Ἡ ἀντικατάσταση τοῦ παλιοῦ ἀπὸ τὸ καινούργιο εἶναι γενικὸς καὶ ἀπαράγραπτος νόμος τοῦ σύμπαντος. Ὁ μετασχηματισμός, μὲ ἅλμα, ἑνὸς φαινομένου σὲ ἄλλο συντελεῖται μὲ ποικίλες μορφές, ἀνάλογα μὲ τὸ χαρακτήρα τοῦ ἴδιου τοῦ φαινομένου καὶ τὶς συνθῆκες, μέσα στὶς ὁποῖες ἐκδηλώνεται αὐτό, τέτοιο εἶναι τὸ προτσὲς ἀντικατάστασης τοῦ παλιοῦ ἀπὸ τὸ καινούργιο. Σὲ κάθε φαινόμενο ὑπάρχει μιὰ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὸ καινούργιο καὶ τὸ παλιό, ποὺ γεννᾶ μιὰ σειρὰ ἀγῶνες μὲ ἑλικοειδῆ πορεία. Στὸ τέλος αὐτῶν τῶν ἀγώνων βλέπουμε τὸ καινούργιο νὰ μεγαλώνει καὶ νὰ ἀνυψώνεται στὸν ἡγετικὸ ρόλο· τὸ παλιό, ἀντίθετα φθείρεται καὶ ἐξαφανίζεται· καὶ μόλις τὸ καινούργιο ὑπερισχύσει ἀπέναντι στὸ παλιό, τὸ παλιὸ φαινόμενο μετασχηματίζεται ποιοτικὰ σὲ ἕνα νέο φαινόμενο. Ἀπὸ δῶ βγαίνει, πὼς ἡ ποιότητα τῶν πραγμάτων καὶ τῶν φαινομένων καθορίζεται βασικὰ ἀπὸ τὴν κύρια πλευρὰ τῆς ἀντίθεσης, ποὺ κατέχει κυρίαρχη θέση. Ὅταν ἡ κύρια πλευρὰ τῆς ἀντίθεσης, ποὺ κατέχει τὴν κυρίαρχη θέση, μεταβάλλεται, τότε μεταβάλλεται ἀντίστοιχα καὶ ἡ ποιότητα τοῦ φαινομένου.

Ὁ καπιταλισμός, ποὺ στὴν παλιὰ φεουδαρχικὴ κοινωνία κατεῖχε μιὰ ὑποδεέστερη θέση, γίνεται ἡ κυρίαρχη δύναμη

στὴν καπιταλιστικὴ κοινωνία· ὁ χαρακτήρας τῆς κοινωνίας ὑφίσταται μιὰ ἀντίστοιχη μεταβολή: ἀπὸ φεουδαρχικὸς γίνεται καπιταλιστικός. Ὅσο γιὰ τὴ φεουδαρχία, αὐτή, ἀπὸ κυρίαρχη δύναμη ποὺ ἦταν στὸ παρελθόν, στὴν καινούργια καπιταλιστικὴ κοινωνία, γίνεται δύναμη ὑποδεέστερη καὶ βαθμιαῖα ἐξαφανίζεται. Αὐτὸ συνέβηκε, λογουχάρη, στὴν Ἀγγλία καὶ στὴ Γαλλία. Μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, ἡ ἀστικὴ τάξη ἀπὸ τάξη καινούργια, ποὺ παίζει προοδευτικὸ ρόλο, γίνεται τάξη παλιά, ποὺ παίζει ἀντιδραστικὸ ρόλο καί, τελικά, ἀνατρέπεται ἀπὸ τὸ προλεταριάτο καὶ γίνεται μιὰ τάξη ἀπαλλοτριωμένη, μιὰ τάξη ποὺ ἔχασε τὴν ἐξουσία της καὶ ποὺ μὲ τὸν καιρὸ θὰ ἐξαφανισθεῖ. Τὸ προλεταριάτο, ποὺ ἀριθμητικὰ ὑπερτερεῖ κατὰ πολὺ ἀπέναντι στὴν ἀστικὴ τάξη, ποὺ ἀναπτύχθηκε ταυτόχρονα μ' αὐτήν, μὰ ποὺ βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχία της, ἀντιπροσωπεύει μιὰ καινούργια δύναμη, ποὺ στὴν ἀρχικὴ περίοδο βρίσκεται σὲ κατάσταση ἐξάρτησης ἀπὸ τὴν ἀστικὴ τάξη· μεγαλώνει βαθμιαῖα, δυναμώνει, καὶ μετατρέπεται σὲ τάξη ἀνεξάρτητη, ποὺ παίζει ἡγετικὸ ρόλο στὴν ἱστορία, σὲ τάξη, ποὺ τελικὰ ἀνεβαίνει στὴν ἐξουσία καὶ γίνεται κυρίαρχη. Ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτὸ ὁ χαρακτήρας τῆς κοινωνίας μεταβάλλεται — ἀπὸ παλιὰ καπιταλιστικὴ κοινωνία, γίνεται καινούργια σοσιαλιστικὴ κοινωνία. Αὐτὸ τὸ δρόμο τὸν διέτρεξε κιόλας ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση καὶ θὰ τὸν ἀκολουθήσουν ἀναπόφευκτα καὶ ὅλες οἱ ἄλλες χῶρες.

Ὅσο γιὰ τὴν Κίνα, μέσα στὸ ἀντιθετικὸ προτσὲς τῆς μετατροπῆς της σὲ μιὰ χώρα μισοαποικιακή, ὁ ἰμπεριαλισμὸς κατέχει τὴν κύρια θέση καὶ καταπιέζει τὸν κινέζικο λαό, ἐνῶ ἡ Κίνα, ἀπὸ ἀνεξάρτητη χώρα, ἔγινε μιὰ μισοαποικία. Μὰ ἡ κατάσταση ἀναπόφευκτα θὰ ἀλλάξει: μέσα στὴ φωτιὰ τοῦ ἀγώνα, ἡ δύναμη τοῦ κινέζικου λαοῦ, ποὺ μεγάλωσε κάτω ἀπὸ τὴν καθοδήγηση τοῦ προλεταριάτου, θὰ μετασχηματίσει ὁπωσδήποτε τὴν Κίνα ἀπὸ μισοαποικία σὲ ἀνεξάρτητη χώρα, ἐνῶ ὁ ἰμπεριαλισμὸς θὰ ἀνατραπεῖ, καὶ ἡ παλιὰ Κίνα θὰ μετασχηματιστεῖ ὁπωσδήποτε σὲ μιὰ νέα Κίνα.

Ὁ μετασχηματισμὸς τῆς παλιᾶς Κίνας σὲ νέα Κίνα, περιλαμβάνει ἐπίσης μιὰ ἀλλαγὴ στὴν κατάσταση τῶν παλιῶν, τῶν φεουδαρχικῶν δυνάμεων, καὶ τῶν νέων, τῶν λαϊκῶν δυνά-

μεων. Ἡ παλιὰ φεουδαρχικὴ τάξη, ἡ τάξη τῶν γαιοκτημόνων θὰ ἀνατραπεῖ, ἀπὸ τάξη κυρίαρχη, θὰ γίνει τάξη, ποὺ θὰ τελεῖ κάτω ἀπὸ κυριαρχία, καὶ βαθμιαῖα θὰ ἐξαφανιστεῖ. Ὅσο γιὰ τὸ λαό, αὐτός, μὲ τὴν καθοδήγηση τοῦ προλεταριάτου, ἀπὸ τάξη, ποὺ τελεῖ κάτω ἀπὸ κυριαρχία, θὰ γίνει κυρίαρχη τάξη. Ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτό, ὁ χαρακτήρας τῆς κινέζικης κοινωνίας θὰ μεταβληθεῖ, δηλαδὴ ἡ παλιὰ κοινωνία, ἡ μισοαποικιακή, μισοφεουδαρχικὴ θὰ γίνει μιὰ καινούργια κοινωνία, δημοκρατική.

Παρόμοιοι μετασχηματισμοὶ ἔγιναν κιόλας στὸ παρελθόν. Ἡ δυναστεία τῶν Μαντζού, ποὺ κυριάρχησε στὴν Κίνα τριακόσια σχεδὸν χρόνια, ἀνατράπηκε μὲ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1911, καὶ τὸ ἐπαναστατικὸ «Τονγκμενγκχουέι», ποὺ καθοδηγοῦνταν ἀπὸ τὸν Σοὺτ Γιὰτ - σὲν κέρδισε σὲ μιὰ δεδομένη στιγμὴ τὴ νίκη. Στὸν ἐπαναστατικὸ πόλεμο τοῦ 1924 - 1927, οἱ ἑνωμένες ἐπαναστατικὲς δυνάμεις τοῦ Κουομιντάνγκ καὶ τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος, στὰ νότια τῆς Κίνας, ἀπὸ ἀσθενεῖς ἔγιναν ἰσχυρὲς καὶ κατήγαγαν νίκη στὴν ἐκστρατεία τοῦ Βορρᾶ. Καὶ οἱ μιλιταριστὲς τοῦ Πεϊγιάνγκ, ποὺ γιὰ ἕνα διάστημα ἦταν ἐπικίνδυνοι, ἀνατράπηκαν. Τὸ 1927, οἱ λαϊκὲς δυνάμεις ποὺ καθοδηγοῦνταν ἀπὸ τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα κάτω ἀπὸ τὰ χτυπήματα τῆς ἀντίδρασης τοῦ Κουομιντάνγκ, ἐλαττώθηκαν ἀπότομα. Ἀλλά, ἀφοῦ ξεκαθάρισαν τὶς γραμμὲς τους ἀπὸ τὸν ὀππορτουνισμό, ἀπόκτησαν ξανὰ σιγὰ - σιγὰ κύρος καὶ δύναμη. Στὰ ἐδάφη τῶν ἐπαναστατικῶν βάσεων, ποὺ καθοδηγοῦνταν ἀπὸ τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα, οἱ ὑπόδουλοι χωρικοὶ ἔγιναν οἱ κύριοι, καὶ οἱ τσιφλικάδες δοκίμασαν τὴν ἄλλη ὄψη τῆς μεταβολῆς. Ἔτσι γίνεται συνεχῶς μέσα στὸν κόσμο ἡ ἀντικατάσταση τοῦ παλιοῦ ἀπὸ τὸ καινούργιο, ἡ ἐξαφάνιση τοῦ παλιοῦ καὶ ἡ ἐμφάνιση τοῦ καινούργιου, ὁ θάνατος τοῦ παλιοῦ καὶ ἡ γέννηση τοῦ καινούργιου ἢ ὁ μαρασμὸς τοῦ παλιοῦ καὶ ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καινούργιου.

Συμβαίνει ἔτσι, ὥστε, μέσα στὴν ἐπαναστατικὴ πάλη νὰ ὑπερισχύσουν οἱ δυσκολίες πάνω στὶς εὐνόϊκὲς συνθῆκες: σὲ τέτοιες περιπτώσεις οἱ δυσκολίες ἀπαρτίζουν τὴν κύρια πλευρὰ τῆς ἀντίθεσης καὶ οἱ εὐνοϊκὲς συνθῆκες τὴ δευτερεύουσα. Ὡστόσο, οἱ ἐπαναστάτες, μὲ τὶς προσπάθειές τους κατορθώνουν

βαθμιαΐα νά ὑπερνικήσουν τίς δυσκολίες, νά δημιουργήσουν νέες συνθῆκες, ὁπότε ἡ δυσμενής κατάσταση παραχωρεῖ τή θέση της σέ μιά εὐνοϊκή κατάσταση. Αὐτό συνέβηκε ὕστερα ἀπό τήν ἥττα τῆς ἐπανάστασης στήν Κίνα τό 1927. Αὐτό συνέβηκε μέ τόν Κόκκινο Στρατό τῆς Κίνας στή διάρκεια τῆς Μεγάλης Πορείας. Καί τώρα, στόν Κινεζο - γιαπωνέζικο πόλεμο, ἡ Κίνα βρίσκεται καί πάλι σέ δύσκολη θέση, μά μποροῦμε νά τήν ἀλλάξουμε, νά ἐπιφέρουμε μιά ριζική μεταβολή τῆς κατάστασης μεταξύ Κίνας καί Ἰαπωνίας. Σέ συνθῆκες ἀντίθετες, μιά εὐνοϊκή κατάσταση μπορεῖ νά γίνει δυσμενής, ἄν οἱ ἐπαναστατες κάμουν σφάλματα. Ἡ νίκη, πού κερδήθηκε κατά τήν ἐπανάσταση τοῦ 1924 - 1927, κατάντησε ἥττα. Οἱ ἐπαναστατικές βάσεις, πού δημιουργήθηκαν σέ ὁλόκληρη σειρά ἐπαρχιῶν τῆς μεσημβρινῆς Κίνας, ὕστερα ἀπό τό 1927, ἀπωλέσθηκαν ὁλοκληρωτικά τό 1934.

Τό ἴδιο συμβαίνει σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τήν ἀντίθεση στήν κίνηση, πού προχωρεῖ ἀπό τήν ἄγνοια στή γνώση μέ τήν ἀφομοίωση τῶν ἐπιστημῶν. Ἀπό τήν ἀρχή κιόλας, ὅταν μόλις ἀρχίζουμε νά μελετοῦμε τό μαρξισμό, ὑπάρχει ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στήν ἄγνοιά μας ἤ τήν περιορισμένη γνώση μας γιά τό μαρξισμό, καί τή γνώση τοῦ μαρξισμοῦ. Ὡστόσο, ἄν μελετήσουμε μέ ζῆλο, μποροῦμε νά πετύχουμε ὥστε νά μεταβάλουμε τήν ἄγνοια αὐτή σέ γνώση, τίς στοιχειώδεις γνώσεις σέ γνώσεις βαθειές, τήν τυφλή ἐφαρμογή τοῦ μαρξισμοῦ, σέ μιά ἐφαρμογή ἐνσυνείδητη.

Μερικοί φρονοῦν, πώς ὑπάρχουν ἀντιθέσεις ὅπου ἡ θέση αὐτή δέν ἐφαρμόζεται· ἄν, λογουχάρη, στήν ἀντίθεση ἀνάμεσα στίς παραγωγικές δυνάμεις καί τίς σχέσεις παραγωγῆς, τήν κύρια πλευρά τήν ἀποτελοῦν οἱ παραγωγικές δυνάμεις, στήν ἀντίθεση ἀνάμεσα στή θεωρία καί τήν πράξη τήν κύρια πλευρά τήν ἀποτελεῖ ἡ πράξη, στήν ἀντίθεση ἀνάμεσα στήν οἰκονομική βάση καί τό ἐποικοδόμημα τήν κύρια πλευρά τήν ἀντιπροσωπεύει ἡ οἰκονομική βάση, ἡ ἀντίστοιχη θέση τῶν πλευρῶν, δέν ὑφίσταται, δῆθεν, καμιά μεταβολή. Αὐτή εἶναι ἀντίληψη χαρακτηριστική γιά τό μηχανιστικό ὑλισμό καί ὄχι γιά τό διαλεκτικό ὑλισμό. Ἐννοεῖται, οἱ παραγωγικές δυνάμεις, ἡ πράξη καί ἡ οἰκονομική βάση, παίζουν γενικά τόν κύριο,

τὸν ἀποφασιστικὸ ρόλο, κι' ὅποιος τὸ ἀρνεῖται αὐτό, δὲν εἶναι ὑλιστής. 'Οφείλουμε, ὡστόσο, νὰ ἀναγνωρίσουμε, πὼς μέσα σὲ καθορισμένες συνθῆκες, οἱ σχέσεις παραγωγῆς, ὅπως καὶ ἡ θεωρία ἢ τὸ ἐποικοδόμημα, μποροῦν, μὲ τὴ σειρά τους, νὰ παίξουν τὸν ἀποφασιστικό, τὸν κύριο ρόλο. Ὅταν χωρὶς τὴν ἀλλαγὴ τῶν σχέσεων παραγωγῆς οἱ παραγωγικὲς δυνάμεις δὲν μποροῦν πιὰ νὰ ἀναπτυχθοῦν, ἡ ἀλλαγὴ τῶν σχέσεων παραγωγῆς παίζει τὸν κύριο, τὸν ἀποφασιστικὸ ρόλο. 'Εφόσον, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Λένιν, «χωρὶς ἐπαναστατικὴ θεωρία, δὲν ὑπάρχει ἐπαναστατικὸ κίνημα»[1], ἡ δημιουργία καὶ ἡ διάδοση τῆς ἐπαναστατικῆς θεωρίας παίζουν τὸν κύριο, τὸν ἀποφασιστικὸ ρόλο. Ὅταν πρόκειται νὰ ἐκτελέσουμε ἕνα ἔργο (ἀδιάφορο ποιὸ) καὶ δὲν ἔχουμε προσανατολισμό, μέθοδο, πρόγραμμα ἢ καθορισμένες πολιτικὲς κατευθύνσεις, τότε ἡ ἐπεξεργασία τοῦ προσανατολισμοῦ, τῆς μεθόδου, τοῦ προγράμματος ἢ τῶν πολιτικῶν κατευθύνσεων, ἀποκτᾶ οὐσιαστική, ἀποφασιστικὴ σημασία. Ὅταν τὸ πολιτικό, πολιτιστικὸ κ.τ.λ. ἐποικοδόμημα ἐμποδίζει τὴν ἀνάπτυξη τῆς οἰκονομικῆς βάσης, τότε οἱ πολιτικοὶ καὶ οἱ πολιτιστικοὶ μετασχηματισμοὶ ἀποκτοῦν οὐσιαστική, ἀποφασιστικὴ σημασία. Μήπως οἱ θέσεις αὐτὲς ἔρχονται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν ὑλισμό; Ὄχι, γιατί, ἐνῶ παραδεχόμαστε, πώς, στὴ γενικὴ πορεία τῆς ἱστορικῆς ἀνάπτυξης, τὸ ὑλικὸ καθορίζει τὸ πνευματικό, τὸ κοινωνικὸ εἶναι καθορίζει τὴν κοινωνικὴ συνείδηση, ταυτόχρονα ἀναγνωρίζουμε, καὶ θὰ ἀναγνωρίζουμε, τὴν ἀντίστροφη ἐπενέργεια τοῦ πνευματικοῦ στὸ ὑλικό, τὴν ἀντίστροφη ἐπενέργεια τοῦ κοινωνικῆς συνείδησης στὸ κοινωνικὸ εἶναι, τὴν ἀντίστροφη ἐπενέργεια τοῦ ἐποικοδομήματος στὴν οἰκονομικὴ βάση. 'Αντιμετωπίζοντας ἔτσι τὰ πράγματα δὲν ἐρχόμαστε σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν ὑλισμό, ἴσα-ἴσα, μὲ τὸ νὰ ἀπορρίπτουμε τὸ μηχανιστικὸ ὑλισμό, ὑπερασπίζουμε τὸ διαλεκτικὸ ὑλισμό.

Ἂν κατὰ τὴ μελέτη τοῦ προβλήματος τοῦ εἰδικοῦ χαρακτήρα τῶν ἀντιθέσεων παραιτηθοῦμε ἀπὸ τὴν ἐξέταση τῶν δυὸ αὐτῶν ζητημάτων — τῆς κύριας ἀντίθεσης καὶ τῶν δευτερευουσῶν ἀντιθέσεων σὲ ἕνα δοσμένο προτσὲς καὶ τῆς κύριας πλευρᾶς καὶ

---

[1] Β. Ι. ΛΕΝΙΝ: Τί νὰ κάνουμε;

τῆς δευτερεύουσας πλευρᾶς τῆς ἀντίθεσης— δηλαδή, ἂν παραιτηθοῦμε ἀπὸ τὴν ἐξέταση τῶν διαφορῶν, ποὺ ὑπάρχουν στὶς ἀντιθέσεις, πέφτουμε στὴν ἀφαίρεση, γινόμαστε ἀνίκανοι νὰ κατανοήσουμε κατὰ τρόπο συγκεκριμένο αὐτό, ποὺ συμβαίνει μὲ τὶς ἀντιθέσεις, ἀλλά, καὶ ἀνίκανοι νὰ βροῦμε τὴν ὀρθὴ μέθοδο γιὰ τὴ λύση τῶν ἀντιθέσεων. Οἱ διαφορὲς αὐτές, ποὺ ὑπάρχουν στὶς ἀντιθέσεις, τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, ἐξηγοῦνται ἀπὸ τὴν ἄνιση ἀνάπτυξη τῶν ἀντιθέσεων. Τίποτα στὸν κόσμο δὲν ἀναπτύσσεται κατὰ τρόπο ἐντελῶς ὁμαλό. Καὶ ὀφείλουμε νὰ καταπολεμοῦμε τὴ θεωρία τῆς ἴσης ἀνάπτυξης ἢ θεωρία τῆς ἰσορροπίας. Ἀκριβῶς στὴν ἄνιση ἀνάπτυξη τῶν ἀντιθέσεων καὶ στὶς μεταβολές, ποὺ σ' αὐτὲς ὑπόκεινται ἡ κύρια πλευρὰ καὶ ἡ δευτερεύουσα πλευρὰ τῆς ἀντίθεσης στὸ προτσὲς τῆς ἀνάπτυξης, ἐκδηλώνεται ἡ δύναμη τοῦ καινούργιου, ποὺ ἔρχεται νὰ ἀντικαταστήσει τὸ παλιό. Ἡ μελέτη τῶν διαφόρων καταστάσεων ἀνισότητας στὴν ἀνάπτυξη τῶν ἀντιθέσεων, ἡ μελέτη τῆς κύριας ἀντίθεσης καὶ τῶν δευτερευουσῶν ἀντιθέσεων, τῆς κύριας πλευρᾶς καὶ τῆς δευτερεύουσας πλευρᾶς τῆς ἀντίθεσης εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς σημαντικὲς μεθόδους, ποὺ ἐπιτρέπουν σὲ ἕνα ἐπαναστατικὸ κόμμα νὰ καθορίσει σωστὰ τὴν πολιτικὴ καὶ πολεμικὴ στρατηγικὴ καὶ τακτική του, καὶ πρέπει νὰ συγκεντρώσει τὴν ἰδιαίτερη προσοχὴ ὅλων τῶν κομμουνιστῶν.

5. Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΠΑΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΘΕΤΩΝ

Ἀφοῦ ξεκαθαρίσαμε τὸ ζήτημα τοῦ καθολικοῦ καὶ εἰδικοῦ χαρακτήρα τῶν ἀντιθέσεων, θὰ περάσουμε τώρα στὴ μελέτη τοῦ ζητήματος τῆς ταυτότητας καὶ τῆς πάλης τῶν ἀντιθέτων.

Ἡ ταυτότητα, ἡ ἑνότητα, ἡ σύμπτωση, ἡ ἀλληλοδιείσδυση, ἡ ἀλληλεπίδραση, ἡ ἀλληλεξάρτηση (ἢ ὁ ἀμοιβαῖος καθορισμός), ἡ ἀμοιβαία σύνδεση, ἢ ἡ ἀμοιβαία ἐπενέργεια: ὅλα αὐτὰ εἶναι διαφορετικοὶ ὅροι γιὰ τὴν ἀπόδοση τῆς ἴδιας ἔννοιας, ποὺ ἀνάγεται στὶς ἀκόλουθες δυὸ θέσεις:

α΄ Ἡ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς δυὸ πλευρὲς ὁποιασδήποτε ἀντίθεσης μέσα στὸ προτσὲς ἀνάπτυξης τῶν φαινομένων προϋποθέτει τὴν

ὕπαρξη τῆς ἄλλης ἀντίθετης πλευρᾶς, καὶ οἱ δυό τους συνυπάρχουν στὴν ἑνότητα.

β' Ἡ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς δυὸ ἀντίθετες πλευρὲς κάτω ἀπὸ καθορισμένες συνθῆκες μετασχηματίζεται στὸ ἀντίθετό της.

Αὐτὸ ὀνομάζεται ταυτότητα.

Ὁ Λένιν λέει: «Ἡ διαλεκτικὴ εἶναι ἡ θεωρία, ποὺ δείχνει πῶς τὰ ἀντίθετα μποροῦν νὰ εἶναι καὶ συνήθως εἶναι (καὶ γίνονται) ταυτόσημα — σὲ ποιὲς συνθῆκες εἶναι ταυτόσημα ἐνῶ μετασχηματίζονται τὸ ἕνα στὸ ἄλλο — γιατὶ ἡ ἀνθρώπινη νόηση δὲν πρέπει νὰ θεωρεῖ τὰ ἀντίθετα αὐτὰ σὰ νεκρά, ἀπολιθωμένα, ἀλλὰ σὰ ζωντανά, ἐξαρτημένα, κινητά, ποὺ μετασχηματίζονται τὸ ἕνα στὸ ἄλλο»[1].

Ποιὸ εἶναι τὸ νόημα τῶν λόγων αὐτῶν τοῦ Λένιν;

Τὰ ἀντίθετα, σὲ ὅλα τὰ προτσές, πάντα ἀλληλοαποκλείονται, πάντα βρίσκονται σὲ πάλη τὸ ἕνα ἐναντίον τοῦ ἄλλου, πάντα ἀντιτίθενται τὸ ἕνα στὸ ἄλλο. Καὶ στὰ προτσὲς ἀνάπτυξης ὅλων τῶν φαινομένων στὸν κόσμο καὶ στὴν ἀνθρώπινη νόηση, ὑπάρχουν πλευρὲς ἀντιθετικὲς αὐτοῦ τοῦ εἴδους· ἐξαιρέσεις δὲν ὑπάρχουν. Σὲ ἕνα ἁπλὸ προτσὲς δὲν ὑπάρχει παρὰ μόνο ἕνα ζεῦγος ἀντιθέτων· στὰ πολύπλοκα προτσὲς ὑπάρχουν περισσότερα. Τὰ ζεύγη αὐτὰ ἀντιθέτων μὲ τὴ σειρά τους ἔρχονται σὲ ἀντίθεση μεταξύ τους. Ἔτσι συγκροτοῦνται ὅλα τὰ φαινόμενα τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου καὶ τῆς ἀνθρώπινης νόησης καὶ ἔτσι τίθενται σὲ κίνηση.

Ἀπὸ τὰ παραπάνω βγαίνει, ὅτι τὰ ἀντίθετα εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀνόμοια, ὅτι πολὺ ἀπέχουν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀποτελοῦν ἕνα καὶ τὸ αὐτό· γιατί λοιπὸν τότε μιλοῦμε γιὰ ταυτότητα τῶν ἀντιθέτων καὶ γιὰ ἑνότητα τῶν ἀντιθέτων;

Αὐτὸ γίνεται γιατὶ οἱ ἀντιθετικὲς πλευρὲς δὲν μποροῦν νὰ ὑπάρξουν μεμονωμένα, ἡ μιὰ χωρὶς τὴν ἄλλη. Ἂν ἡ μιὰ ἀπὸ τὶς δυὸ ἀντιτιθέμενες, ἀντιθετικὲς πλευρὲς λείψει, τότε ἐξαφανίζονται οἱ ὅροι ὕπαρξης καὶ τῆς ἄλλης ἐπίσης πλευρᾶς. Σκεφθεῖτε: μπορεῖ νὰ ὑπάρξει μεμονωμένα τὸ ἕνα ἀπὸ δυὸ ἀντιτιθέμενα φαινόμενα, ἡ μιὰ ἀπὸ δυὸ ἀντιτιθέμενες ἀντιλήψεις,

---

[1] Β. Ι. ΛΕΝΙΝ: «Κριτικὴ τῆς Ἐπιστήμης τῆς Λογικῆς τοῦ Χέγκελ».

ποὺ γεννιοῦνται στὴ συνείδηση τῶν ἀνθρώπων; Χωρὶς ζωὴ δὲν ὑπάρχει θάνατος· χωρὶς θάνατο δὲν ὑπάρχει ζωή. Χωρὶς ὑψηλὸ δὲν ὑπάρχει χαμηλό· χωρὶς χαμηλὸ δὲν ὑπάρχει ὑψηλό. Χωρὶς δυστυχία δὲν ὑπάρχει εὐτυχία· χωρὶς εὐτυχία δὲν ὑπάρχει δυστυχία. Χωρὶς εὔκολο δὲν ὑπάρχει δύσκολο· χωρὶς δύσκολο δὲν ὑπάρχει εὔκολο. Χωρὶς γαιοκτήμονα δὲν ὑπάρχει φτωχοχωρικός· χωρὶς φτωχοχωρικὸ δὲν ὑπάρχει γαιοκτήμονας. Χωρὶς ἀστικὴ τάξη δὲν ὑπάρχει προλεταριάτο· χωρὶς προλεταριάτο δὲν ὑπάρχει ἀστικὴ τάξη. Χωρὶς ἰμπεριαλιστικὴ ἐθνικὴ καταπίεση δὲν ὑπάρχουν ἀποικίες καὶ μισοαποικίες· χωρὶς ἀποικίες καὶ μισοαποικίες δὲν ὑπάρχει ἰμπεριαλιστικὴ ἐθνικὴ καταπίεση. Ἔτσι συμβαίνει μὲ ὅλα τὰ ἀντίθετα. Σὲ καθορισμένες συνθῆκες, ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος, ἀντιτίθενται ἀμοιβαῖα, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο, συνδέονται ἀμοιβαῖα, διεισδύουν τὸ ἕνα στὸ ἄλλο, ἀλληλοεπηρεάζονται, ἀλληλοεξαρτιῶνται. Αὐτὸ ὀνομάζεται ταυτότητα. Σὲ ὅλες τὶς ἀντιθετικὲς πλευρές, κάτω ἀπὸ καθορισμένες συνθῆκες, προσιδιάζει ἡ μὴ ταυτότητα. Γι' αὐτὸ τὶς ὀνομάζουν ἀντίθετα. Ἀλλὰ ταυτόχρονα ὑπάρχει ταυτότητα μεταξύ τους καὶ γι' αὐτὸ ἀλληλοσυνδέονται. Σ' αὐτὸ ἀκριβῶς ἀναφέρονται τὰ λόγια τοῦ Λένιν, σύμφωνα μὲ τὰ ὁποῖα ἡ διαλεκτικὴ μελετᾶ «πῶς τὰ ἀ ν τ ί θ ε τ α μποροῦν νὰ εἶναι καὶ συνήθως εἶναι (καὶ πῶς γίνονται) τ α υ τ ό σ η μ α.» Πῶς μποροῦν νὰ εἶναι; Ἀκριβῶς ἐξαιτίας τοῦ ὅτι ἡ ὕπαρξη τοῦ ἑνὸς προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν ὕπαρξη τοῦ ἄλλου. Αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη σημασία τῆς ἔννοιας «ταυτότητα».

Ἀρκεῖ ὅμως νὰ ποῦμε, πὼς ἡ ὕπαρξη τῶν δυὸ πλευρῶν τῆς ἀντίθεσης προσδιορίζεται ἀμοιβαῖα, πὼς μεταξύ τους ὑπάρχει ταυτότητα καὶ πὼς γι' αὐτὸ τὸ λόγο συνυπάρχουν στὴν ἑνότητα; Ὄχι, δὲν ἀρκεῖ. Τὸ ζήτημα δὲν περιορίζεται στὸ γεγονὸς ὅτι οἱ δυὸ πλευρὲς τῆς ἀντίθεσης ἀλληλοπροσδιορίζονται. Ἕνα γεγονὸς ἀκόμα πιὸ σημαντικὸ εἶναι ὅτι τὰ ἀντίθετα μετασχηματίζονται τὸ ἕνα στὸ ἄλλο. Αὐτὸ σημαίνει, πὼς ἡ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ἀντιθετικὲς πλευρές, ποὺ εἶναι σύμφυτες μὲ ἕνα φαινόμενο, μετασχηματίζεται, κάτω ἀπὸ καθορισμένες συνθῆκες, στὸ ἀντίθετό της· παίρνει τὴ θέση, ποὺ κατέχει ἡ ἀντίθετη πλευρά. Αὐτὴ εἶναι ἡ δεύτερη σημασία τῆς ἔννοιας «ταυτότητα τῶν ἀντιθέτων».

Γιατί λοιπὸν ὑπάρχει ἐπίσης ταυτότητα; Προσέξτε: Μὲ τὴν ἐπανάσταση, τὸ προλεταριάτο, ἀπὸ τάξη κάτω ἀπὸ κυριαρχία μετατρέπεται σὲ τάξη κυρίαρχη, καὶ ἡ ἀστικὴ τάξη, ποὺ ὥς τὰ τότε ἦταν κυρίαρχη τάξη, μετατρέπεται σὲ τάξη κάτω ἀπὸ κυριαρχία, παίρνει τὴ θέση, ποὺ προηγούμενα κατεῖχε ὁ ἀντίποδάς της. Αὐτὸ ἔγινε κιόλας στὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση· αὐτὸ θὰ γίνει ἐπίσης καὶ σ' ὅλον τὸν κόσμο. Τίθεται λοιπὸν τὸ ζήτημα: Πῶς θὰ μποροῦσαν νὰ συντελεστοῦν παρόμοιες ἀλλαγὲς ἂν δὲν ὑπῆρχε, σὲ καθορισμένες συνθῆκες, οὔτε σύνδεση, οὔτε ταυτότητα ἀνάμεσα στὰ ἀντίθετα αὐτά;

Τὸ Κουομιντάγκ, ποὺ σὲ ἕνα ὁρισμένο στάδιο τῆς σύγχρονης ἱστορίας τῆς Κίνας ἔπαιξε κάποιο θετικὸ ρόλο, ἐξαιτίας τῆς ταξικῆς του φύσης καὶ τῶν δελεαστικῶν ὑποσχέσεων τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ (εἶναι κι' αὐτὲς συνθῆκες) πέρασε, ὕστερα ἀπὸ τὸ 1927, στὸ δρόμο τῆς ἀντεπανάστασης, ἀλλὰ μὲ τὸ βάθαιμα τῶν κινεζο-γιαπωνέζικων ἀντιθέσεων καὶ χάρη στὴν πολιτικὴ τοῦ ἑνιαίου μετώπου, ποὺ ἐφάρμοσε τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα (εἶναι κι αὐτὲς συνθῆκες) ὑποχρεώθηκε νὰ ταχθεῖ ὑπὲρ τῆς ἀντίστασης κατὰ τῆς Ἰαπωνίας. Ἀνάμεσα στὰ ἀντίθετα, ποὺ μετασχηματίζονται τὸ ἕνα στὸ ἄλλο, ὑπάρχει μιὰ καθορισμένη ταυτότητα.

Τὸ προτσὲς τῆς ἀγροτικῆς ἐπανάστασης, ποὺ πραγματοποιοῦμε, συνίσταται καὶ θὰ συνίσταται στὰ ἀκόλουθα: ἡ τάξη τῶν τσιφλικάδων, ποὺ κατέχει τὴ γῆ, μετατρέπεται σὲ μιὰ τάξη ἀκτημόνων, καὶ οἱ ἀκτήμονες ἀγρότες γίνονται μικροκτηματίες, ἀφοῦ ἀποκτοῦν γῆ. Ἡ παρουσία καὶ ἡ ἀπουσία, ἡ ἀπόκτηση καὶ ἡ ἀπώλεια, σὲ καθορισμένες συνθῆκες, βρίσκονται σὲ ἀμοιβαία σύνδεση, καὶ μεταξύ τους ὑπάρχει ταυτότητα. Στὶς συνθῆκες τοῦ σοσιαλισμοῦ ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία τῶν ἀγροτῶν, μὲ τὴ σειρά της, θὰ μετατραπεῖ σὲ κοινωνικὴ ἰδιοκτησία στὴ σοσιαλιστικὴ ἀγροτικὴ οἰκονομία. Αὐτὸ πραγματοποιήθηκε κιόλας στὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση καὶ θὰ πραγματοποιηθεῖ καὶ σ' ὅλον τὸν κόσμο. Ἀνάμεσα στὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία καὶ τὴν κοινωνικὴ ἰδιοκτησία ὑπάρχει μιὰ γέφυρα, ποὺ ὁδηγεῖ ἀπὸ τὴ μιὰ ὄχθη στὴν ἄλλη. Αὐτὸ στὴ φιλοσοφία ὀνομάζεται ταυτότητα, ἀμοιβαῖος μετασχηματισμός, ἀλληλοδιείσδυση.

Ἐνισχύοντας τὴ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου ἢ δικτατορία

τοῦ λαοῦ, προετοιμάζουμε τοὺς ὅρους, ποὺ θὰ ἐπιτρέψουν τὴν κατάργηση αὐτῆς τῆς δικτατορίας καὶ τὸ πέρασμα σὲ μιὰ ἀνώτερη βαθμίδα, ὅπου τὸ κράτος θὰ ἐκλείψει σὰν τέτοιο. Δημιουργώντας καὶ ἐνισχύοντας τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα προετοιμάζουμε τοὺς ὅρους, ποὺ θὰ ἐπιτρέψουν τὴν κατάργηση τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος καὶ ὅλων γενικὰ τῶν πολιτικῶν κομμάτων. Δημιουργώντας ἕναν ἐπαναστατικὸ στρατὸ καθοδηγούμενο ἀπὸ τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα, διεξάγοντας ἕναν ἐπαναστατικὸ πόλεμο, προετοιμάζουμε τοὺς ὅρους, ποὺ θὰ ἐπιτρέψουν νὰ τελειώσουμε μιὰ γιὰ πάντα μὲ τὸν πόλεμο. Ἔχουμε ἐδῶ μιὰ ὁλόκληρη σειρὰ ἀντιθέτων, πού, ὡστόσο, προσδιορίζουν τὸ ἕνα τὸ ἄλλο.

Εἶναι γνωστό, πὼς ὁ πόλεμος καὶ ἡ εἰρήνη εἶναι φαινόμενα, ποὺ μετασχηματίζονται τὸ ἕνα στὸ ἄλλο. Ὁ πόλεμος ἀντικατασταίνεται ἀπὸ τὴν εἰρήνη. Λογουχάρη, ὁ Πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος μετασχηματίστηκε στὴν μεταπολεμικὴ εἰρήνη. Τώρα στὴν Κίνα, ὁ ἐμφύλιος πόλεμος σταμάτησε καὶ ἡ εἰρήνη ἀποκαταστάθηκε σὲ ὅλη τὴ χώρα. Ἡ εἰρήνη ἀντικατέστησε τὸν πόλεμο. Τὸ 1927, λογουχάρη, ἡ συνεργασία Κουομιντὰγκ καὶ Κομμουνιστικοῦ κόμματος μετασχηματίστηκε σὲ πόλεμο. Εἶναι δυνατό, ἡ παροῦσα εἰρηνικὴ κατάσταση στὶς διεθνεῖς σχέσεις, νὰ μετασχηματιστεῖ σὲ Δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Γιατί γίνεται αὐτό; Γιατὶ στὴν ταξικὴ κοινωνία ἀνάμεσα στὰ ἀντιθετικὰ φαινόμενα, ὅπως εἶναι ὁ πόλεμος καὶ ἡ εἰρήνη, ὑπάρχει, σὲ καθορισμένες συνθῆκες, μιὰ ταυτότητα.

Ὅλα τὰ ἀντίθετα βρίσκονται σὲ ἀλληλοσχέση μεταξύ τους καὶ ὄχι μόνο συνυπάρχουν σὲ ἕνα ὅλο κάτω ἀπὸ καθορισμένες συνθῆκες, ἀλλὰ κάτω ἀπὸ ἄλλες καθορισμένες συνθῆκες ἀλληλομετασχηματίζονται τὰ μὲν στὰ δὲ — αὐτὸ εἶναι τὸ νόημα τῆς ἔννοιας «ταυτότητα τῶν ἀντιθέτων» στὴν πληρότητά του. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἐννοεῖ ὁ Λένιν ὅταν ἀναφέρει : «. . . π ῶ ς τ ὰ ἀ ν τ ί θ ε τ α μποροῦν νὰ εἶναι καὶ συνήθως εἶναι (καὶ πῶς γίνονται) τ α υ τ ό σ η μ α, σὲ ποιὲς συνθῆκες εἶναι ταυτόσημα, ἐνῶ μετασχηματίζονται τὸ ἕνα στὸ ἄλλο. . .»

«Γιατὶ ἡ ἀνθρώπινη νόηση δὲν πρέπει νὰ θεωρεῖ τὰ ἀντίθετα αὐτὰ σὰ νεκρά, ἀπολιθωμένα, ἀλλὰ σὰ ζωντανά, ἐξαρτημένα, κινητά, ποὺ μετασχηματίζονται τὸ ἕνα στὸ ἄλλο;» Γιατὶ

τὰ πράγματα καὶ τὰ φαινόμενα, ποὺ ὑπάρχουν ἀντικειμενικὰ εἶναι πραγματικὰ τέτοια. Ἡ ἑνότητα ἢ ταυτότητα τῶν ἀντιθετικῶν πλευρῶν ἑνὸς φαινομένου, ποὺ ὑπάρχει ἀντικειμενικά, δὲν εἶναι ποτὲ νεκρή, ἀπολιθωμένη, ἀλλά, ἀντίθετα, ζωντανή, ἐξαρτημένη, κινητή, προσωρινή, σχετική· ὅλα τὰ ἀντίθετα, σὲ καθορισμένες συνθῆκες, ἀλληλομετασχηματίζονται τὰ μὲν στὰ δέ, καὶ ἡ ἀντανάκλαση τῆς κατάστασης αὐτῆς στὴν ἀνθρώπινη σκέψη ἀποτελεῖ τὴ μαρξιστική, ὑλιστικὴ — διαλεκτικὴ κοσμοαντίληψη. Μόνο οἱ κυρίαρχες ἀντιδραστικὲς τάξεις, αὐτές, ποὺ ὑπάρχουν τώρα καὶ ἐκεῖνες, ποὺ ὑπῆρξαν ἄλλοτε, καθὼς καὶ ἡ μεταφυσική, ποὺ τοὺς ὑπηρετεῖ, θεωροῦν τὰ ἀντίθετα, ὄχι σὰ ζωντανά, ἐξαρτημένα, κινητά, ποὺ μετασχηματίζονται τὸ ἕνα στὸ ἄλλο, ἀλλὰ σὰ νεκρά, ἀπολιθωμένα· διαδίδουν παντοῦ αὐτὴ τὴν ἐσφαλμένη ἀντίληψη καὶ προσπαθοῦν νὰ ἐξαπατήσουν τὶς λαϊκὲς μάζες, γιὰ νὰ παρατείνουν τὴν κυριαρχία τους. Τὸ χρέος τῶν κομμουνιστῶν εἶναι νὰ καταγγέλλουν τὶς ὀλέθριες ἰδέες τῶν ἀντιδραστικῶν καὶ τῶν ὀπαδῶν τῆς μεταφυσικῆς, νὰ διαδίδουν τὴ σύμφυτη μὲ τὰ πράγματα καὶ τὰ φαινόμενα διαλεκτική, νὰ συντελοῦν στὸ μετασχηματισμὸ ἑνὸς φαινομένου σὲ ἄλλο, καινούργιο φαινόμενο, — τέλος νὰ φτάσουν τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς τῆς ἐπανάστασης.

Λέγοντας, πὼς σὲ καθορισμένες συνθῆκες, ὑπάρχει ἑνότητα τῶν ἀντιθέτων θεωροῦμε, πὼς τὰ ἀντίθετα αὐτὰ εἶναι πραγματικά, συγκεκριμένα, καὶ πὼς ὁ μετασχηματισμὸς τοῦ ἑνὸς στὸ ἄλλο εἶναι ἐπίσης πραγματικὸς καὶ συγκεκριμένος. Ἂν πάρουμε τὶς ποικίλες μεταμορφώσεις, ποὺ ἀναφέρονται στοὺς μύθους, ὅπως, λογουχάρη, στὸ μύθο, ποὺ μιλᾶ γιὰ τὴν καταδίωξη τοῦ ἥλιου ἀπὸ τὸν Κουαφού, στὸ βιβλίο Σ ὰ ν χ ά ι κ ί ν γ κ,[1]

[1] Σ ὰ ν Χ ά ι Κ ί ν γ κ (Τὸ βιβλίο τῶν βουνῶν καὶ τῶν θαλασσῶν): Ἔργο τῆς ἐποχῆς τῶν Μαχόμενων Βασιλείων (4ος—2ος αἰ. π.Χ.). Ὁ Κουαφοὺ ἦταν μαγικὸ ὄν, ποὺ περιγράφεται στὸ Σ ὰ ν χ ά ι κ ί ν γ κ. Ἐκεῖ ἀναφέρεται: «Ὁ Κουαφοὺ κατεδίωξε τὸν ἥλιο. Στὸ δρόμο δίψασε καὶ ἤπιε νερὸ ἀπὸ δυὸ ποτάμια, τὸ Χουανγκὸ καὶ τὸ Βεϊχό. Τὸ νερὸ τῶν ποταμῶν αὐτῶν δὲν τοῦ ἔφτασε καὶ τότε ἔσπευσε κατὰ τὰ βόρεια γιά νὰ σβύσει τὴ δίψα του στὴ Μεγάλη Θάλασσα. Μὰ προτοῦ νὰ φτάσει, πέθανε ἀπὸ τὴ δίψα μεσοστρατίς. Τὸ μπαστούνι του, ποὺ ἄφησε, μεταμορφώθηκε σὲ δάσος» (Κεφ. «Χάι βάι πέι κίνγκ»).

στὸ μύθο τῆς καταστροφῆς τῶν ἐννέα ἥλιων ἀπὸ τὸ τόξο τοῦ ἥρωα στὸ βιβλίο Χουάι νὰν τσέ[1], στὸ μύθο τῶν 72 μεταμορφώσεων τοῦ Σουὲν Βοὺ - κόνγκ, στὸ βιβλίο Σὶ Γέου κὶ[2] καὶ στὸ μύθο τῆς μεταμόρφωσης τῶν πνευμάτων καὶ τῶν ἀλεπούδων σὲ ἀνθρώπινα ὄντα, στὸ βιβλίο Λιάο τσάι τσὲ γὶ[3] κ.ἄ. βλέπουμε, πὼς οἱ ἀμοιβαῖες αὐτὲς μεταμορφώσεις τῶν ἀντιθέτων, στοὺς μύθους αὐτούς, εἶναι ἁπλοϊκές, φανταστικές· εἶναι καρπὸς τῆς ὑποκειμενικῆς φαντασίας ἀνθρώπων, ποὺ ἐμπνεύστηκαν ἀπὸ τὶς ἀναρίθμητες καὶ πολύπλοκες

---

[1] Γί: ἥρωας τῆς ἀρχαίας κινέζικης παράδοσης. Στὸν περίφημο μύθο, ὅπου ἀναφέρεται πῶς ὁ ἥρωας Γὶ γκρέμιζε ἥλιους, γίνεται λόγος γιὰ τὴν ἐπιδεξιότητά στὸ χειρισμὸ τοῦ τόξου. Στὸ βιβλίο Χουάι νὰν τσέ, γραμμένο ἀπὸ τὸν Λιέου Ἂν (ἐκπρόσωπο τῶν εὐγενῶν τῆς δυναστείας τῶν Χάν— 2ος αἰ. π. Χ.), ἀναφέρεται: «Στὰ χρόνια τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορα Γιάο δέκα ἥλιοι ἀνέτειλαν μαζί. Ὅλα τὰ δημητριακὰ κάηκαν· ὅλα τὰ φυτὰ καταστράφτηκαν καὶ ὁ λαὸς δὲν εἶχε πιὰ μὲ τὶ νὰ τραφεῖ. Γοργοπόδαρα ἄγρια θηρία, μὲ κεφάλια δράκοντα, ποὺ κατασπάραζαν τοὺς ἀνθρώπους, τέρατα μὲ μακριὰ δόντια, ποὺ γεννοῦσαν πυρκαγιὲς καὶ πλημμύρες, πουλιὰ— τυφῶνες, ποὺ γκρέμιζαν τὰ σπίτια, ἀγριογούρουνα μὲ τερατώδη ἀναστήματα, τεράστια φίδια φαρμακερά, προξενοῦσαν μύριες συμφορὲς στοὺς ἀνθρώπους. Ὁ Γιάο διέταξε τὸν Γὶ νὰ χτυπήση τοὺς δέκα ἥλιους στὸν οὐρανό, καὶ τὰ τέρατα στὴ γῆ... ὅλος ὁ λαὸς χάρηκε.»

Ὁ συγγραφέας Βάνγκ Γί, τῆς ἀνατολικῆς δυναστείας τῶν Χὰν (2ος αἰ. π. Χ.), σχολιάζοντας τὸ ποίημα Τιέν οὐὲν (Αἴνιγμα) τοῦ ἀρχαίου ποιητῆ Σοὺ Γιουάν, γράφει ἐπίσης: «Τὸν καιρὸ τοῦ Γιάο, δέκα ἥλιοι ἀνέτειλαν μαζὶ κι' ὅλα τὰ φυτὰ κάηκαν. Ὁ Γιάο διέταξε τὸν Γὶ νὰ ρίξει τὰ βέλη του ἐναντίον τῶν δέκα ἥλιων. Ὁ Γὶ γκρέμισε τοὺς ἐννιά... καὶ δὲν ἄφησε παρὰ ἕνα».

[2] Σὶ Γιέου κὶ (Ἡ πορεία πρὸς τὴ Δύση): Φανταστικὸ μυθιστόρημα γραμμένο τὸ 16ο αἰ. Ὁ κύριος ἥρωας ταῦ μυθιστορήματας, ὁ Σουὲν Βοὺ— κόνγκ, ἦταν ἕνας μαγικὸς πίθηκος· κατεῖχε τὸ μυστικὸ τῶν 72 μεταμορφώσεων καὶ μποροῦσε, κατὰ βούληση, νὰ μεταμορφώνεται σὲ ἄγριο θηρίο, σὲ πουλί, σὲ ψάρι, σὲ ἔντομο, σὲ χόρτο, σὲ δέντρο, σὲ διάφορα ἀντικείμενα, σὲ ἄνθρωπο κ.τ.λ.

[3] Λιάο τσάι τσέ γὶ (Παράξενοι μύθοι τῆς ἤρεμης κάμαρας): Συλλογὴ μύθων, ποὺ τὴ συνέθεσε ὁ Ποὺ Σόνγκ— λίνγκ τὴν ἐποχὴ τῆς δυναστείας τῶν Τσίνγκ (17ος αἰ.) μὲ βάση λαϊκοὺς θρύλους, ποὺ εἶχε συλλέξει ὁ ἴδιος. Ἡ συλλογὴ περιλαμβάνει 431 ἀφηγήματα, ποὺ τὰ περισσότερα ἀπ' αὐτὰ ἀναφέρονται σὲ θαύματα, ποὺ τὰ εἶχαν κάμει ὑπερφυσικὰ ὄντα, φαντάσματα καὶ πανοῦργες ἀλεποῦδες.

μεταμορφώσεις ἀντιθέτων, ποὺ συντελοῦνται στὴν πραγματικότητα. Δὲν εἶναι καθόλου πραγματικὲς μεταβολές, γεννημένες ἀπὸ συγκεκριμένα ἀντίθετα. Ὁ Μὰρξ ἔλεγε: «Κάθε ἁπλοϊκὴ μυθολογία ὑποβάλλει καὶ διαμορφώνει τὶς δυνάμεις τῆς φύσης μέσα στὴ φαντασία καὶ μέσο τῆς φαντασίας. Καὶ ἐξαφανίζεται, κατὰ συνέπεια, μὲ τὴν καθυπόταξη τῆς φύσης.»[1] Ἂν καὶ τὰ ἀφηγήματα αὐτὰ γιὰ τὶς ἀναρίθμητες μεταμορφώσεις, ποὺ παρελαύνουν μέσα στοὺς μύθους (καὶ στὰ παιδικὰ παραμύθια), μποροῦν νὰ εὐχαριστοῦν τοὺς ἀνθρώπους, ἐφόσον δείχνουν τοὺς ἀνθρώπους νὰ καθυποτάσσουν τὶς φυσικὲς δυνάμεις, ἂν καὶ τὰ καλύτερα ἀπ' αὐτὰ ἔχουν μιὰ «αἰώνια γοητεία» (Μάρξ), ὡστόσο οἱ μύθοι αὐτοὶ δὲ δημιουργήθηκαν μὲ βάση καθορισμένες καταστάσεις συγκεκριμένων ἀντιθέσεων, καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἀποτελοῦν ἐπιστημονικὴ ἀντανάκλαση τῆς πραγματικότητας. Αὐτὸ σημαίνει, πὼς οἱ πλευρές, ποὺ σχηματίζουν ἀντιθέσεις μέσα στοὺς μύθους καὶ στὰ παιδικὰ παραμύθια, δὲν ἔχουν πραγματικὴ ἑνότητα· πρόκειται ἁπλῶς γιὰ φανταστικὲς ἑνότητες. Ἡ ὑλιστικὴ διαλεκτική, ἀντίθετα, ἀντανακλᾶ ἐπιστημονικὰ τὶς ἑνότητες, ποὺ ὑπάρχουν στοὺς πραγματικοὺς μετασχηματισμούς.

Γιατὶ τὸ αὐγὸ μπορεῖ νὰ μεταβληθεῖ σὲ νεοσσό, καὶ γιατὶ ἡ πέτρα δὲν τὸ μπορεῖ αὐτό; Γιατὶ ὑπάρχει ταυτότητα μεταξὺ πολέμου καὶ εἰρήνης καὶ δὲν ὑπάρχει μεταξὺ πολέμου καὶ πέτρας; Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ γεννήσει μόνο ἄνθρωπο καὶ ὄχι ὁ,τιδήποτε ἄλλο; Ἐδῶ ὁ λόγος εἶναι ὅτι ἡ ταυτότητα τῶν ἀντιθέτων εἶναι δυνατὴ μόνο σὲ καθορισμένες, ἀπαραίτητες γι' αὐτό, συνθῆκες. Χωρὶς αὐτὲς τὶς καθορισμένες, τὶς ἀπαραίτητες συνθῆκες καμιὰ ταυτότητα δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει.

Γιατὶ ἡ Φεβρουαριανὴ ἀστικοδημοκρατικὴ ἐπανάσταση τοῦ 1917 στὴ Ρωσία συνδέθηκε ἄμεσα μὲ τὴν Ὀκτωβριανὴ σοσιαλιστικὴ προλεταριακὴ ἐπανάσταση, ἐνῶ ἡ Γαλλικὴ ἀστικὴ ἐπανάσταση δὲ συνδέθηκε ἄμεσα μὲ μιὰ σοσιαλιστικὴ ἐπανάσταση, καὶ γιατί, τὸ 1871, ἡ Κομμούνα τοῦ Παρισιοῦ ἡττήθηκε τελικά; Γιατὶ ἡ Μογγολία καὶ ἡ Κεντρικὴ Ἀσία μὲ τὸ νο-

---

[1] ΚΑΡΛ ΜΑΡΞ: *Συμβολὴ στὴν κριτικὴ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας.*

μαδικό τους καθεστώς πραγματοποιοῦν ἕνα ἄμεσο πέρασμα στὸ σοσιαλισμό; Γιατί ἡ κινέζικη ἐπανάσταση μπορεῖ νὰ ἀποφύγει τὸν καπιταλιστικὸ δρόμο καὶ νὰ περάσει ἄμεσα στὸ σοσιαλισμό, χωρὶς νὰ ἀκολουθήσει τὸν παλιὸ ἱστορικὸ δρόμο τῶν χωρῶν τῆς Δύσης, χωρὶς νὰ περάσει ἀπὸ τὸ στάδιο τῆς ἀστικῆς δικτατορίας; Αὐτὸ ἐξηγεῖται μόνο ἀπὸ τὶς συγκεκριμένες συνθῆκες τῆς κάθε μιᾶς ἀπὸ τὶς ἐξεταζόμενες περιόδους. Ἂν στὸ προτσὲς ἀνάπτυξης ἑνὸς φαινομένου ἔχουν κιόλας ὡριμάσει καθορισμένες, ἀναγκαῖες γι' αὐτό, συνθῆκες, τότε ἐμφανίζονται καθορισμένα ἀντίθετα. Τὰ ἀντίθετα αὐτὰ (δυὸ ἢ περισσότερα) προσδιορίζονται ἀμοιβαῖα καὶ μετασχηματίζονται τὸ ἕνα στὸ ἄλλο. Ἀλλοιῶς ὅλα τὰ παραπάνω θὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ συμβοῦν.

Ἔτσι παρουσιάζεται τὸ πρόβλημα τῆς ταυτότητας, Τί εἶναι πάλη; Ποιὰ ἡ σχέση μεταξὺ ταυτότητας καὶ πάλης;

Ὁ Λένιν λέει: «Ἡ ἑνότητα (σύμπτωση, ταυτότητα, ἰσοδύναμο) τῶν ἀντιθέτων εἶναι ἐξαρτημένη, πρόσκαιρη, παροδική, σχετική. Ἡ πάλη μεταξὺ τῶν ἀμοιβαῖα ἀποκλειόμενων ἀντιθέτων εἶναι ἀπόλυτη, ὅπως ἀπόλυτες εἶναι ἡ ἀ ν ά π τ υ ξ η, ἡ κ ί ν η σ η».[1]

Γιὰ ποιό πράγμα μιλᾶ ἐδῶ ὁ Λένιν;

Γιὰ τὸ ὅτι ὅλα τὰ προτσὲς ἔχουν ἀρχὴ καὶ τέλος, ὅτι ὅλα μετασχηματίζονται στὰ ἀντίθετά τους. Ἡ μονιμότητα σὲ ὅλα τὰ προτσὲς εἶναι σχετική, ἐνῶ ἡ μεταβλητότητα, ποὺ ἐκφράζεται στὸ μετασχηματισμὸ ἑνὸς προτσὲς σὲ ἕνα ἄλλο εἶναι ἀπόλυτη. Δυὸ καταστάσεις προσιδιάζουν σὲ κάθε φαινόμενο στὴν κίνησή του — μιὰ κατάσταση σχετικῆς ἀνάπαυλας καὶ μιὰ κατάσταση ἔκδηλης ἀλλαγῆς. Οἱ δυὸ αὐτὲς καταστάσεις προκαλοῦνται ἀπὸ τὴν ἀμοιβαία πάλη δυὸ ἀντιθέτων παραγόντων, ποὺ ἐνυπάρχουν στὸ ἴδιο τὸ φαινόμενο. Ὅταν τὸ φαινόμενο, στὴν κίνησή του, βρίσκεται στὴν πρώτη κατάσταση, ὑφίσταται ἀλλαγὲς μόνο ποσοτικές, ὄχι καὶ ποιοτικές, κι αὐτὸ ἐκδηλώνεται μὲ τὴ φαινομενικὴ ἀνάπαυλα. Ἀντίθετα, ὅταν τὸ φαινόμενο στὴν κίνησή του, βρίσκεται στὴ δεύτερη κατάσταση, ἐξαιτίας τοῦ ὅτι στὴ διάρκεια τῆς παραμονῆς του στὴν

[1] Β. Ι. ΛΕΝΙΝ: Γιὰ τὴ διαλεκτική.

πρώτη κατάσταση οἱ ποσοτικὲς ἀλλαγὲς εἶχαν φτάσει στὸ ἀνώτατο σημεῖο, ἐπέρχεται ἕνας διαμελισμὸς τῆς ἑνότητας, συντελεῖται μιὰ ποιοτικὴ ἀλλαγή, ποὺ ἐκφράζεται μὲ ἔκδηλες μετατροπές. Ἡ ἑνότητα, ἡ συνοχή, ἡ ἕνωση, ἡ ἁρμονία, ἡ σταθερότητα, ἡ ἰσορροπία, ἡ στασιμότητα, ἡ ἀνάπαυλα, ἡ συνέχεια, ἡ κανονικότητα, ἡ συμπύκνωση, ἡ ἕλξη κ.τ.λ., ποὺ παρατηροῦμε στὴν καθημερινὴ ζωὴ εἶναι ἐκδηλώσεις πραγμάτων, ποὺ βρίσκονται στὴν κατάσταση τῶν ποσοτικῶν ἀλλαγῶν, ἐνῶ ὁ διαμελισμὸς τῆς ἑνότητας καὶ ἡ καταστροφὴ τῆς κατάστασης συνοχῆς, ἕνωσης, ἁρμονίας, σταθερότητας, ἰσορροπίας, στασιμότητας, ἀνάπαυλας, συνέχειας, κανονικότητας, συμπύκνωσης, ἕλξης κ.τ.λ. καὶ τὸ πέρασμά της στὴν ἀντίθετη κατάσταση, ἀντιπροσωπεύουν ἐκδηλώσεις πραγμάτων, ποὺ βρίσκονται στὴν κατάσταση τῶν ποιοτικῶν ἀλλαγῶν, τῶν ἀλλαγῶν, ποὺ συντελοῦνται κατὰ τὸ πέρασμα ἀπὸ τὸ ἕνα προτσὲς σὲ ἕνα ἄλλο. Τὰ πράγματα, τὰ φαινόμενα περνοῦν συνεχῶς ἀπὸ τὴν πρώτη στὴ δεύτερη κατάσταση. Ἡ πάλη ἐξάλλου τῶν ἀντιθέτων ὑπάρχει καὶ στὶς δύο καταστάσεις, ἀλλὰ ἡ λύση τῆς ἀντίθεσης ἐπέρχεται κατὰ τὴ δεύτερη κατάσταση. Νά, γιατὶ λέμε, πὼς ἡ ἑνότητα τῶν ἀντιθέτων εἶναι ἐξαρτημένη, προσωρινή, σχετική, ἐνῶ ἡ πάλη τῶν ἀλληλοαποκλειόμενων ἀντιθέτων εἶναι ἀπόλυτη.

Εἴπαμε προηγούμενα, ὅτι ὑπάρχει ταυτότητα ἀνάμεσα στὰ ἀντίθετα καὶ ὅτι γι' αὐτὸ τὸ λόγο μποροῦν νὰ ὑπάρχουν σὲ μιὰ ἑνότητα καὶ νὰ μετασχηματίζονται τὸ ἕνα στὸ ἄλλο· ὅλα ἐξαρτιῶνται ἀπὸ τὶς συνθῆκες, δηλαδή, μέσα σὲ καθορισμένες συνθῆκες τὰ ἀντίθετα μποροῦν νὰ φτάσουν στὴν ἑνότητα καὶ νὰ μετασχηματιστοῦν τὸ ἕνα στὸ ἄλλο· χωρὶς αὐτὲς τὶς καθορισμένες συνθῆκες ὁ σχηματισμὸς τῶν ἀντιθέτων ἢ ἡ συνύπαρξή τους εἶναι ἀδύνατη, τὸ ἴδιο ὅπως ἀδύνατος εἶναι καὶ ὁ μετασχηματισμὸς τοῦ ἑνὸς στὸ ἄλλο. Ἡ ἑνότητα τῶν ἀντιθέτων σχηματίζεται μόνο σὲ καθορισμένες συνθῆκες καὶ γι' αὐτὸ ἡ ἑνότητα εἶναι ἐξαρτημένη, σχετική. Ὡστόσο λέμε, ὅτι ἡ πάλη τῶν ἀντιθέτων διαπερνᾶ ὅλο τὸ προτσὲς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὥς τὸ τέλος καὶ ὁδηγεῖ στὸ μετασχηματισμὸ τοῦ ἑνὸς προτσὲς σὲ ἄλλο. Ἡ πάλη τῶν ἀντιθέτων ὑπάρχει παντοῦ, χωρὶς καμιὰ ἐξαίρεση, καὶ γι' αὐτὸ εἶναι ἀπροσδιόριστη, ἀπόλυτη.

Ἡ ἕνωση ἐξαρτημένης καὶ σχετικῆς ἑνότητας μὲ τὴν ἀπροσδιόριστη καὶ ἀπόλυτη πάλη σχηματίζει τὴν κίνηση τῶν ἀντιθέτων σὲ ὅλα τὰ φαινόμενα.

Ἐμεῖς οἱ κινέζοι, λέμε συχνά: «Εἶναι ἀντίθετα, μὰ γεννοῦν τὸ ἕνα τὸ ἄλλο».[1] Αὐτὸ σημαίνει, πὼς ἀνάμεσα στὰ ἀντίθετα ὑπάρχει ἑνότητα. Τὰ λόγια αὐτὰ κλείνουν μέσα τους τὴ διαλεκτική, χτυποῦν καίρια τὴ μεταφυσική. «Εἶναι ἀντίθετα» σημαίνει, πὼς τὰ ἀντίθετα ἀποκλείουν τὸ ἕνα τὸ ἄλλο ἢ παλεύουν τὸ ἕνα ἐναντίον τοῦ ἄλλου. «Γεννοῦν τὸ ἕνα τὸ ἄλλο», σημαίνει, πώς, σὲ καθορισμένες συνθῆκες, τὰ ἀντίθετα συνδέονται ἀμοιβαῖα καὶ φτάνουν στὴν ἑνότητα. Ἐξάλλου, στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ἑνότητας διεξάγεται πάλη, καὶ χωρὶς πάλη δὲν ὑπάρχει ἑνότητα.

Στὴν ἑνότητα ὑπάρχει ἡ πάλη, στὸ εἰδικὸ τὸ καθολικό, στὸ μερικὸ τὸ γενικό. Γιὰ νὰ ἐπαναλάβουμε τὰ λόγια τοῦ Λένιν, «στὸ σχετικὸ ὑπάρχει τὸ ἀπόλυτο».[2]

6. Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΜΕΣΑ ΣΤΙΣ ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Ὅταν ἐξετάζουμε τὰ ζητήματα τῆς πάλης τῶν ἀντιθέτων, προκύπτει ἡ ἀνάγκη νὰ γνωρίσουμε τί εἶναι ὁ ἀνταγωνισμός. Στὸ

[1] Ἡ φράση αὐτὴ συναντιέται γιὰ πρώτη φορὰ στὸ χρονικὸ Τσιὲν χάν τσοὺ (τόμ. 30ὸς, κεφ. «Γὶ βὲν τσέ»), ποὺ συνέγραψε ὁ περίφημος κινέζος ἱστορικὸς τοῦ 1ου αἰ. μ.Χ. Πὰν Κού. Σὲ συνέχεια πῆρε πλατειὰ διάδοση. Στὸ κείμενο τοῦ Πὰν Κοὺ ἀναφέρεται: «Ἀπὸ τὶς δέκα φιλοσοφικὲς σχολὲς τὶς ἐννιὰ μόνον ἀξίζει νὰ προσέξει κανείς. Γεννήθηκαν ὅλες τους τότε, ποὺ ἡ ἐξουσία τοῦ νόμιμου ἡγεμόνα ἔπεσε σὲ παρακμὴ καὶ οἱ τοπικοὶ ἄρχοντες ἄρχισαν νὰ ἀλληλοχτυπιοῦνται, κι ὁ καθένας τους νὰ κυβερνᾶ ὅπως ἤθελε. Μέσα σ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες, ἐμφανίστηκαν, ἡ μιὰ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλλη, πολλὲς σχολές, καὶ ἡ κάθε μιὰ ἀπ' αὐτές, προβάλλοντας τὶς δικές της θέσεις, ἐξεθείαζε ὅ,τι αὐτὴ θεωροῦσε σωστό. Ἡ κάθε μιὰ κήρυχνε μὲ ζῆλο τὴ δική της διδασκαλία, ἐπιδιώκοντας, ὥστε νὰ τὴν υἱοθετήσει ὁ τοπικὸς διοικητής. Οἱ ἀντιλήψεις τους, παρ' ὅλες τὶς διαφορές τους, χτυποῦσαν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη καὶ γεννοῦσαν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη, ὅπως τὸ νερὸ καὶ ἡ φωτιά. Ἡ ἐπιείκεια καὶ τὸ αἴσθημα τοῦ καθήκοντος, ἡ λατρεία καὶ ἡ φιλία εἶναι ἀντίθετα, μὰ γεννοῦν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη».

[2] Β. Ι. ΛΕΝΙΝ: Γιὰ τὴ διαλεκτική.

ἐρώτημα αὐτὸ ἀπαντοῦμε: ὁ ἀνταγωνισμὸς εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς μορφὲς τῆς πάλης τῶν ἀντιθέτων καὶ ὄχι ἡ καθολική της μορφή.

Ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας γνωρίζει τὸν ἀνταγωνισμὸ μεταξὺ τῶν τάξεων, ποὺ ἀντιπροσωπεύει μιὰ εἰδικὴ ἐκδήλωση τῆς πάλης τῶν ἀντιθέτων. Ὅταν μιλοῦμε γιὰ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴν τάξη τῶν ἐκμεταλλευτῶν καὶ τὴν τάξη τῶν ἐκμεταλλευόμενων στὴ δουλοκτητική, στὴ φεουδαρχικὴ καὶ στὴν καπιταλιστικὴ κοινωνία, ἐννοοῦμε, πὼς οἱ δυὸ αὐτὲς ἀντιτιθέμενες μεταξύ τους τάξεις συνυπάρχουν στὴ διάρκεια μιᾶς μακρόχρονης περιόδου μέσα στὴν ἴδια κοινωνία. Παλεύουν μεταξύ τους, ἀλλὰ μόνο ὅταν ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἀντίθεσης φτάσει σὲ ἕνα καθορισμένο στάδιο, ἡ πάλη παίρνει τὴ μορφὴ ἀνοιχτοῦ ἀνταγωνισμοῦ, πού, μέσα στὸ προτσὲς τῆς ἀνάπτυξής του, μετασχηματίζεται σὲ ἐπανάσταση. Κατὰ παρόμοιο τρόπο συντελεῖται μέσα στὴν ταξικὴ κοινωνία ὁ μετασχηματισμὸς τῆς εἰρήνης σὲ πόλεμο.

Σὲ μιὰ βόμβα, πρὶν ἀπὸ τὴν ἔκρηξη, τὰ ἀντίθετα, ἐξαιτίας καθορισμένων συνθηκῶν, συνυπάρχουν προσωρινὰ σὲ μιὰ ἑνότητα. Καὶ μόνο μὲ τὴν ἐμφάνιση νέων συνθηκῶν (πυροδότηση) γίνεται ἡ ἔκρηξη. Ἀνάλογη κατάσταση συναντιέται σὲ ὅλα τὰ φαινόμενα τῆς φύσης, ὅπου, τελικά, ἡ λύση μιᾶς παλιᾶς ἀντίθεσης καὶ ἡ γέννηση μιᾶς καινούργιας συντελοῦνται μὲ τὴ μορφὴ μιᾶς ἀνοικτῆς σύγκρουσης.

Ἡ ἀφομοίωση τῆς θέσης αὐτῆς ἔχει ἐξαιρετικὰ σπουδαία σημασία· μᾶς βοηθᾶ νὰ κατανοήσουμε, ὅ,τι στὴν ταξικὴ κοινωνία, οἱ ἐπαναστάσεις καὶ οἱ ἐπαναστατικοὶ πόλεμοι εἶναι ἀναπόφευκτοι, ὅτι χωρὶς αὐτὰ δὲν μπορεῖ νὰ συντελεστεῖ ἅλμα στὴν ἀνάπτυξη τῆς κοινωνίας οὔτε ἀνατροπὴ τῆς ἀντιδραστικῆς κυρίαρχης τάξης, ὥστε νὰ καταλάβει τὴν ἐξουσία ὁ λαός. Οἱ κομμουνιστὲς ὀφείλουν νὰ καταγγέλλουν τὴν ψευδολόγο προπαγάνδα τῶν ἀντιδραστικῶν, ποὺ ἰσχυρίζονται, πὼς ἡ κοινωνικὴ ἐπανάσταση δὲν εἶναι ἀναγκαία καὶ πὼς εἶναι ἀδύνατη. Οἱ κομμουνιστὲς πρέπει νὰ στηρίζονται σταθερὰ στὴ μαρξιστικο - λενινιστικὴ θεωρία τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης βοηθώντας τὸ λαὸ νὰ κατανοήσει, πὼς ἡ κοινωνικὴ ἐπανάσταση εἶναι ὄχι μόνο ἀπολύτως ἀναγκαία, ἀλλὰ καὶ ἐντελῶς δυνατή. Ἡ ἱστορία ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας καὶ ἡ νίκη, ποὺ ση-

μειώθηκε στὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση, ἐπικυρώνουν αὐτὴ τὴν ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια.

Ὀφείλουμε ὡστόσο νὰ μελετοῦμε συγκεκριμένα ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς πάλης τῶν ἀντιθέτων, προσέχοντας ὥστε νὰ μὴ συσχετίζεται, χωρὶς λόγο, ἡ φόρμουλα, ποὺ ἀναφέρθηκε παραπάνω, μὲ ὅλα τὰ φαινόμενα. Οἱ ἀντιθέσεις καὶ ἡ πάλη εἶναι καθολικές, ἀπόλυτες, ἀλλὰ οἱ μέθοδοι γιὰ τὴ λύση τῶν ἀντιθέσεων, δηλαδὴ οἱ μορφὲς πάλης διαφέρουν ἀνάλογα μὲ τὸ διαφορετικὸ χαρακτήρα τῶν ἀντιθέσεων: ὁρισμένες ἀντιθέσεις παίρνουν τὸ χαρακτήρα ἀνοιχτοῦ ἀνταγωνισμοῦ, ἄλλες ὄχι. Σύμφωνα μὲ τὴ συγκεκριμένη ἀνάπτυξη τῶν φαινομένων, ὁρισμένες ἀντιθέσεις, ποὺ ἀρχικὰ δὲν ἦταν ἀνταγωνιστικές, ἀναπτύσσονται σὲ ἀντιθέσεις ἀνταγωνιστικές. Ἀντίθετα, ὁρισμένες ἀντιθέσεις, ποὺ ἀρχικὰ ἦταν ἀνταγωνιστικές, ἀναπτύσσονται σὲ ἀντιθέσεις μὴ ἀνταγωνιστικές.

Στὶς συνθῆκες τῆς ταξικῆς κοινωνίας, οἱ ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στὶς ὀρθὲς καὶ τὶς ἐσφαλμένες ἀντιλήψεις στὶς γραμμὲς τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος ἀποτελοῦν, ὅπως εἰπώθηκε προηγούμενα, ἀντανάκλαση τῶν ταξικῶν ἀντιθέσεων τῆς κοινωνίας μέσα στὸ Κόμμα. Στὴν ἀρχικὴ περίοδο ἢ σὲ ὁρισμένα προβλήματα οἱ ἀντιθέσεις αὐτὲς δὲν ἐκδηλώνονται ἀμέσως σὰν ἀνταγωνιστικές. Ὅμως, μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ταξικῆς πάλης, οἱ ἀντιθέσεις αὐτὲς μποροῦν νὰ γίνουν ἀνταγωνιστικές. Ἡ ἱστορία τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς ΕΣΣΔ μᾶς ἔδειξε ὅτι οἱ ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στὶς ὀρθὲς ἀντιλήψεις τοῦ Λένιν καὶ τοῦ Στάλιν καὶ τὶς ἐσφαλμένες ἀντιλήψεις τοῦ Τρότσκυ, τοῦ Μπουχάριν καὶ τῶν ἄλλων, δὲν ἐκδηλώθηκαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ - ἀρχὴ μὲ μορφὴ ἀνταγωνιστική, ἀλλὰ ὅτι σὲ συνέχεια ἔγιναν ἀνταγωνιστικές. Παρόμοιες καταστάσεις ὑπῆρξαν καὶ στὴν ἱστορία τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Κίνας. Οἱ ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στὶς ὀρθὲς ἀντιλήψεις πολλῶν συντρόφων καὶ τὶς ἐσφαλμένες ἀντιλήψεις τοῦ Τσὲν Τοὺ - σιέου, τοῦ Τσάγκ Κούοτάο καὶ τῶν ἄλλων, δὲν ἐκδηλώθηκαν ἐπίσης ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μὲ μορφὴ ἀνταγωνιστική, ἀλλὰ σὲ συνέχεια ἔγιναν ἀνταγωνιστικές. Στὴν τωρινὴ περίοδο, οἱ ἀνιτθέσεις ἀνάμεσα στὶς ὀρθὲς καὶ τὶς ἐσφαλμένες ἀντιλήψεις στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ Κόμματος, δὲν ἔχουν πάρει μορφὴ ἀνταγωνιστικὴ καὶ ἂν οἱ σύντροφοι, ποὺ διέπραξαν

τὰ σφάλματα, κατορθώσουν νὰ τὰ διορθώσουν, οἱ ἀντιθέσεις αὐτὲς δὲ θὰ γίνουν ἀνταγωνιστικές. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ τὸ Κόμμα ὀφείλει, ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρά, νὰ διεξαγάγει αὐστηρὴ πάλη κατὰ τῶν ἐσφαλμένων ἀντιλήψεων, ἀλλά, ἀπὸ τὴν ἄλλη, νὰ ἐξασφαλίσει στοὺς συντρόφους, ποὺ διέπραξαν σφάλματα, τὴν πλήρη δυνατότητα νὰ τὰ κατανοήσουν. Εἶναι ὁλοφάνερο, πὼς σὲ μιὰ τέτοια περίπτωση ἡ ὑπερβολικὰ αὐστηρὴ πάλη δὲν μπορεῖ νὰ κάμει καλό. Ὡστόσο, ἂν ἐκεῖνοι, ποὺ διέπραξαν τὰ σφάλματα, ἐπιμείνουν σ' αὐτὰ καὶ τὰ βαθύνουν, οἱ ἀντιθέσεις αὐτὲς μποροῦν νὰ γίνουν ἀνταγωνιστικές.

Οἱ οἰκονομικὲς ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στὴν πόλη καὶ τὸ χωριὸ στὴν καπιταλιστικὴ κοινωνία (ὅπου ἡ πόλη, ἐλεγχόμενη ἀπὸ τὴν ἀστικὴ τάξη, ληστεύει χωρὶς οἶκτο τὸ χωριὸ) καὶ στὶς περιοχές, ποὺ βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχία τοῦ Κονομιντάγκ (ὅπου ἡ πόλη, ἐλεγχόμενη ἀπὸ τὸν ξένο ἰμπεριαλισμὸ καὶ τὴν κινέζικη κομπραντόρικη μεγαλοαστικὴ τάξη, ληστεύει ἄγρια τὸ χωριό), εἶναι στὸ ἔπακρο ἀνταγωνιστικές. Ἀλλὰ στὴ χώρα τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ στὶς ἐπαναστατικές μας βάσεις, οἱ ἀνταγωνιστικὲς αὐτὲς ἀντιθέσεις ἔγιναν μὴ ἀνταγωνιστικὲς καὶ στὴν κομμουνιστικὴ κοινωνία θὰ ἐκλείψουν.

Ὁ Λένιν λέει: «Ἀνταγωνισμὸς καὶ ἀντίθεση δὲν εἶναι καθόλου ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πράγμα. Ὁ πρῶτος θὰ ἐκλείψει· ἡ δεύτερη θὰ ὑφίσταται καὶ στὸ σοσιαλισμό»[1]. Αὐτὸ σημαίνει, πὼς ὁ ἀνταγωνισμὸς δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἀπὸ τὶς μορφὲς τῆς πάλης τῶν ἀντιθέτων καὶ ὄχι ἡ καθολική της μορφή. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦμε παντοῦ, χωρὶς νὰ κάνουμε τὴν ἀναγκαία κάθε φορὰ διάκριση, τὸν ὅρο αὐτό.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μποροῦμε τώρα νὰ συνοψίσουμε σὲ συντομία, αὐτὰ ποὺ εἴπαμε παραπάνω. Ὁ νόμος τῶν ἀντιθέσεων, ποὺ εἶναι σύμφυτος μὲ τὰ πράγματα καὶ τὰ φαινόμενα, ἢ νόμος τῆς ἑνότητος τῶν ἀντι-

---

[1] Β. Ι. ΛΕΝΙΝ: Παρατηρήσεις πάνω στὸ βιβλίο τοῦ Ν. Ι. Μπουχάριν: «Ἡ οἰκονομία τῆς μεταβατικῆς περιόδου».

θέτων εἶναι ὁ θεμελιώδης νόμος τῆς φύσης καὶ τῆς κοινωνίας, καὶ ἑπομένως καὶ τῆς νόησης. Ὁ νόμος αὐτὸς ἀντιτίθεται ἄμεσα στὴ μεταφυσικὴ ἀντίληψη τοῦ κόσμου. Ἡ ἀνακάλυψή του ἀποτέλεσε μιὰ μεγάλη ἐπανάσταση στὴν ἱστορία τῆς γνώσης. Ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦ διαλεκτικοῦ ὑλισμοῦ, οἱ ἀντιθέσεις ὑπάρχουν σὲ ὅλα τὰ προτσές, ποὺ συντελοῦνται στὰ ἀντικειμενικὰ φαινόμενα καὶ στὴν ὑποκειμενικὴ σκέψη. Οἱ ἀντιθέσεις διαποτίζουν ὅλα τὰ προτσὲς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὣς τὸ τέλος — σ' αὐτὸ ἀκριβῶς συνίσταται ὁ καθολικὸς καὶ ἀπόλυτος χαρακτήρας τῶν ἀντιθέσεων. Τὰ ἀντιθετικὰ φαινόμενα καὶ ἡ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς πλευρὲς τῆς ἀντίθεσης ἔχουν τὶς ἰδιομορφίες τους — σ' αὐτὸ ἀκριβῶς συνίσταται ὁ εἰδικὸς καὶ σχετικὸς χαρακτήρας τῶν ἀντιθέσεων. Σὲ καθορισμένες συνθῆκες ἡ ταυτότητα εἶναι σύμφυτη μὲ τὰ ἀντίθετα, κι αὐτὸ κάνει δυνατὴ τὴ συνύπαρξή τους σὲ μιὰ ἑνότητα καθὼς καὶ τὸ μετασχηματισμό τους στὸ ἀντίθετό τους. Καὶ σ' αὐτὸ ἐπίσης συνίσταται ὁ εἰδικὸς καὶ σχετικὸς χαρακτήρας τῶν ἀντιθέσεων. Ὡστόσο, ἡ πάλη τῶν ἀντιθέτων εἶναι ἀδιάκοπη, συντελεῖται τόσο κατὰ τὴ διάρκεια τῆς συνύπαρξης τῶν ἀντιθέτων, ὅσο καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ μετασχηματισμοῦ τοῦ ἑνὸς στὸ ἄλλο, παρ' ὅλο ποὺ ἐκδηλώνεται ἐντελῶς ἀνάγλυφα τὴ στιγμὴ αὐτοῦ τοῦ μετασχηματισμοῦ — σ' αὐτό, ἐπίσης ,συνίσταται ὁ καθολικὸς καὶ ἀπόλυτος χαρακτήρας τῶν ἀντιθέσεων. Ὅταν μελετοῦμε τὸν εἰδικὸ καὶ σχετικὸ χαρακτήρα τῶν ἀντιθέσεων, δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε τὴ διαφορά, ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὴν κύρια ἀντίθεση καὶ στὶς δευτερεύουσες ἀντιθέσεις, ἀνάμεσα στὴν κύρια πλευρὰ καὶ τὴ δευτερεύουσα πλευρὰ τῆς ἀντίθεσης. Ὅταν μελετοῦμε τὸν καθολικὸ χαρακτήρα τῶν ἀντιθέσεων καὶ τὴν πάλη τῶν ἀντιθέτων, δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε τὶς διαφορές, ποὺ ὑπάρχουν ἀνάμεσα στὶς πολλαπλὲς μορφὲς πάλης τῶν ἀντιθέτων· διαφορετικά, τὰ λάθη εἶναι ἀναπόφευκτα. Ἂν, τώρα ποὺ τέλειωσε ἡ μελέτη μας, διαμορφώσαμε μιὰ σαφὴ ἰδέα σχετικὰ μὲ τὶς θεμελιώδεις θέσεις, ποὺ ἐκτέθηκαν παραπάνω, θὰ μπορέσουμε νὰ συντρίψουμε τὶς δογματικὲς ἀντιλήψεις, ποὺ ἔρχονται σὲ ριζικὴ ἀντίθεση μὲ τὶς θεμελιώδεις ἀρχὲς τοῦ μαρξισμοῦ - λενισμοῦ καὶ ζημιώνουν τὴν ἐπαναστατική μας ὑπόθεση· θὰ μπορέσουμε ἐπίσης νὰ βοηθήσουμε τοὺς συντρόφους, ποὺ ἔχουν πεῖρα, νὰ συστηματοποιήσουν τὴν πεῖρα τους αὐτή, νὰ τὴν

ἀνυψώσουν στὸ ἐπίπεδο μιᾶς ἀρχῆς καὶ νὰ ἀποφύγουν τὴν ἐπανάληψη τῶν λαθῶν τοῦ ἐμπειρισμοῦ. Αὐτὰ εἶναι τὰ σύντομα συμπεράσματα, ποὺ μᾶς δίνει ἡ ἐξέταση τοῦ νόμου τῶν ἀντιθέσεων.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΑΥΤΟ ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΤΟ
ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΑΦΟΙ ΚΟΥΤΣΟΔΟΝΤΗ Ο.Ε.
ΟΔΟΣ ΣΟΥΛΙΟΥ 149, ΤΗΛ.: 9929461
ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ
ΟΙΚΟΥ «ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ»
ΟΔΟΣ ΚΩΛΕΤΤΗ 4, ΑΘΗΝΑΙ
«EDITIONS HISTORIQUES»
4 RUE KOLETTI ATHENES (145)

ΤΙΜΗ ΔΡΧ.